

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΤΟΣ 31ον

ΜΑΡΤΙΟΣ 1968

ΑΡΙΘ. 289

ΜΙΑ ΕΙΚΟΣΑΕΤΙΑ (1948-1968)

Η ΔΙΑΚΗΡΥΞΙΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ

Συμπληρῶνται εἴκοσι χρόνια, ἀφ' ὅτου, τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1948, ἐκκυκλοφόρει τὸ πανηγυρικὸν τεῦχος τῶν «Ἀκτίνων» διὰ τὰ μεταφέρει εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν τὸ μήνυμα τῆς ἀπολύτου ἐπιδοκιμασίας, τὸ ὁποῖον ἔστειλλαν οἱ κορυφαῖοι ἐπιστήμονες καὶ οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων καὶ τῆς Τέχνης ἀπὸ ὅλα σχεδὸν τὰ μέρη τοῦ κόσμου, προσυπογράφοντες ὁλοψύχως καὶ ἐνσυνειδήτως τὴν «Δήλωσιν τῶν Ἑλλήνων Ἐπιστημόνων, Λογοτεχνῶν καὶ Καλλιτεχνῶν».

Σήμερον αἱ «Ἀκτίνες» θεωροῦν χρέος τῶν πρὸς τὴν νέαν γενεάν, ἣ ὁποία ἠνδρώθη ἐν τῷ μεταξὺ κατὰ τὰ ἔτη αὐτά, νὰ παρουσιάσουν τὴν «Δήλωσιν» αὐτὴν ἐκ νέου ὡς ἀπηχοῦσαν τὰ πορίσματα τῆς «Διακηρύξεως», ἣ ὁποία εἶχε κυκλοφορήσει ὡς ἰδιαίτερα συστηματικὴ καὶ ἐκτεταμένη μελέτη ἐπὶ τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς, ἀλλὰ καὶ τὰς πεπονηθεῖσας τῶν Ἑλλήνων διανοουμένων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ συγχρόνως καὶ τῶν κορυφαίων τῆς παγκοσμίου διανοήσεως.

Εἴκοσι κρίσιμα χρόνια, κατὰ τὰ ὁποῖα ἡ ἀνθρωπότης ὁλόκληρος ἀνεξήτησε καὶ ἀναζητεῖ τὰς βάσεις τοῦ μελλοντικοῦ πολιτισμοῦ τῆς. Καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἀγωνιώδη ἀναζήτησιν, ἣ ὁποία βέβαια δὲν ἐσταμάτησε, θέλομεν νὰ προσφέρωμεν εἰς τοὺς νεωτέρους ἀναγνώστας μας, ὡς μίαν πνευματικὴν παρακαταθήκην, ἐκεῖνο πὸν πιστεύομεν, κατὰ

μείζονα λόγον σήμερον, μὲ τὴν ἐπιβεβαιωτικὴν κοσμογονικὴν πείραν τῶν εἴκοσιν ἐτῶν, ὅτι ἀποτελεῖ τὸν θεμέλιον τῆς ζωῆς ἀτόμων καὶ λαῶν καὶ τοῦ ἔθνους μας ὁλοκλήρου.

Μὲ αὐτὴν τὴν εἰσὶν «ἡ Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων», ἣ ὁποία συμπληρώνει σήμερον, κατ' εὐτυχῆ συγκυρίαν, τὴν τριακονταετίαν τῆς, ἠθέλησε νὰ προσφέρει, συνεινῶσα ἐν ἑαυτῇ τὸ πνευματικὸν δυναμικὸν τῆς πατρίδος μας, ἀρχικῶς μὲν τὰ θεμέλια εἶτα δὲ καὶ τὸ οἰκοδόμημα τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῆς νεωτέρας γενεᾶς εἰς τὴν πατρίδα μας.

Μετὰ τὴν «Διακήρυξιν» διὰ τὴν ὑπερνικήσιν κάθε ἀντιπνευματικοῦ ρεύματος, καὶ κυρίως τοῦ ὕλισμοῦ, ἦλθεν ἡ ἀνάπτυξις τῆς Κοσμοθεωρίας διὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ εἰς τοὺς καιροὺς μας, ἔπειτα δὲ τὸ ἔργον τῆς μελέτης τῶν προβλημάτων τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, εἰς τὴν μεταπολεμικὴν ἐποχὴν, ἕνα ἔργον, τὸ ὁποῖον ὡδήγει σήμερον εἰς τὴν ἐμφάνισιν ἐνὸς νέου ἀνθρωπισμοῦ ὑπὸ τὸ φῶς καὶ τὴν καθοδήγησιν τῆς χριστιανικῆς κοσμοθεωρίας. Ὁ νέος ἀνθρωπος, ἡ νέα κοινωνία, καθὼς προσκαλοῦνται νὰ γνωρίσουν τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος διὰ τὴν ἀνατεῖλιν ἢ τὴν ἡμέραν, εἶναι — καὶ πρέπει νὰ εἶναι — θέμα τοῦ σημερινοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου. Διὰ τὴν εὐρῆ καὶ πάλιν ὁ πολιτισμὸς μας τὸν

δρόμον του και ἡ Ἑλλάς μας τὴν ἀποστολήν της. Εἰς τοὺς νέους μας παραδίδομεν τὴν σκυτάλην!

Δημοσιεύομεν λοιπὸν κατωτέρω, διὰ νὰ ἐμφανισθῇ κάπως καλύτερα καὶ ἐποπτικώτερα τὸ πνευματικὸν νόημα τοῦ ἀγῶνος, πρῶτον τὸν πρόλογον τῆς «Διακηρύξεως», ἔπειτα τὸ κείμενον τῆς «Δηλώσεως», μετὰ ταῦτα τὰ ἀντιπροσωπευτικώτερα μηνύματα συμμετοχῆς τῶν ξένων ἐπιστημόνων, λογοτεχνῶν καὶ καλλιτεχνῶν, οἱ ὁποῖοι μᾶς τὰ ἔστειλαν ἀκριβῶς τὸν Μάρτιον τοῦ 1968 καὶ ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸ ἀντίστοιχον τεῦχος τῶν «Ἀκτίνων» καὶ τέλος τὸν ἐπίλογον ἐκ τῆς «Διακηρύξεως».

Κλείει δὲ τὸ ὅλον θέμα μὲ τὰ ἄρθρα καὶ τὰς ὁμιλίαις κατὰ τὴν 30ὴν Ἰανουαρίου 1968, ἡμέραν συγκεντρώσεως τῆς Χ.Ε.Ε. τοῦ Πρωτάνεως τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

καὶ τῶν ἄλλων Ἀκαδημαϊκῶν Διδασκάλων καὶ πνευματικῶν συνεργατῶν, οἱ ὁποῖοι ἐργάσθησαν καὶ ἐργάζονται εἰς τὴν διακονίαν τοῦ ἔργου τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων», διὰ νὰ ἀνοίξουν τὸν δρόμον ἀρμοδίως εἰς τὴν νέαν γενεάν καὶ νὰ δώσουν τὸ σύνθημα τῆς ἀπαρχῆς τῆς νέας περιόδου εἰς τὸ μέγα καὶ πολὺπλευρον ἔργον τὸ ὁποῖον ἔχει νὰ ἐπιτελέσῃ ἡ «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων» μετὰ τὴν πρώτην τριακονταετίαν της.

Εἰς ὅλα τὰ μέλη, εἰς ὅλους τοὺς συνεργάτας, εἰς ὅσους ἐμόχθησαν καὶ μοχθοῦν διὰ τὴν πνευματικὴν μας ζωὴν, διὰ «νὰ ἔχωμεν ἓνα αὐριον καλύτερον ἀπὸ τὴν σήμερον» αἱ «Ἀκτίνες» ἀπευθύνουν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ θερμὸν χαιρετισμὸν ἀγάπης καὶ αγωνιστικῆς ἐνότητος.

Μάρτιος 1968

Αἱ «ΑΚΤΙΝΕΣ»

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΔΙΑΚΗΡΥΞΕΩΣ

Πρός τόν ἑλληνικόν λαόν ἀπευθύνεται τὸ τεῦχος αὐτό. Πρὸς κάθε "Ἕλληνα, χωρίς καμμίαν διάκρισιν. "Ἐρχεται νὰ τοῦ δώσῃ ἐκεῖνο, πού κυρίως τοῦ χρειάζεται εἰς τὸν σημερινὸν καιρὸν. "Ἐρχεται νὰ συμβάλῃ, ὥστε ὁ ἑλληνικὸς λαὸς νὰ ἰδῇ καθαρὰ τὴν γραμμὴν πορείας πού πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ, διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ σταθῇ ὀρθίος ἐμπρὸς εἰς τὰς δυσχερείας τῶν καιρῶν, διὰ νὰ εὕρῃ τὸν δρόμον τῆς Ἀληθείας ἐπάνω εἰς τὰ βασικά προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου, τὸν δρόμον πού τέρμα του ἔχει τὴν ἐπιτυχίαν εἰς τὴν ζωὴν, τὴν ἐπικράτησιν εἰς τὰς δυσχερείας τῆς ζωῆς, τὴν Νίκην, τὴν πραγματικῶς ἀπτερον Νίκην.

Ἀποτελεῖ τὸ τεῦχος αὐτὸ μίαν διακήρυξιν διὰ κάθε "Ἕλληνα. Ἡ «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων» ἔρχεται νὰ διακηρύξῃ εἰς ὅλον τὸ "Ἕλληνικὸν Ἔθνος τὰ συμπεράσματα ἐπιμελοῦς, ὀλοπλεύρου, αὐστηρῶς ἀμερολήπτου ἐρεύνης, ἢ ὁποῖα ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν συνετελέσθη εἰς τοὺς κόλπους τῆς. Ἀντικείμενον τῆς ἐρεύνης αὐτῆς ἦσαν τὰ θέματα ἐκεῖνα, πού ἀποτελοῦν τὸ θεμέλιον τῆς ζωῆς ἀτόμων καὶ λαῶν. Τὰ πορίσματα τῆς ἐρεύνης θὰ τὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης εἰς τὴν παρούσαν ἔκθεσιν.

Ἡ ἔκδοσις τῆς διακηρύξεως αὐτῆς ἀποτελεῖ ἐκπλήρωσιν ἑνὸς χρέους. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ξενικῆς κατοχῆς, τῆς μαύρης ἐκείνης σκλαβιάς, συνήφθη τὸ χρέος αὐτό. Τότε εἰς τὰς φοβερὰς ἐκείνας ἡμέρας, εἰς τὰς ἀγωνιώδεις νύκτας, ὅταν ἔξω εἰς τὸ πεζοδρόμιον ἠκούετο ὁ ἀπαίσιος γδοῦπος τῆς μπόττας τοῦ κατακτητοῦ, ἐνῶ, μέσα εἰς τὸ δωμάτιον μὲ τὰ ἐρμητικῶς κλεισμένα παράθυρα, τὸ ραδιόφωνον ἐσκορποῦσε ἐλπίδας καὶ ὑποσχέσεις. Τότε πού ὁ "Ἕλληνα ἐπαινοῦσε, ἐξηγλεῖτο ἀπὸ τὴν πείναν, ἐστράγγιζεν ὀρθοστατῶν εἰς τὶς οὐρές, ἐνῶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὠνειρεύετο τὸ μέλλον, ἐσχεδιάζε, ἔκανε ὅ,τι ἐνόμιζε κάθε ἕνας ὅτι ἔπρεπε νὰ κάμῃ διὰ νὰ φέρῃ ὅσον μποροῦσε γρηγορώτερα, τὸ εὐτυχισμένον

μέλλον, πού θὰ ἀπεζημίωμεν διὰ τὰ θάσανα τοῦ παρόντος. Τότε διεξήγετο, μαζί μὲ τὸν ἀγῶνα εἰς τὰ ἄλλα μέτωπα, καὶ ὁ ἀγῶν εἰς τὸ μέτωπον τῆς πνευματικῆς τονώσεως τοῦ λαοῦ. Ἐνὸς λαοῦ ἠρωϊκοῦ, μὲ πνευματικὴν ζωὴν μέσα του, λαοῦ ὁ ὁποῖος, πρὶν ἀπ' ὅλα, αὐτῆς τῆς πνευματικῆς τονώσεως εἶχεν ἀνάγκην καί, τὸ σπουδαιότερον, ἔδειχνε κάθε μέρα περισσότερον ὅτι τὴν ἠσθάνετο τὴν ἀνάγκην αὐτήν.

Μέσα εἰς τὸ πλαίσιον τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ ἀγῶνος — καὶ πρέπει, κάποτε, νὰ δῇ τὴν δημοσιότητα τὸ ἀγωνιστικὸν αὐτὸ ἔπος — μία ὁμάς ἀπὸ ἐπιστήμονας, μέλη τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων» ἐθεώρησεν ἐπιβεβλημένον νὰ κάμῃ μίαν ἐργασίαν ἐρευνητικὴν, ἀνιχνευτικὴν. Νὰ ζητήσῃ νὰ εὕρῃ πέραν ἀπὸ τὰς ἐκβολάς, τὴν πηγὴν, κάτω ἀπὸ τοὺς καρπούς, εἰς τὸ βάθος τοῦ ἐδάφους, τὴν ρίζαν. Πέραν ἀπὸ τὸ φοβερὸν φαινόμενον τῆς θαρβαρότητος, πού κατέκλυσε τὴν Εὐρώπην κατὰ τὸν πόλεμον καὶ ἐτυραννοῦσε μὲ ξεχωριστὴν σκληρότητα τὸν τόπον μας, νὰ εὕρῃ τὴν αἰτίαν πού ἔδωκε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ θαρβαρότης τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος. Ἐπρεπεῖν ἡ ἔρευνα αὐτὴ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ πνευματικὸν νόημα τοῦ φοβεροῦ δράματος πού ἐξοῦσαμεν, ὥστε νὰ γίνῃ δυνατὴ ἡ λύσις, ἡ κάθαρσις, ἡ οἰκοδομὴ τοῦ πράγματι εὐτυχισμένου μέλλοντος. Νὰ ἀντιμετωπισθῇ, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ὁ φόθος, μήπως ἡ αὖριον δὲν εἶναι ὅπως τὴν ἐφантаζόμεθα.

Καὶ ὁ φόθος αὐτὸς μᾶς συνεῖχε περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον. Ἡ νίκη τῶν συμμάχων εἶχε πλέον ἀρχίσει νὰ ροδίζῃ, καὶ ὁ κατακτητὴς ἀκόμη ἔδειχνε, πῶς καὶ ὁ ἴδιος δὲν τὸ ἀγνοοῦσε αὐτό. Θὰ φύγῃ, λοιπόν, ἐφέτος, τοῦ χρόνου, τὸν ἄλλον χρόνον, ὁ κατακτητὴς. Θὰ τὰ περάσωμεν ὡς τότε ὅπως-ὅπως μὲ τὴν πείναν. Θὰ τελειώσῃ κάποτε ὁ πόλεμος. Ἀλλὰ ἔπειτα; Ἐπειτα θὰ εἶναι...τὸ τέλος ἀρὰ γε, ἢ μήπως ἢ ἀρχή; Ποιὰ θὰ εἶναι, ἀρὰ γε ἢ αὖριον;

Θά εἶναι ἐκεῖνη τὴν ὁποῖαν μὲ τόσο χτυποκάρδι περιμένει ὁ ἑλληνικὸς λαός, ἢ μήπως ἡ αὖριον θά εἶναι αὐτὴ ποῦ θά ἀπογοητεύσῃ;

Αὐτὸς ὁ φόβος, ποῦ ἔσφιγγε τὴν καρδιά κάθε πνευματικοῦ ἀνθρώπου, ἦτο ἀσυγκρίτως μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν φόβον ποῦ ἐνέπνεεν ἢ σκλαβιά. Ἐδῶ πλέον τὸ ραδιόφωνον δὲν εἶχε τίποτε νὰ πῆ, ἢ προέλασις τῶν συμμαχικῶν στρατιῶν ἔπαιρνε πλέον ἐντελῶς δευτερεύουσαν σπουδαιότητα. Ὁ ἀγὼν ὁ πολεμικὸς ἐκτυποῦσε τὸ κακόν, τὸ ἀποτέλεσμα. Τὰ α ἱ τ ι α ὅμως ποῦ ὠδήγησαν εἰς τὸ κακόν, εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς θαρβάρου χιτλερικῆς κοσμοθεωρίας, εἰς τὸν πόλεμον κατόπιν, τὰ αἷτια αὐτὰ δὲν μποροῦν νὰ κτυπηθοῦν οὔτε μὲ κανόνια, οὔτε μὲ βόμβες. Πνευματικὸν εἶναι τὸ πεδῖον, ὅπου παίρνουν τὴν γέννησίν των τὰ αἷτια αὐτά, πνευματικὸς ὁ πόλεμος, πνευματικὰ καὶ τὰ ὄπλα ποῦ χρειάζονται, διὰ νὰ κτυπηθῇ ὄχι μόνον ὁ καρπός, ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἡ ρίζα, ὄχι μόνον ἡ μπόττα ποῦ ἀκούεται αὐτὴν τὴν στιγμὴν εἰς τὸν δρόμον, ἀλλὰ κυρίως ἡ δύναμις ποῦ ἐκίνησε τὴν μπότταν, τὴν θάρβαρον βίαν.

Καὶ τὸ πρῶτον μας πνευματικὸν ὄπλον εἶναι ἡ εἰλικρινής, ἀπροκατάλητος, ἀντικειμενικὴ ἀναζήτησις τῆς ἀληθείας ἐν σχέσει πρὸς τὰς θέσεις, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίζετο ἡ πνευματικὴ ἐκεῖνη κατάστασις, ποῦ ἔκαμε δυνατόν τὸ φοβερόν κατάντημα ποῦ εἶχαμε ἐμπρὸς μας. Ἐμπρὸς εἰς ἓνα πολιτισμόν, ὁ ὁποῖος κατέπεσε εἰς τὰ σημερινὰ ἐρείπια, ἐκεῖνο ποῦ χρειάζεται εἶναι νὰ ἴδωμεν, διατί δὲν ἔδειξε τὴν ἀντοχὴν ποῦ ἔπρεπε τὸ οἰκοδόμημα αὐτὸ τοῦ πολιτισμοῦ μας, τοῦ τόσο ἐξυμνηθέντος πολιτισμοῦ, τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον κάθε ἄλλο θά ἐπερίμενε κανεὶς, παρὰ τὴν σημερινὴν τραγωδίαν. Καὶ αὐτὸ κατ' ἀνάγκην ὀδηγεῖ εἰς μίαν κριτικὴν τοῦ θεμελιώδους πνευματικοῦ προσανατολισμοῦ τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου διὰ νὰ εὐρεθῇ ὁ δρόμος, ποῦ θά μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν ἀπογοήτευσιν καὶ τὴν συνεχίσιν τοῦ χάους.

Μὲ τὰς σκέψεις αὐτὰς ὡς ὀδηγὸν συνετέλεσθη ἡ ἐργασία τῆς μελέτης καὶ τῆς ἐρεύνης, τὰ δὲ συμπεράσματα τῆς ἐργα-

σίας αὐτῆς ἐξετέθησαν καὶ συνεζητήθησαν εἰς μίαν σειρὰν ἀπὸ θαρδυνὰς συγκεντρώσεις αἱ ὁποῖαι ἔγιναν κατὰ τὰ χρόνια αὐτὰ τῆς κατοχῆς. Πῶς ἐγίνοντο αἱ συγκεντρώσεις αὐταί, ὥστε νὰ μὴ συνεχισθοῦν εἰς κανενὸς εἶδους Χαϊδάρι, αὐτὸ εἶναι ἄλλο ζήτημα. Πάντως αἱ συγκεντρώσεις αὐταὶ ἔγιναν, κατέληξαν εἰς ὠρισμένα συμπεράσματα, συμπεράσματα ποῦ εἶδμεν κατόπιν ὅτι συνέπιπτον μὲ ὅ,τι ἡ ἄδολος καὶ ἀντικειμενικὴ ἔρευνα τῆς πραγματικότητος εἶχεν εἰς εὐρὴν κύκλον ὑπαγορεύσει, καὶ ἐντὸς ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος.

Ἄλλὰ ἡ ἔρευνα ποῦ ἔγινε καὶ τῶν συμπερασμάτων ἢ συναγωγῇ δὲν ἦσαν ἀρκετὰ. Ἐπρεπε νὰ γίνῃ καὶ ἡ συνέχεια. Ἐπρεπε νὰ ἐμφανισθοῦν τὰ συμπεράσματα αὐτά, νὰ διαλαληθοῦν εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαόν, ὁ ὁποῖος, ἀνάμεσα εἰς τὴν ἀγωνίαν, τὰς ὑποσχέσεις, τὰς προσδοκίας, τὸν ἐκνευρισμόν, τὰς πολιτικὰς διαμάχας, ἔπρεπε νὰ ἀκούσῃ τὴν φωνὴν αὐτὴν τοῦ πνευματικοῦ λυτρωμοῦ, ὃ ὁποῖος, μόνον αὐτός, δίδει ἐλπίδα ἐπιτυχίας εἰς κάθε ἄλλην εὐγενῆ προσπάθειαν.

Ἐπρεπε λοιπόν, ἡ «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων» νὰ ἀποταθῇ εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαόν διὰ νὰ τοῦ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν, ὥστε νὰ ἀρχίσῃ τὴν ἐργῶδη μεταπολεμικὴν του προσπάθειαν ἐπάνω εἰς γερὰ πλέον θεμέλια. Ἦτο ἱερὸν τὸ χρέος μας αὐτό. Σκέψις μας καὶ ἐλπίς ποῦ μᾶς ἐγέμιζε χαρὰν ἦτο, μόλις ἔλθῃ ἡ ἡμέρα τῆς ἀπελευθερώσεως, ἡ ἡμέρα τῆς νίκης, ἀμέσως νὰ κυκλοφορήσῃ ἡ διακήρυξις μας αὐτή. Δυστυχῶς τὴν πεποιθήσιν μας, ὅτι τὸ κακόν εἶναι πνευματικῆς φύσεως καὶ μόνον μὲ πνευματικὴν ἀναγέννησιν θά φύγῃ, τὴν πεποιθήσιν μας αὐτὴν, τῆς ἐρεύνης μας τὸ συμπέρασμα, τὴν ἐδικαίωσαν τὰ πράγματα, περισσότερον παρ' ὅσον καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ἐπεριμέναμεν. Ὁ κατακτητὴς ἔφυγεν, ἐλεεινὸς καὶ ἀξιοδάκρυτος, ἡ ἀπελευθέρωσις ἦλθε, ἡ γενικὴ νίκη κατόπιν, ἀλλ' ἡ αἰθρία ποῦ ἐπερίμεναν ἢ παροῦσα διακήρυξις διὰ νὰ ἐξαπολυθῇ εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς ὀρίζοντας δὲν ἔκαμε τὴν ἐμφάνισίν της. Ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ χρέους μας ἀνεβάλλετο, ἐνῶ συγχρό-

ως γίνεται αὕτη ἐπιτακτικωτέρα, διότι κάθε μέρα πού ἐπερνούσε ἔκαμινεν ἐμφανέστερον, ὅτι μόνον ἡ πνευματικὴ ἀναγέννησις θά φέρῃ τέρμα εἰς τὸ κακὸν καὶ μόνον ὅταν θά ἔχωμεν τὴν πνευματικὴν ἐλευθερίαν θά εὐρώμεν τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὀνείρων, πού μᾶς ἔδιδαν φτερά κατὰ τὰ χρόνια ἐκεῖνα τῆς κατοχῆς.

Ἄλλ' ἡ ἀναβολὴ αὕτη ἦτο κάτι πού ἐθάρυνεν εἰς τὰ στήθη τῆς Ἐνώσεως. Ὡς ἀντιστάθμισμα ἐδημοσιεύοντο τμήματα τῆς διακηρύξεως εἰς τὸ ὄργανον τοῦ Σωματείου, εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἀκτίνες», διὰ τοῦ ὁποίου διάφοροι παράγραφοι τοῦ παρόντος τεύχους ἐδόθησαν εἰς τὴν δημοσιότητα. Ἄλλὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος ἐπερίμενε διαρκῶς τὴν σειρὰν του καὶ τὰς καλύτερας ἐκδοτικὰς συνθήκας, ἕως ὅτου ἐκρίθη ὅτι δὲν ἤμποροῦμεν νὰ περιμένωμεν περισσότερον, καὶ ὅτι πρέπει, χωρὶς ἄλλην ἀναβολήν, νὰ ἐκπληρώσωμεν ἐπὶ τέλους, τὸ χρέος μας, νὰ φέρωμεν εἰς τὸν λαὸν τὸν ἑλληνικὸν τὸ ἄγγελμα τῆς ἀληθείας πού σώζει, νὰ τοῦ ἀνακοινώσωμεν τὰς πεποιθήσεις μας, πεποιθήσεις — ἐπαναλαμβάνομεν—τὰς ὁποίας Ἕλληνες ἐπιστήμονες ἐσχημάτισαν ὡς ἀποτέλεσμα μακρᾶς, ἐπιμόνου καὶ ἀμερολήπτου ἐρεῦνης ἐπὶ τῶν ζητημάτων τοῦ πνευματικοῦ προσ-

ανατολισμοῦ τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου, τῆς πνευματικῆς θεμελιώσεως τῆς ζωῆς μας ὡς ἔθνους, τῆς ἀνοικοδομήσεως πού θά γίνῃ ἐπάνω ἀπὸ τὰ σημερινὰ ἐρείπια.

Ἀπευθυνόμεθα, λοιπόν, πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν. Τοῦ ἐκθέτομεν τὰς σκέψεις μας καὶ τὰ συμπεράσματα εἰς τὰ ὁποῖα κατελήξαμεν. Μὲ αὐτὸ ἐκπληροῦμεν τὴν ὑποχρέωσιν μας. Ἡ ἀμερόληπτος μελέτη τῆς διακηρύξεώς μας αὐτῆς, ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἀληθείας καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς κατόπιν, χωρὶς δισταγμοὺς καὶ περιστροφάς, εἶναι πλέον τὸ χρέος τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Τὸ χρέος τῆς σημερινῆς μεταπολεμικῆς γενεᾶς. Ἀπέναντι τοῦ ἑαυτοῦ της καὶ ἀπέναντι τῶν γενεῶν πού θά ἔλθουν.

Διότι καὶ τῶν γενεῶν πού θά ἔλθουν τὸ μέλλον θά ἐξαρτηθῇ, κατὰ πρῶτον λόγον, ὄχι ἀπὸ τὴν ἐξέλιξιν τῶν πολεμικῶν ἐξοπλισμῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν πνευματικὸν προσανατολισμὸν πού θά πάρῃ ἡ ἰδικὴ μας γενεά.

...Ἀπὸ τὸ κατὰ πόσον ἡ γενεά μας θά ἀντικρύσῃ μὲ μάτι ἀπροκατάληπτον, θά ἀσπασθῇ καὶ θά ἀκολουθήσῃ μὲ συνέπειαν ἐπὶ τῶν μεγάλων προβλημάτων τοῦ Πνεύματος, τὴν Ἀλήθειαν, πού, μόνον αὕτη, σώζει.

Η ΔΗΛΩΣΙΣ

Οί ύπογεγραμμένοι ἐργάται τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης καὶ τῶν γραμμάτων εἰς τὴν Ἑλλάδα, θεωροῦμεν ὑποχρέωσίν μας νὰ διακηρύξωμεν καὶ δημοσίᾳ τὴν πεποιθήσιν μας ὡς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἐπὶ τῶν μεγάλων βασικῶν προβλημάτων τῆς ζωῆς, διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ὑπερνικήσῃ τὰς δυσχερείας τῶν καιρῶν καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν πνευματικὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ὕλικὴν ἀναδημιουργίαν τοῦ ἔθνους.

Ἀπὸ τὴν ἀντικειμενικὴν καὶ ἀμερόληπτον ἐρευναν τῆς ἐπιστήμης, εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ὁποίας ἕκαστος ἡμῶν ἔχει ἀφιερῶσει τὰς δυνάμεις του, ἀπὸ τὴν ἐπαφὴν μὲ τὴν ζωὴν τῶν γραμμάτων, τῆς τέχνης, τοῦ πολιτισμοῦ ἐν γένει, ἀπὸ τὴν παρακολούθησιν τῆς γενικῆς ἀνθρωπίνης πείρας καὶ μάλιστα τῶν τελευταίων χρόνων, κατελήξαμεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι:

1. Τὸ μέλλον καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἀλλὰ καὶ τῆς χώρας μας εἰδικώτερον, ἐξαρτᾶται κατὰ πρῶτον λόγον ἀπὸ τὴν ὀρθὴν καὶ ἀκλόνητον πνευματικὴν θεμελίωσιν τῆς ζωῆς τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, μὲ τὴν ὁποίαν καὶ μόνον εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ἀληθινὸς πολιτισμὸς.

2. Τοιαύτη θεμελίωσις δὲν εἶναι δυνατὴ, ἂν ὁ σημερινὸς ἀνθρώπος δὲν χρησιμοποίησῃ τὸν θησαυρὸν τῶν ἀξιῶν, τὰς ὁποίας τοῦ προσφέρει ὁ Χριστιανισμὸς, ἡ χριστιανικὴ Πίστις, ἡ χριστιανικὴ ἠθικὴ. Ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὰς ἀξίας αὐτὰς εἶναι ἀπομάκρυνσις ἀπὸ κάθε βάσιμον ἐλπίδα, ὅτι ἡ ἀνθρωπότης θὰ δυνηθῇ νὰ οἰκοδομησῇ μέλλον καλύτερον ἀπὸ τὸ παρὸν.

3. Ἐπὶ πλεόν, ἡ ἀπομάκρυνσις αὐτὴ ἀντιτίθεται πρὸς τὰ συμπεράσματα τῆς πράγματι ἀπροκαταλήπτου κριτικῆς ἐρεῦνης ἐπὶ τῶν μεγάλων βασικῶν διὰ τὸν ἀνθρώπον προβλημάτων, καὶ εἰδικώτερον πρὸς τὰ συμπεράσματα, εἰς τὰ ὁποῖα καταλήγει ἡ σύγχρονος ἐπιστημονικὴ ἐρευνα, ἡ ὁποία διεξάγεται ἐντὸς τοῦ ὄντως ἐπιστημονικοῦ πεδίου, μὲ αὐστηρῶς ἐπιστημονικὴν μέθοδον καὶ μὲ πνεῦμα γνησίως ἐπιστημονικόν. Τόσον εἰς τὰς θετικὰς, φυσικὰς καὶ βιολογικὰς, ὅσον καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἐπιστήμας, ἡ πρόοδος τῆς συγχρόνου ἐρεῦνης κατέδειξεν, ὅτι ἡ προσπάθεια νὰ φανῇ ἡ ἐπιστήμη ὡς διαψεύδουσα τὴν χριστιανικὴν Πίστιν, δὲν ἔχει κανὲν ἐπιστημονικὸν ἔρεισμα. Κανεὶς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀναμειγνύῃ τὴν ἐπιστήμην εἰς τὸ πεδίον ὅπου εὐρίσκονται τὰ μεγάλα μεταφυσικὰ ζητήματα καὶ νὰ χρησιμοποιοῖ τὸ ὄνομα καὶ τὸ κῦρος τῆς ἐπιστήμης διὰ νὰ στηρίξῃ πολεμικὴν ἐναντίον τῆς χριστιανικῆς Πίστεως. Ἐξ ἄλλου ἢ ἐν ὀνόματι δῆθεν τῆς Τέχνης, τῆς καλλιτεχνικῆς ἐν γένει

δημιουργίας, απομάκρυνσις ἀπὸ τὸν χριστιανικὸν ὑπογραμμὸν, ὅχι μόνον δὲν ὑπαγορεύεται ἀπὸ οἰανδήποτε ἀνάγκην ἢ σκοπιμότητα γνησίας καλλιτεχνικῆς δημιουργίας, ἀλλὰ, τοῦναντίον, ἀποτελεῖ πλῆγμα βαρὺ διὰ τὴν Τέχνην καὶ τὴν ἐκτοπίζει ἀπὸ τὴν ἡγετικὴν θέσιν, ἢ ὅποια τῆς ἀρμόζει μέσα εἰς ἓνα γνήσιον πολιτισμὸν.

4. Ἡ σειρὰ ἀποτυχιῶν καὶ ἀπογοητεύσεων πού χαρακτηρίζει τοὺς νεωτέρους χρόνους κατέστησε φανερόν, ὅτι ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ ἐπιτακτικοῦ αἰτήματος διὰ μίαν πλήρη ἀνασυγκρότησιν, κοινωνικὴν καὶ οἰκονομικὴν, διὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ δικαίου, τῆς ἠθικῆς, τῶν ἀρχῶν τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, τότε μόνον εἶναι δυνατὴ, ὅταν ἡ ζωὴ τῶν ἀτόμων καὶ ἡ ζωὴ τῆς κοινωνίας διαποτισθῇ ἀπὸ τὴν Πίστιν, ἐπὶ τῆς ὁποίας οἰκοδομεῖται ὁ Χριστιανισμὸς, ὅταν ἡ ἠθικὴ ἐπιταγή, σηριζομένη εἰς τὴν Πίστιν αὐτήν, λάβῃ μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου τὴν πρέπουσαν δύναμιν ἐπιβολῆς. Χωρὶς τὴν δύναμιν αὐτήν καὶ οἱ εὐγενέστεροι πόθοι καὶ τὰ ὀρθότερα θεωρητικῶς σχήματα καταντοῦν χίμαιραι καὶ ὀδηγοῦν εἰς σκληρὰς ἀπογοητεύσεις.

5. Τέλος, ἡ ἀγωγή τοῦ ἀτόμου, ἰδίως δὲ ἡ ἀνατροφή καὶ μόρφωσις τῆς νεότητος, ἐφ' ὅσον δὲν στηρίζεται εἰς τὸν πλήρη σεβασμὸν τῶν χριστιανικῶν ἀξιών, ὀδηγεῖ κατ' ἀνάγκην εἰς ἀποτυχίαν, εἰς πνευματικὸν ὑποσιτισμὸν τῆς νέας γενεᾶς καὶ εἰς ἠθικὴν ἀναπηρίαν. Ἀντιθέτως, τὸ χριστιανικὸν μορφωτικὸν ἰδεῶδες θὰ δώσῃ βάσιν καὶ ἐλπίδα ἐπιτυχίας εἰς κάθε ἀληθῶς προσοδευτικὴν προσπάθειαν, διὰ τὰ εὖρη ἐπιτυχῆ λύσιν τὸ πρόβλημα τῆς ἀγωγῆς τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου.

Τὰ συμπεράσματά μας αὐτὰ συμπίπτουν πρὸς τὴν στροφὴν, ἢ ὅποια παρατηρεῖται εἰς τὴν νεωτέραν ἐπιστήμην καὶ καθ' ὅλου διανόησιν καὶ συνεχῶς ἐκδηλοῦται κατὰ τὸν πανηγυρικώτερον τρόπον, διὰ στόματος κορυφαίων συγχρόνων ἐπιστημόνων καὶ πνευματικῶν ἐν γένει ἐργατῶν ὅλου τοῦ κόσμου. Ἀνεξαρτήτως πρὸς τὸ τί ἐγένετο ἄλλοτε, σήμερον ἡ ἐπιστήμη, ἀλλὰ καὶ ἡ ζωντανὴ νεωτέρα Τέχνη, γνωρίζει νὰ σέβεται τὴν χριστιανικὴν Πίστιν καὶ τὴν ἀνυπέροβλητον δημιουργικὴν ἀξίαν της. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν του τὴν τοιαύτην ἐξέλιξιν, νὰ μὴ βασίζεται πλέον εἰς ἀπρηχαιωμένας ἀντιλήψεις περὶ τῶν σχέσεων τῆς ἐπιστήμης πρὸς τὴν χριστιανικὴν Πίστιν καὶ τὴν χριστιανικὴν ἠθικὴν, καὶ νὰ γνωρίζῃ ὅτι ἡ ἐπιστροφή πρὸς τὴν χριστιανικὴν Πίστιν, μὲ τὴν ὁποίαν ἔχει συνυφανθῆ τοῦ Ἔθνους μας ἡ ὑπόστασις καὶ εἴκοσι αἰῶνων ἱστορία, ὅχι μόνον ἐναρμονίζεται πλήρως πρὸς τὰ συμπεράσματα τῆς προόδου τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ ἀποτελεῖ τὴν μοναδικὴν ἐγγύησιν διὰ τὴν ἐπίλυσιν τῶν τεραστίων προβλημάτων, τὰ ὅποια θέτουν ἐνώπιόν μας οἱ σημερινοὶ καιροί, τὴν ἐπιτακτικωτέραν προσταγὴν διὰ τὴν ζωὴν μας καὶ διὰ τὸ μέλλον μας.

ΤΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΔΗΛΟΣΙΝ

LESLIE AITCHISON

Καθηγητής τῆς Βιομηχανικῆς Μεταλλουργίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Birmingham. Μέλος τοῦ Βασιλικῆς Ἰνστιτούτου τῆς Χημείας καὶ τῆς Βασιλικῆς Ἀεροναυτικῆς Ἑταιρείας.

«Φρονῶ ὅτι ἡ Δῆλωση πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν εἶναι λίαν ἐπικαιρὸς καὶ τοιαύτη ὥστε νὰ δύναμαι πλήρως νὰ τὴν ὑποστηρίξω. Οἰαιδήποτε πρόοδοι καὶ ἂν ἐπιτυγχάνωνται εἰς τὰ ὑλικά καὶ ἐπιστημονικά πεδία, οἱ λαοὶ τῆς ὑψηλοῦ σήμερον χρειάζονται ὑπὲρ πᾶν ἄλλο νὰ ἀναπτύξουν τὰς ἀρετὰς τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐντιμότητος καὶ τῆς ἀγάπης. Ἐὰν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀγαπήσουν καὶ ὑπηρετήσουν τὸν Θεὸν καὶ ἀγαπήσουν τὸν πλησίον των ὅπως τὸν ἑαυτὸν των, αἱ δυσκολίαι τῶν καιρῶν μας θὰ ἐξαφανισθοῦν καὶ ἡ γνῶσις τοῦ ὑλικοῦ κόσμου θὰ τοποθετηθῆ εἰς τὴν ὀρθὴν τῆς θέσις».

ROBERT AITKEN

Ἐπίτιμος Διευθυντῆς τοῦ Πανεπιστημιακοῦ Ἀστεροσκοπεῖου τοῦ Lick εἰς τὸ ὄρος Hamilton καὶ ἐπίτιμος Πρύτανης τοῦ ἰδίου Πανεπιστημίου. Ἀνεκάλυψε πλέον τῶν 3.000 διπλῶν ἀστέρων, εἶναι ἐπίτιμος διδάκτωρ τριῶν ἀμερικανικῶν Πανεπιστημίων καὶ μέλος πλείστων ἐπιστημονικῶν ἑταιρειῶν.

«Ἀνέγνωσα πολλάκις τὴν Δῆλωσιν μετὰ προσοχῆς καὶ εἶμαι εὐτυχῆς δυνάμενος νὰ εἶπω ὅτι εὐρίσκομαι ἐν πλήρει συμφωνίᾳ πρὸς τὰ ἐκτιθέμενα συμπεράσματα. Οἱ ἐργάται τῆς ἐπιστήμης, μαζὶ μὲ ὄλους τοὺς πνευματικούς ἀνθρώπους, καθίστανται, φρονῶ, ὁλὸν ἐπιπλέον περισσότερον θρησκευτικοί, μὲ τὴν εὐρύτεραν σημασίαν τοῦ ὄρου τούτου. Καὶ οἱ ἡγέται εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν καὶ σκέψιν εἶναι πεπεισμένοι ὅτι ἡ ἀληθὴς ἐπιστῆμη πρέπει νὰ βασισθῆ ἐπὶ πνευματικῶν θεμελιῶν. Κατ' ἄλλον τρόπον δὲν δυνάμεθα νὰ προσανατολισθῶμεν πρὸς τὸ σῦμπα».

JOHN ARTHUR ALLMAND

Καθηγητῆς τῆς Χημείας εἰς τὸ King's College τοῦ Λονδίνου. Μέλος τῆς Royal Society.

«Ὁμιλεῖτε περὶ τῆς διαμάχης ἥτις, ὅπως διατείνονται μερικοί, ὑφίσταται μεταξύ ἐπιστήμης καὶ χριστιανικῆς θρησκείας. Δὲν ὑπάρχει καὶ δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ τοιαύτη διαμάχη. Εἰς τὴν χώραν μας ἐκείνοι οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀντίθετον γνώμην φαντάζονται ὅτι ἡγοῦνται τῆς προόδου. Εἰς τὴν πραγματικότητά διαπράττουν μίαν ἀφελῆ πλάνην. Ἡ ἰδιαιτέρα αὕτη ἀίρεσις των ἔχει πρὸς πολλοῦ χρεωκοπήσει καὶ εἶναι ἀπηρχαιωμένη, κλίνουσα πρὸς τὴν δύσιν τῆς. Ὅπως τονίζετε, ὑπάρχοντες σφαῖραι ἰδιάζουσαι εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, ὅπως καὶ εἰς τὴν μεταφυσικὴν καὶ ὅσοι ἐκπρόσωποι τῆς μιᾶς παρεισδύουν εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ἄλλης πράττουν τοῦτο ἐπὶ ἰδίῳ κινδύνῳ, καὶ ταχέως, ὡς συνήθως, εὐρίσκουν ἑαυτοὺς παλαιόντας πρὸς τὰς δυσκολίας. Σὰς εὐχομαι κάθε ἐπιτυχίαν εἰς τὴν προσπάθειάν σας».

RENE BIOT

Βιολόγος, συνεργάτης τοῦ Al. Carrel. Εἰδικευθεὶς εἰς τὴν πειραματικὴν βιολογίαν.

«Σὰς εὐχαριστῶ πολὺ διότι μοῦ ἐστείλατε τὸ κείμενον τῆς Δηλώσεώς σας καὶ σὰς συγχαίρω ἐγκαρδιώτατα δι' ὅσα λέγετε εἰς αὐτήν. Εἶμαι ἀπολύτως σύμφωνος μαζί σας.

Ὅσον περισσότερον προχωρῶ τόσον περισσότερον διαπιστώνω, ὅτι ἡ χριστιανικὴ πίστις, τὴν ὅποιαν μερικοὶ θεωροῦν ὡς ἐνοχλοῦσαν τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐρεῦνης, μᾶς προσφέρει τὴν μεγίστην ὑπηρεσίαν, ὅτι μᾶς προστατεύει ἀπὸ ὀρισμένας πλάνας, ἰδιαιτέρως βαρείας, εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν τάξιν, ἐννοῶ. Καί — αὕτη εἶναι ἡ δευτέρα ὑπηρεσία τὴν ὅποιαν προσφέρει εἰς τὴν σκέψιν — μᾶς ὑποχρεώνει νὰ

ζητῶμεν λύσεις ὀλιγώτερον ἀπλοϊκὰς καὶ ὀλιγώτερον ἀθασανίστους ἀπὸ ἐκείνας αἱ ὁποῖαι ἔρχονται προχείρως εἰς τὸν νοῦν. Αἱ πρόδοι τῆς μαιευτικῆς ὀφείλονται, κατὰ μέγα μέρος, εἰς τὴν ἔντονον προσπάθειαν τὴν ὁποῖαν κατέβαλον χριστιανοὶ οἱ ὁποῖοι, μὴ θέλοντες νὰ κάμουν ἐκτρώσεις, ἐτέθησαν ἐπὶ τὴν ἀνακάλυψιν σωστικῶν μεθόδων. Τὸ αὐτὸ θὰ συμβῆ καὶ προκειμένου περὶ τοῦ εὐγονισμοῦ, περὶ τοῦ ὁποῖου γίνεται λόγος. Συμμετέχω ὀλοψύχως εἰς τὴν προσπάθειάν σας. Ἡ σύγχρονος εὐρωπαϊκὴ σκέψις μένει θυγάτηρ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ σκοπός, τὸν ὁποῖον θέλετε νὰ ἐπιτύχετε, δὲν δύναται παρὰ νὰ εἶναι ὑπέροχος, κατόπιν τῶν παραδειγμάτων τοῦ παρελθόντος».

HENRY BORDEAUX

Μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας καὶ ἄλλων Ἀκαδημιῶν. Παγκοσμίως γνωστὸς λογοτέχνης, τιμηθεὶς διὰ πολλῶν λογοτεχνικῶν βραβείων.

«Ἐπιδοκιμάζω πλήρως καὶ ἐξ ὅλης τῆς καρδίας μου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας τὴν Δήλωσίν σας πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, διὰ τὸ μέλλον τοῦ ἑλληνικοῦ ἢ οἰουδήποτε ἄλλου ἔθνους.

Μόλις τελευταίως ἐδιάβαζα εἰς τὸν Balzac («Le Médecin de Campagen») τὰς κατωτέρω σκέψεις, ἐμπνευσμένας ἀπὸ τὸ θέμα τὸ ὁποῖον παρουσιάζει ἡ πολιτικὴ.

«Μία θρησκεία εἶναι ἡ καρδιὰ ἐνὸς λαοῦ, ἐκφράζει τὰ συναισθητά του καὶ τὰ μεγαλῶνει, δίδουσα εἰς αὐτὰ σκοπὸν ἄλλὰ χωρὶς Θεόν, τιμῶμενον κατὰ τρόπον ὀρατόν, ἡ θρησκεία δὲν ὀφίσταται καί, ἐπομένως, οἱ ἀνθρώπινοι νόμοι δὲν ἔχουν καμμίαν ἰσχύν...».

Καὶ κατωτέρω:

«Ἡ θρησκεία εἶναι τὸ μόνον πράγματι ἀποτελεσματικὸν ἀντίβαρον κατὰ τῶν κατὰχρήσεων τῆς ἐξουσίας...».

Κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν, τὴν σιγμὴν κατὰ τὴν ὁποῖαν συνέτασσαν τὴν παροῦσαν ἐπιστολὴν προσχωρήσεώς μου (εἰς τὴν Δήλωσιν), ἔδιδα τὸν τίτλον εἰς τὸ

προσεχές μου μυθιστόρημα: «*Τὸ φῶς εἰς τὸ τέλος τοῦ δρόμου*», τὸ ὁποῖον εἶναι ἀφιερωμένον *εἰς κάθε νέον ὁ ὁποῖος ἀναζητεῖ μίαν πίστιν* καὶ τὸ ὁποῖον ἔχει ἀκριβῶς ὡς θέμα αὐτὴν τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ δώσωμεν εἰς τὴν ζωὴν θεῖον σκοπόν.

Δεχθῆτε, παρακαλῶ, τὰς εὐχὰς μου διὰ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, τὸ ὁποῖον εἶχον τὴν τιμὴν νὰ ἴδω ἐκ τοῦ πλησίον καὶ τὸ ὁποῖον ὁ ἀδελφός μου, στρατηγὸς Paul Emile Bordeaux, ὑπηρετῆσε.

AUGUSTIN BOUTARIC

Καθηγητὴς τῆς Φυσικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Dijon. Μέλος τῆς Γεωλογικῆς Ἀκαδημίας τῆς Γαλλίας, τῆς Διεθνούς Μετεωρολογικῆς Ἐπιτροπῆς, τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Coimbra καὶ τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρείας τῶν Βρυξελλῶν.

«Μετὰ μεγάλου ἐνδιαφέροντος ἔλαθον γνῶσιν τῆς Δηλώσεως τὴν ὁποῖαν ἀπηύθυνεν ἡ Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1946, καὶ εἶμαι ἀπολύτως σύμφωνος μετὰ τὰς ἰδέας τὰς ὁποῖας ἡ Δήλωσις αὕτη ἀναπτύσσει.

Δὲν φρονῶ ὅτι χωρεῖ ἀμφιβολία ὅτι ἡ θαθεῖα ἀνισορροπία ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ὑποφέρει ὁ σύγχρονος κόσμος ὀφείλεται κυρίως εἰς τὸ ὅτι ἡ πρόσδος τῶν ἐπιστημῶν ἠῤῥησε τεραστίως τὴν ὕλικὴν δύναμιν τοῦ ἀνθρώπου, χωρὶς νὰ δώσῃ εἰς τὴν πνευμα-

τικήν του ανάπτυξιν μίαν παράλληλον εξέλιξιν. Είς αὐτὸ τὸ ὑπερμέτρως μεγεθυθὲν σῶμα, ἔγραφεν ὁ φιλόσοφος Μπέρξον, ἡ ψυχὴ μένει ὅπως ἦτο: πάρα πολὺ μικρὰ τῶρα διὰ τὸ γεμίσει, πάρα πολὺ ἀδύνατη διὰ τὸ διευθύνει. Καί, προσέθετε: τὸ μεγεθυσμένον σῶμα περιμένει ἕνα συμπλήρωμα ψυχῆς.

Αὐτὸ τὸ συμπλήρωμα ψυχῆς θὰ τὸ ἀποκτήσουν εὐκόλα οἱ λαοί, ἔάν ἀποφασίσουν νὰ θέσουν εἰς ἐφαρμογὴν τὴν διδασκαλίαν τὴν περιεχομένην εἰς τὸ μήνυμα εἰρήνης τὸ ὅποιον ἤλθεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους πρὸ 2000 ἐτῶν καὶ τὸ ὅποιον μέχρι σήμερον δὲν ἠκούσθη ὅπως ἔπρεπε.

Τίποτε ἀπὸ ὅσα περιέχονται εἰς αὐτὸ τὸ Μήνυμα δὲν ἀντίκειται πρὸς τὰ δεδομένα τῆς πλέον ἐξειλιγμένης ἐπιστήμης. Δὲν χρειάζεται νὰ ἀρνηθῆ κανεὶς τὰ δικαίωμα τῆς ἐπιστήμης, οὔτε νὰ ἀποθαρρύνῃ τὴν ἔρευναν, διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ἐπανεύρῃ ὁ κόσμος περίοδον γαλήνης καὶ εὐδαιμονίας. Θὰ ἤρκει αἱ πνευματικαὶ καὶ ἠθικαὶ ἀξίαι νὰ λάθουν πάλιν τὴν πρώτην θέσιν τὴν ὁποίαν ὁ ὑπερβαλλόντως ὀλιστικὸς πολιτισμὸς τείνει νὰ τοὺς ἀφαιρήσῃ. Πρὸς τὸ ἰδεῶδες τοῦτο τείνει νὰ προσανατολίσῃ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ἡ Δῆλωσις, τῆς ὁποίας τὸ κείμενον εἶχατε τὴν καλωσύνην νὰ μοῦ ἀνακοινώσητε, καὶ δὲν δύναμαι παρά νὰ ἐκφράσω τὴν ζωηρὰν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἐπιτευχθῇ ὁ εὐγενῆς οὗτος σκοπός».

THEO BOVET

Διεθνῶς γνωστὸς Ψυχίατρος ἐν Ζυρίχῃ τῆς Ἑλβετίας. Ἔχει μελετήσῃ προβλήματα τῆς ψυχοπαθολογίας τῆς γυναικός. Τὰ συγγράμματά του εἶναι εὐρέως διαδεδομένα εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

«Σὰς εὐχαριστῶ πολὺ διὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς Δηλώσεώς σας ἡ ὁποία ἐδημοσιεύθη εἰς τὰς «Ἀκτίνες». Τὴν εὐρίσκω τελείαν, ὅπως εἶναι, καὶ ἀναμφιβόλως χρησιμωτάτην εἰς τοὺς σημερινούς καιρούς.

Ἐκτιμῶ τὸ αὐστηρῶς ἐπιστημονικὸν μέτρον καὶ συγχρόνως τὴν σαφήνειαν τῆς «θέσεώς» τῆς.

Νομίζω ὅτι θὰ ἦτο ἐπίσης χρήσιμος καὶ διὰ τὴν χώραν μας, καὶ θὰ προσπαθῶ νὰ τὴν καταστήσω γνωστήν».

LOUIS BROMFIELD

Ἀμερικανὸς Δογοτέχνης. Παγκοσμίως γνωστὸς. Ἔργα του ἔχουν μεταφρασθῆ εἰς ξένας γλώσσας καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν.

«Αἱ ἀρχαὶ ἐφ' ὧν ἐρείδονται ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ὁ χριστιανικὸς πολιτισμὸς εἶναι οὐσιώδεις διὰ τὸ ἦθος καὶ τὴν πρόοδον τῆς ἀνθρωπότητος. Δι' αὐτῶν προήχθη ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ εὐδαιμονία τῆς. Αἱ δυνάμεις καὶ αἱ ἀντιλήψεις αἱ ὁποῖαι ἀγνοοῦν ἢ χλευάζουν τοιαύτας ἀρχὰς εἶναι οἱ χεῖριστοι ἐχθροὶ αὐτῆς ταύτης τῆς ἀνθρωπότητος καὶ εἶναι προωρισμένοι, ὡς ὑπῆρξαν πάντοτε καὶ εἰς τὸ παρελθόν, νὰ ὀδηγήσουν εἰς καταστροφὴν καὶ εἰς ἐρείπια. Εἶναι αἱ δυνάμεις αἱ ὁποῖαι καὶ τῶρα καὶ κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον ἔγιναν ἡ αἰτία τῆς ἀθλιότητος τοῦ σημερινοῦ κόσμου».

FERNAND CARDIS

Διευθυντὴς τοῦ Σανατορίου Belvédère (Ἑλβετία), τοῦ Σανατορίου τοῦ διεθνοῦς Πανεπιστημιακοῦ κέντρου καὶ πρόεδρος τῆς Ἰατρικῆς Ἑταιρείας τοῦ Vaud.

«Ἐλαβον τὴν ἐπιστολὴν σας, καθὼς καὶ τὴν περιεχομένην εἰς τὸ περιοδικόν σας «Ἀκτίνες» Δῆλωσιν. Δὲν δύναμαι παρά νὰ συνυπογράψω θερμότηατα. Εὐχομαι ὀλοφύχως νὰ προαχθῇ μία κίνησις, ὅπως ἡ ἰδική σας, ἡ ὁποία εἶναι τόσον ἀπαραίτητος ὅχι μόνον, ἀλλῶς τε, διὰ τὴν ἰδικὴν σας χώραν ἀλλὰ καὶ δι' ὀλόκληρον τὸν κόσμον.

Μολονότι ὁ προορισμὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ δὲν εἶναι νὰ δημιουργῇ ἕνα κατὰ παράδοσιν χριστιανικὸν πολιτισμόν, ἀλλὰ νὰ διαδίδῃ τὸ Μήνυμα τῆς σωτηρίας διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ συνεπῶς καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς Ἐκκλησίας περὶ τῆς ἐπιστροφῆς του, δὲν πιστεύω ὅμως ὀλιγώτερον εἰς τὴν μεγίστην ἀποτελεσματικότηα τὴν ὁποίαν συνεπάγεται ἀπαραιτήτως διὰ τὴν ἀτομικὴν καὶ κοινωνικὴν ζωὴν ἢ πῖστις εἰς ἕνα τοιοῦτον Μήνυμα».

PAUL CLAUDEL

*Μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας.
Λογοτέχνης παγκοσμίου φήμης. Ἔργα του
μετεφράσθησαν εἰς πολλὰς γλώσσας καὶ εἰς
τὴν ἑλληνικὴν.*

«Ἀπαντῶ εἰς τὴν ἀπὸ 10 τρέχ. μηνὸς ἐπιστολήν σας.

Ἐκφράζω τὴν πλήρη ἐπιδοκιμασίαν μου εἰς τὴν Δήλωσιν ἢ ὁποῖα τὴν συνώδευε».

REMY COLLIN

*Καθηγητὴς τῆς Ἱατρικῆς τοῦ Πανεπιστημίου
τοῦ Nancy καὶ ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς
Ἱατρικῆς Ἀκαδημίας.*

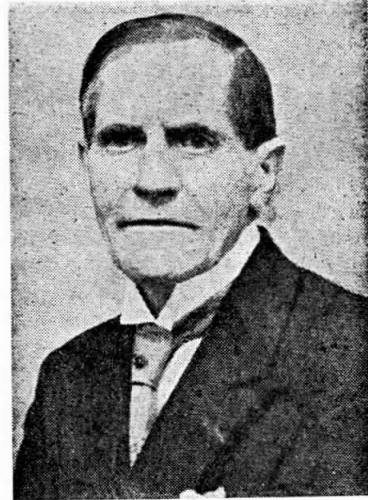
«Ἕνας μεγάλος Ἕλλην, ὁ Ἀριστοτέλης, ἐδίδαξε τὸν κόσμον νὰ μὴ θέτῃ τὸ ἄροτρον πρὸ τῶν βοῶν ἀλλὰ νὰ στηρίζῃ ἐπὶ τῆς φυσικῆς τὴν μεταφυσικὴν, δηλαδὴ νὰ τὴν θέτῃ ὡς ἐπιστέγασμα τῶν γνώσεών μας περὶ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου.

Ἐπειδὴ ὁ δυτικὸς πολιτισμὸς, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ διανοητικὸν πεδίου δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἑλληνο-χριστιανικός, παρεβίβασεν αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν, κινδυνεύει νὰ ἀποθάνῃ. Κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα οἱ ἐπιστήμονες ὄλων τῶν χωρῶν διεκήρυσαν «τὸν θάνατον τοῦ Θεοῦ» καὶ μετεβίβασαν εἰς τὸν ἄνθρωπον ἢ τὴν ἀνθρωπότητα, θεωρουμένην ἐν τῷ συνόλω της, τὰς ιδιότητας τοῦ Θεοῦ. Ἄν καὶ ὁ εἰκοστὸς αἰὼν ἀντετάχθῃ ἐν μέρει εἰς αὐτὴν τὴν τάσιν,

θλέπει ἐν τούτοις νὰ ὀριμάζουσι οἱ πικροὶ καρποὶ της. Ὁ πόλεμος καὶ ἡ δυστυχία προξενουῦν τὴν καταστροφὴν τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν, ἐπειδὴ, ὅταν δὲν ρυθμίζονται αἱ ἐνέργειαι τῶν ἐπὶ μιᾶς ἀρχῆς ὑπερβατικῆς, ἐκπίπτουσι πλέον αὐταὶ εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀγρίων φυλῶν, αἱ ὁποῖαι προσπαθοῦν νὰ ἐπιβάλλουσι διὰ τῆς βίας τὰς ὀρέξεις των, ἀναχθείσας εἰς εἰδῶλα.

Δικαιολογεῖται ἀπὸ τὰς προόδους τῶν γνώσεών μας αὕτῃ ἡ ἀνατροπὴ τῶν ἐκ παραδόσεως ἀξιῶν;

Ἀπὸ μίαν περισσότερον ἐπισταμένην ἐξέτασιν τῆς συστάσεως τῆς πειραματικῆς ἐπιστήμης συνάγομεν ἀντιθέτως ὅτι καθ' ἑαυτὴν, δηλαδὴ διὰ τῶν μεθόδων της καὶ συμπερασμάτων της, εἶναι ἀδιάφορος πρὸς τὴν εὐτυχίαν ἢ δυστυχίαν τῆς ἀνθρωπότητος ἐφ' ὅσον ἡ προσπάθειά της δὲν δέχεται νὰ ὑποταχθῇ εἰς μίαν ὑπερβατικὴν ἠθικὴν.

Δύναται ἡ ἐπιστήμη διὰ τῶν ἰδικῶν της ἀρχῶν νὰ δικαιολογήσῃ αὐτὴν τὴν ἀξίωσιν; Ὁχι, διότι ὡς ἀντικείμενον ἔχει μόνον τὴν ὑλικὴν αἰτιότητα. Ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ σημείου ὅπου ἀρχίζουσι τὰ προβλήματα τῶν ὁποίων ἡ λύσις ἐκφεύγει ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς ἐπιστήμης, ὡς παραδείγματος χάριν τὸ πρόβλημα τῆς φυσικῆς σκοπιμότητος, οἱ ἐπιστήμονες δύναται νὰ ἀποκαταστήσουσι φιλοσοφικῶς τὴν ἰδέαν τῆς Δημιουργίας καὶ νὰ διακηρύξουσι συνενπῶς

μετά τοῦ Ἀναξαγόρου ὅτι τὰ πάντα ἐτέθησαν εἰς τάξιν ὑπὸ τοῦ πνεύματος, ἢ μετὰ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, ὁμιλοῦντος περὶ τοῦ ἐνσαρκωθέντος Λόγου, ὅτι τὰ «πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν, ὃ γέγονεν».

Τοιαύτη εἶναι, παρὰ τὰς σημερινὰς ἀναταραχάς, ἡ ἀκτίς τοῦ φωτός, αἱ «Ἀκτίνες», ἡ ὁποία προσανατολίζει σήμερον τὴν σκέψιν πολλῶν ἐρευνητῶν τοῦ ἐργαστηρίου, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνήκει ἡ ἀποστολὴ νὰ τὴν κάμουν νὰ λάμπῃ ὡς μία ἀκατανίκητος ἐλπίς εἰς ἓνα ἐγκαταλελειμμένον κόσμον.

Πιστοὶ εἰς τὴν εὐγενῆ παράδοσιν τῶν αἰ Ἀθῆναι καὶ ἡ Ἑλλάς εἶχον τὸ καθῆκον νὰ εἶναι ἐστία ἀνακαινίσεως τοῦ χριστιανικοῦ ἀνθρωπισμοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι, ὅπως γράφουν οἱ πλέον διορατικοὶ διανοούμενοί της, «ἡ φωνὴ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ μέλλοντος».

HENRY LAMAR CROSBY

Καθηγητὴς τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Φιλαδελφείας. Γνωστὸς καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐνθα διετέλεσε κατὰ τὸ 1938-1939 διευθυντὴς τῆς Ἀμερικανικῆς Σχολῆς Κλασσικῶν Σπουδῶν.

«Ἐλαβον τὴν ἐπιστολὴν σας τῆς 6ης Νοεμβρίου μὲ τὸ ἐσώκλειστον ἀντίγραφον τῆς Δηλώσεως τῆς ἐκδοθείσης πρὸ ἐνὸς ἔτους ὑπὸ τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων. Μοῦ προξενεῖ μεγάλην εὐχαρίστησιν νὰ παράσχω διαβεβαίωσιν περὶ τῆς ἱκανοποιήσεως τὴν ὁποίαν ἡσθάνθην κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ περὶ ὃ λόγος ἐγγράφου. Ἐπιδοκιμάζω ἐγκαρδίως τὰ αἰσθήματα τὰ ὁποῖα τοῦτο ἐκφράζει, καὶ εἶναι λίαν εὐχάριστον τὸ νὰ πληροφορηθῶ τις ὅτι τόσοι ἡγέται τῆς ἑλληνικῆς σκέψεως εἶναι πεπεισμένοι ὅτι ἡ θρησκεία εἶναι παράγων ζωτικῆς σπουδαιότητος διὰ τὴν εὐημερίαν τοῦ κόσμου σήμερον. Ἀναμφιβόλως πολλὰ ἐκ τῶν δεινῶν, τὰ ὁποῖα ὁ κόσμος ὑποφέρει, ὀφείλονται εἰς τὸ ὅτι δὲν κατενόθη ἡ σπουδαιότης αὐτῆ. Ἐδῶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ἐπίσης, φαίνεται ὅτι γίνεταί ὁλονὲν περισσότερον ἀντιληπτὸν ὅτι, ἂν πρόκειται νὰ σωθῇ ὁ κόσμος ἀπὸ τὴν ἐσχάτην καταστροφὴν, οἱ ἄνθρωποι πρέ-

πει νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὰς αἰωνίας ἀληθείας της. Παρακαλῶ διαβιβάσατε πρὸς τὰ μέλη τῆς Ἐνώσεώς σας τὰς καλύτερας εὐχὰς μου διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου τῶν.

DANIEL—ROPS

Γάλλος λογοτέχνης.

Ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους τῆς μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον γενεᾶς. Ἐντελῶς συγχρονισμένος εἰς τὴν τεχνικὴν, εἶναι ἀπαράμιλλος εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῶν αἰώνιων ἀξιών μὲ γεγονότα καὶ πρόσωπα τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Ἔχει τιμηθῆ μὲ πολλὰ φιλολογικὰ βραβεῖα. Ἔργα του ἔχουν μεταφρασθῆ εἰς πολλὰς γλώσσας.

«Βαθέως καὶ πλήρως σύμφωνος μὲ τὸ περιεχόμενον τοῦ θαυμασίου Μηνύματός σας, σὰς παρακαλῶ νὰ διαβιβάσατε εἰς τὴν «Χριστιανικὴν Ἐνωσιν Ἐπιστημόνων Ἑλλάδος» τὰ ἀδελφικά μου αἰσθήματα ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ μόνου Σωτῆρος. Δὲν ὑπάρχει ἄλλο φάρμακον διὰ τὰ δεινὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὑποφέρει ὁ κόσμος παρά μόνον ἡ ἐπιστροφή εἰς τὰς ἀληθείας τὰς ὁποίας ἐπεσφράγισεν ἡ θυσία τοῦ ζῶντος Θεοῦ. Καὶ ἡ χριστιανικὴ Ἑλλάς, γῆ τοῦ Μ. Βασιλείου, χώρα τοῦ Ὁρους Ἄθωνος, γνωρίζει τόσο καλὰ τὴν ἔννοιαν τῶν ἀληθειῶν τούτων ὥστε ἡ φωνὴ σας δὲν δύναται νὰ μὴ ἀκουσθῇ. Ἐνας φίλος τῆς Ἑλλάδος σὰς λέγει, ἐδῶ, ὅτι εἶναι ὀλοφύχως μαζὶ σας».

LLOYD C. DOUGLAS

Ἀμερικανὸς λογοτέχνης

Ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους σημερινούς λογοτέχνας. Τὸ λογοτεχνικόν του ἔργον ἤρχισεν εἰς ἡλικίαν 52 ἐτῶν, τὰ ἐννέα ὅμως μυθιστορηματὰ του πού ἐδημοσίευσεν κατὰ τὰ δεκαοκτῶ ἔτη τῆς συγγραφικῆς του δράσεως, τοῦ ἐξησφάλισαν θέσιν μεταξὺ τῶν πλέον διακεκριμένων λογοτεχνῶν τῆς Ἀμερικῆς. Πέντε ἀπὸ τὰ μυθιστορηματὰ του ἔχουν ρεκόρ κυκλοφορίας, τέσσαρα δὲ ἐγυρισθῆσαν ὡς κινηματογραφικαὶ ταινίαι. Ἔργα του ἔχουν μεταφρασθῆ εἰς δέκα ἐπτὰ γλώσσας. Ἡ ἐξαιρετικὴ ἐγκυκλοπαιδικὴ μόρφωσίς του εἶναι φανερὰ εἰς τὰ ἔργα του, μαζὶ δὲ μὲ τὴν μεγάλην του φήμην τοῦ ἐξησφάλισε τὸν τίτλον τοῦ ἐπιτιμοῦ διδάκτορος εἰς ἕξ Πανεπιστήμια καὶ Κολλέγια τῆς Ἀμερικῆς. Ἐνα ἔργον του, μὲ τὸν τίτλον «Ὁ Χιτῶν», ἐκυκλο-

φόρησε εἰς ἑλληνικὴν μετάφρασιν εἰς τὴν σειράν τῶν ἐκδόσεων «ἡ Δαμασκός».

«Ὅταν κατανοηθοῦν καλῶς, ὁ Χριστιανισμός καὶ ἡ ἐπιστήμη δὲν εἶναι, καὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι, ἐν διαμάχῃ· ἀλλὰ εἰς τὸ μυαλὸ μερικῶν ἀνθρώπων ἀνά τὸν κόσμον εὐρίσκονται εἰς ἀνταγωνισμόν.

Δὲν ὑπάρχει τι τὸ δραματικὸν ἢ ἐντυπωσιακὸν εἰς τὴν πορείαν τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀγάπης, τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς ἀληθείας, ὅπως πιστεύονται καὶ διδάσκονται ὑπὸ τῶν ἐν ἐπιγνώσει χριστιανῶν, ἀλλ' αἱ καταπληκτικαὶ ἀποκαλύψεις τῶν ἐφηρμοσμένων ἐπιστημῶν (ὅπως εἰς τὰ πεδία τῆς πυρηνικῆς φυσικῆς, τῶν ἀναπροσαρμογῶν τῶν ἡλιακῶν καὶ ἠλεκτρικῶν δυνατοτήτων καὶ τῆς ἐπανεκτιμήσεως τῶν ἀνθρωπίνων μέτρων περὶ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ χώρου) ὠδήγησαν εἰς μίαν προσωρινὴν ἔκλειψιν τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν πνευματικῶν ἐπιταγῶν.

Εἶναι προφανές διὰ τοὺς πνευματικῶς σκεπτομένους ἀνθρώπους ὅλων τῶν φυλῶν, ἔθνικότητων καὶ δογματῶν ὅτι πρέπει νὰ τοιςθοῦν καὶ πάλιν μετ' ἐμφάσεως αἱ πνευματικαὶ ἀλήθειαι, ἂν ὁ κόσμος πρόκειται νὰ ἀνθέξῃ· καὶ εἶναι ἐξ ἴσου προφανές ὅτι ἡ ὑποχρέωσις εἰς τὸ νὰ γίνῃ ἀπαρχῆ μίας τοιαύτης κινήσεως ἀνήκει κυρίως εἰς αὐτοὺς τοῦτους τοὺς ἐπιστήμονας. Ὁ Χριστιανισμός, ὡς θεσμός, δὲν δύναται νὰ ἀναλάβῃ τὴν καθοδήγησιν πρὸς τὴν φο-

ρὰν αὐτὴν. Ἡ ἐπιστήμη πρόκειται νὰ ἀμυνθῇ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν, καὶ εἶναι καιρὸς νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ αὕτη εἰς τὸν δρόμον «τὸν ὁποῖον οἱ πατέρες μας ἐθάδισαν». Ἡ Δήλωσις τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων» καθίσταται τοιουτοτρόπως μία μεγαλειώδης, ἐμπνευσμένη καὶ θαρραλέα πρόσκλησις διὰ τὴν ἀνάκτησιν τοῦ ἐδάφους τὸ ὁποῖον ἐχάσαμεν εἰς τὴν μελέτην τῶν πνευματικῶν δυνάμεων.

Sir. HECTOR HETHERINGTON

Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γλασκώβης καὶ καθηγητῆς τῆς φιλολογίας.

«Ἐπιδοκιμάζω ζωηρῶς τὰ συμπεράσματα τὰ ὁποῖα ἐκτίθενται εἰς τὸ ἔγγραφον τοῦτο, καὶ ἐπιθυμῶ νὰ ἐκφράσω τὰς θερμὰς μου εὐχὰς διὰ τὴν κίνησίν σας καὶ διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος».

ALBERTO HURTADOS

Καθηγητῆς τῆς Φυσικοπαθολογίας τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς τοῦ Santiago τῆς Χιλῆς. Ἐταῖρος πολλῶν Ἀκαδημιῶν, καὶ τῆς Rockefeller Foundation, διετέλεσε Διευθυντῆς τοῦ Ἰνστιτούτου Βιολογικῶν Ἐρευνῶν.

«Ἀφοῦ ἔλαθον γνῶσιν τῆς Δηλώσεως τῶν Χριστουγέννων 1946, σὰς ἐκφράζω τὴν συμμετοχὴν μου καὶ συμφωνῶ πλήρως πρὸς τὰς ἐν αὐτῇ διατυπωμένας ἀρχὰς».

P. LECOMTE DU NOÛY

Ἐπιφανὴς Γάλλος βιολόγος καὶ χημικός. Διετέλεσε διευθυντῆς τοῦ Ἐργαστηρίου Φυσικοχημείας τοῦ Ἰνστιτούτου Pasteur τῶν Παρισίων. Τὰ τελευταῖα ἔτη ἠσχολήθη μετὰ πειραματικὰς ἐρεῦνας εἰς τὸ Ἰνστιτούτον Rockefeller τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ συνειργάσθη μετὰ τοῦ Carrel, εἰς τὰ ἔργα τοῦ ὁποῖου καὶ ἐθάδισε.

«Ἐπιθυμῶ νὰ σὰς εὐχαριστήσω διὰ τὴν ἐπιστολὴν σας καὶ τὴν ἐσώκλειστον Δήλωσιν, ἡ ὁποία μοῖ ἐπροξενεῖ ἐντύπωσιν ὡς ἔγγραφον θασικῆς σπουδαιότητος. Εἶναι χαρακτηριστικὸν γεγονός ὅτι τοιαύτης σημασίας ἔγγραφον ἐπρόκειτο νὰ ἔλθῃ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξε-

πήδησαν εις τὸ παρελθόν ὁ τεχνικός καὶ πνευματικός πολιτισμός, ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἢ ὅποια καὶ τώρα πάλιν ἐμφανίζεται καθοδηγοῦσα τὸν κόσμον εἰς τὰ πνευματικά ζητήματα».

CLIVE STAPLES LEWIS

Ἄγγλος συγγραφεὺς καὶ κριτικός.

Εὐρύτατα γνωστός ἐν Ἀγγλίᾳ διὰ τὰς ἀντιχριστιανικὰς του πεποιθήσεις, προεκάλεσε μεγάλην ἐντύπωσιν μὲ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς τὸν Χριστιανισμόν.

«Μὲ βαθεῖαν χαρὰν ἔλαβον μίαν τοιαύτην ἐπιστολὴν καὶ μίαν τοιαύτην Διακήρυξιν ἐκ τῶν χειρῶν δύο καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου ἐκείνου τὸ ὅποιον πρέπει νὰ θεωρῆται ἡ μήτηρ πάντων τῶν Πανεπιστημίων... Ὅλη ἡ συμπάθειά μου ὡς ἐπιστήμονος καὶ ὄλαι αἱ προσευχαί μου ὡς Χριστιανοῦ εἶναι μαζί σας».

ERIC MARTIN

Καθηγητὴς τῆς Ἱατρικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Γενεύης. Μέλος τῆς Ἑλβετικῆς Ἱατρικῆς Ἀκαδημίας, Πρόεδρος τῆς Ἑλβετικῆς Ἱατρικῆς Ἐταιρείας καὶ Ἀντιπρόεδρος τῆς Ἱατρικῆς Ἐταιρείας τῆς Γενεύης.

«Ἐλαβον τὴν ἀπὸ 9ης Ὀκτωβρίου ἐπι-

στολὴν σας, συνοδεύουσαν τὴν θαυμασίαν Δήλωσιν τὴν ὅποιαν ἡ Ἐνωσις ἀπήυθυεν εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1946, Δήλωσιν τὴν ὅποιαν εἶχον ἤδη τὴν εὐκαιρίαν προηγουμένως νὰ θαυμάσω.

Σὰς συγχαίρω διότι κατὰ τὴν ὀδυνηρὰν αὐτὴν περίοδον, τὴν ὅποιαν σήμερον διέρχεται ἡ Ἑλλάς, ἐμαρτυρήσατε περὶ τῆς ἀξίας τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν καὶ, ὡς καθηγηταὶ καὶ ἐπιστήμονες, ἀνεγνωρίσατε τὸν ρόλον καὶ τὴν σπουδαιότητα τῶν πνευματικῶν παραγόντων, εἰς ἓνα κόσμον ὁ ὅποιος ἔσχε τὴν αἰματηρὰν πεῖραν ἑνὸς ὑλιστικοῦ παροξυσμοῦ. Κινήσεις ὡς ἡ ἰδική σας δημιουργοῦνται καὶ λαμβάνουν συνειδησιν ἑαυτῶν εἰς ὄλας τὰς χώρας τῆς Εὐρώπης, καὶ θὰ ἦτο ἀπαραίτητον νὰ ὑπῆρχον μεταξὺ των σχέσεις αἱ ὅποια ἐνδυναμώνουν τὴν δρᾶσιν των καὶ ἐπιτρέπουν εἰς αὐτὰς νὰ παλαίσουν ἐναντίον πά-

σης τάσεως ἥτις ἐπιζητεῖ νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀτόμου καὶ τὸν σεβασμὸν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα.

Πιστεύσατε, κύριε Πρόεδρε, σεῖς καὶ ὄλα τὰ μέλη τῆς Ἐνώσεώς σας, εἰς τὸν θαύμασμόν τῶν Ἑλβετῶν συναδέλφων σας καὶ εἰς πλήρη στοργικῆς ἀλληλεγγύης αἰσθημάτά μας».

ANDRÉ MAUROIS

*Μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας.
Παγκοσμίως γνωστός Γάλλος λογοτέχνης.
Ἔργα του ἔχουν μεταφρασθῆ εἰς πολλές
γλώσσας καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν.*

«Εἶμαι σύμφωνος μαζί σας ἐπὶ τῆς σκέψης ὅτι ἡ ἐπιστῆμη δὲν φέρει, καὶ δὲν δύναται νὰ φέρῃ, οὐδεμίαν λύσιν μεταφυσικῆς φύσεως. Ὅτι ἡ τέχνη δὲν ἀπαιτεῖ τὴν θυσίαν τῶν ἠθικῶν ἀξιών καὶ, τέλος, ὅτι ὁ πολιτισμὸς μας δὲν δύναται νὰ ζήσῃ εἰμὴ μόνον ἐὰν στηριχθῆ ἐπὶ τῶν χριστιανικῶν ἀξιών, αἱ ὁποῖαι τὸν μετεμόρφωσαν».

KIRTHLEY F. MATHER

Καθηγητὴς τῆς Γεωλογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Harvard. Εἶναι διευθυντὴς τοῦ τμήματος τῆς Γεωλογίας καὶ Γεωγραφίας τοῦ ἰδίου Πανεπιστημίου καθὼς ἐπίσης καὶ μέλος τῆς Γεωλογικῆς Ὑπηρεσίας τῶν Ἡν. Πολιτειῶν, ἐξετέλεσε πολλές γεωλογικὰς καὶ γεωγραφικὰς ἐρεῖνας εἰς Βολιβίαν, Ἡν. Πολιτείας καὶ Ἀλάσκαν καὶ εἰσήγαγε νέας μεθόδους εἰς τὴν Γεωλογίαν, τὴν Σεισμολογίαν καὶ Ὄρνιθολογίαν, δι' αὐτὸ δὲ ἔγινε γνωστός μεταξὺ τῶν ἐπιστημόνων τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Εὐρώπης.

«Μετ' εὐχαριστήσεως ἔλαβον τὴν ἐπιστολήν σας καὶ τὴν ἀγγλικὴν μετάφρασιν τῆς Δηλώσεως τῆς ἀπευθυνθείσης ὑπὸ τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαόν.

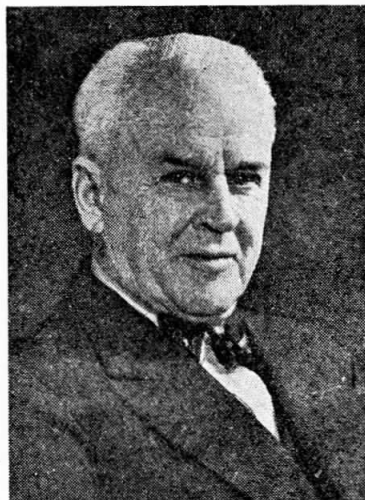
Ἡ Δηλώσις ἔχει τὴν πλεον ἐγκάρδιον ἐπιδοκιμασίαν ἐκ μέρους μου. Ὅσα ἐκτίθενται ἐκεῖ περὶ τῆς σχέσεως ἐπιστήμης καὶ θρησκείας εἶναι ἐντελῶς ὀρθὰ καὶ ἄξια παντὸς ἐπαίνου.

Θὰ σὰς ἀποστείλω μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀντίγραφον ὁμιλίας τὴν ὁποίαν ἔδωσα εἰς τὸ Ὅσλο τῆς Νορβηγίας τὸν παρελθόντα Ἰούλιον. Εἰς τὴν ὁμιλίαν αὐτὴν ἐκθέτω διὰ μακρῶν τὰς ἀπόψεις μου ἐπὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ζητήματος. Θὰ ἴδετε πόσον τελείως συμφωνοῦν μετὰ τὴν Δηλώσιν σας».

ROBERT A. MILLIKAN

Βραβεῖον Nobel (Φυσικῆς).

Ἐπίτιμος καθηγητὴς τῆς Φυσικῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Chicago καὶ ἐν ἐνεργείᾳ διευθυντὴς τοῦ ἐν Καλιφορνίᾳ περιφήμου Institute Technology. Ἠσχολήθη ἰδιαιτέρως μετὰ τὰς κοσμικὰς ἀκτῖνας, καὶ τὸ 1923 ἐτιμήθη μετὰ τὸ βραβεῖον Νόμπελ «διὰ τὰς ἐργασίας του ἐπὶ τοῦ στοιχειώδους ἠλεκτρικοῦ φορτίου καὶ τῆς φωτοηλεκτρικῆς ἐνεργείας». Εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τῆς Γαλλίας, τοῦ Μονάχου, τοῦ Βελγίου, τῆς Ρώμης κ.λ.π. καὶ ἐτιμήθη μετὰ πολυάριθμα παράσημα καὶ τιμητικούς τίτλους διαφόρων ἀμερικανικῶν καὶ εὐρωπαϊκῶν Ἀκαδημιῶν, Πανεπιστημίων καὶ Ἐταιρειῶν.

«Ὅντως ἐχάρην μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Δηλώσεώς σας καὶ μετὰ χαρὰν σὰς πληροφορῶ ὅτι ἐπιδοκιμάζω πλήρως τὸ περιε-

χόμενον αὐτῆς καὶ δύναται τοῦτο νὰ δημοσιευθῆ. Κατὰ τὴν κρίσιν μου, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα κοινῶς καλοῦνται πνευματικά ἀξία εἶναι σπουδαιότερα οἰωνόδηποτε ὑλικῶν πραγμάτων.

Μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ Δῆλωσίς σας θὰ ἔχῃ εὐρεῖαν κυκλοφορίαν καὶ μεγάλην ἐπίδρασιν ἀνά τὸν κόσμον, διατελῶ...

EDWARD A. MILNE

Ὁ μεγαλύτερος ἀστρονόμος τῆς Ἀγγλίας. Καθηγητὴς τῶν Μαθηματικῶν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Oxford. Μέλος τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Λονδίνου καὶ τῆς Βασιλικῆς Ἀστρονομικῆς Ἑταιρείας (πρόεδρος 1943-1945). Ἐπίτιμον μέλος τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀστρονομικῆς Ἑταιρείας καὶ ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν καὶ Τεχνῶν τῆς Βοστώνης. Ἀσχολεῖται μὲ τὰ σοβαρότερα ἀστρονομικὰ κοσμολογικὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα λύει τῆ βοήθειᾳ τῆς ἀνωτέρας μαθηματικῆς ἀναλύσεως. Ἀτμόσφαιρα ἀπλανῶν, ἀκτινοβολία, καινοφανεῖς ἀστέρες, καταγωγή καὶ ἐξέλιξις ἀστέρων, διαστολὴ τοῦ σύμπαντος κλπ. εἶναι τὰ θέματα μὲ τὰ ὁποῖα ἀσχολεῖται ὁ Milne, ὅστις ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς μεγαλύτερας ἐπιστημονικὰς αὐθεντίας εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

«Φρονῶ, ὅπως καὶ οἱ ὑπογράψαντες τὴν Δῆλωσιν, ὅτι δὲν ὑπάρχει τίποτε εἰς τὴν ἐπιστήμην τὸ ὁποῖον νὰ εἶναι ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν χριστιανικὴν πίστιν, καὶ ὅτι τὰ θε-

μέλια τοῦ πολιτισμοῦ μας σχηματίζονται ἐκ χριστιανικῶν ἀξιῶν. Ἰδιαιτέρως ἡ μελέτη τοῦ ἀστρονομικοῦ σύμπαντος καὶ ὁ κλάδος ὅστις ὀνομάζεται κοσμολογία συμβιβάζεται μὲ τὴν ἄποψιν, ἢ μᾶλλον σχεδὸν ὀδηγεῖ πρὸς τὴν ἄποψιν, ὅτι τὸ σύμπαν εἶναι σύστημα δημιουργηθὲν ἐν χρόνῳ, σύστημα τοῦ ὁποῖου ἡ δημιουργία σημειώνει τὴν ἀφετηρίαν τοῦ χρόνου, ὅπως τὰ ἄτομα τὸν ἀντιλαμβάνονται. Ἡ δημιουργία προϋποθέτει Δημιουργόν. Δυνάμεθα, ὀρθῶς, νὰ ταυτίσωμεν τὸν Δημιουργόν τοῦ ἀστρονομικοῦ σύμπαντος πρὸς τὸν Παντοδύναμον Θεόν τῆς χριστιανικῆς ὁμολογίας. Ὅλοι οἱ λαοὶ ὄλων τῶν χωρῶν καὶ ὄλων τῶν θεολογικῶν ἀπόψεων δύνανται νὰ ἐνωθοῦν εἰς τὴν λατρίαν τοῦ Θεοῦ Ἀρχοντος τοῦ κόσμου.

Ὁ ἐπιστήμων δὲν δύναται νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι αἱ μελέται του περιλαμβάνουν ὄλην τὴν ἐνέργειαν τῆς ὑπάρξεως. Ὑπάρχει ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν ἐπιστημονικὰς ἀξίας. Ὑπάρχουν ἐπίσης ἀξίαι εἰς τὴν τέχνην καὶ τὴν ἠθικὴν. Ὁ ἐπιστήμων δύναται νὰ ἀναγνωρίσῃ ταύτας χωρὶς νὰ θυσιάσῃ οὐδεμίαν ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν ἀξιῶν. Πράγματι αἱ τρεῖς ἀξίαι, τοῦ ἀγαθοῦ, τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ ὠραίου, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν ἠθικὴν, τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν τέχνην. Ἡ μόνη γνωστὴ εἰς ἡμᾶς σύνθεσις τῶν τριῶν τούτων παραγόντων εἶναι ἐκείνη ἣτις παρέχεται ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς πίστεως μὲ τὴν ὑπέροχον διδασκαλίαν περὶ τῆς Θεότητος ὡς μετεχούσης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ἡ ἀδελφότης τῶν ἀνθρώπων ἀποκτᾷ σημασίαν μόνον ὅταν τεθῆ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς πατρότητος τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰς δύο αὐτὰς πραγματικότητας δυνάμεθα νὰ ἐκφράσωμεν μὲ ὄρους ἀναφερομένους εἰς τὸν Θεόν, τὸν Θεὸν τῆς εἰρήνης καὶ τὸν Θεὸν δημιουργόν.

Ἡ φιλοσοφία εἶναι ἡ κορωνὶς τῆς ἐπιστήμης. Καὶ μόνον ὑπὸ τὸ φῶς μιᾶς οὐσιωδῶς χριστιανικῆς φιλοσοφίας φρονῶ ὅτι ὑπάρχει ἐλπίς διὰ τὸ μέλλον τοῦ πολιτισμοῦ.

H. P. NEWSHOLME

Ὁμότιμος Καθηγητὴς τῆς Ὑγιεινῆς καὶ τῆς Δημοσίας Ὑγείας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Birmingham. Μέλος τοῦ Βασιλικοῦ Κολλεγίου τῆς Ἱατρικῆς, ἀσχολούμενος εἰς πολλὰ ζητήματα ὑγειονομικῆς φύσεως, ζητήματα πῶς σχετίζονται μὲ δημογραφικὰ καὶ δημοσιονομικὰ προβλήματα. Συγγραφεὺς σπουδαιότητων ἔργων.

«Εὐχαριστῶ διὰ τὴν ἐπιστολήν σας καὶ διὰ τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀναγνώσω τὴν ὡραίαν Δήλωσιν τὴν ἀπευθυνθεῖσαν πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ὑπὸ τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων. Αἰσθάνομαι ὅτι εἶναι προνόμιον δι' ἐμὲ νὰ δύναμαι νὰ ἐκφράσω τὴν ὀλόψυχον ἐκ μέρους μου ἔγκρισιν τοῦ περιεχομένου της.

Σημειῶνω τὴν εὐπρόσδεκτον ὑπογράμμισιν τῆς ἀνάγκης ὅπως ὁ ἐπιστήμων ἐξετάζη τὸ θέμα του ὑπὸ τὸ φῶς τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ὅπως τὸ βλέπη εἰς τὴν ἀληθῆ σχέσιν πρὸς τὰς χριστιανικὰς ἀξίας. Αὐτὴ ἡ πίστις καὶ αὐταὶ αἱ ἀξίαι δύνανται νὰ τὸν βοηθήσουν διὰ νὰ τηρῇ τὰ προβλήματα τῆς ἐπιστήμης εἰς τὴν ὀρθὴν προοπτικὴν πρὸς τὰ ζητήματα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἐν τῷ συνόλῳ της· δύνανται νὰ τὸν ἐμποδίσουν ἀπὸ τοῦ νὰ κλίνη ὑπερβολικῶς πρὸς τὴν πλευρὰν τοῦ ὕλισμοῦ καὶ τοιουτοτρόπως νὰ καταστῇ δοῦλος του, ὅταν πνευματικαὶ ἐκφάνσεις, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ ἐρμηνευθοῦν χριστιανικῶς, δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν καὶ λησμονοῦνται.

Χαίρω ἰδιαίτερός διότι ἡ Δήλωσις τὸνίζει τὴν σπουδαιότητα τῆς χριστιανικῆς μορφώσεως τῆς νεολαίας. Ἡ λίαν διαδεδομένη τάσις πρὸς τὴν ἀποκλειστικῶς κοσμικὴν μόρφωσιν, χωρὶς μόρφωσιν εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν καὶ τὰς χριστιανικὰς ἀρχάς, εἴτε εἰς τὸ σχολεῖον εἴτε εἰς τὴν οἰκογενειακὴν ἐστίαν, ὀδηγεῖ εἰς πνευματικὸν λιμὸν, εἰς χρεωκοπημένον πολιτισμὸν καὶ εἰς θεαθῶς ἐρριζωμένην ἀπογοήτευσιν, διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς ὁποίας καταφεύγουν εἰς τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον ἀπὸ τοὺς πολλοὺς καταστρεπτικοὺς δρόμους τοῦ ἀντιχριστιανικοῦ πνεύματος, τῶν ὁποίων ἔχομεν λάθει τὸσον θασανιστικὴν πείραν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς τὴν Εὐρώπην.

Ἐκ θάθους καρδίας εὐχομαι πᾶν ἀγαθὸν διὰ τὴν Ἐνωσίαν σας, εἰς τὴν εὐγενῆ ὑπεράσπισιν τῶν χριστιανικῶν ἰδεωδῶν, καθὼς θεθαίωσεν τὸ αὐτὸ εὐχομαι καὶ διὰ τὸν λαμπρὸν ἑλληνικὸν λαὸν σας διὰ τὸ θάρρος μὲ τὸ ὁποῖον ἀντιμετωπίζει τὰς μεγάλας δυσκολίας».

F. PIÉCHAUD

Καθηγητὴς τῆς Ἱατρικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Bordeaux.

«Ἀνέγνωσα μετὰ συγκινήσεως τὴν ὡραίαν Δήλωσίν σας. Πολλοὶ ἐδῶ σκεπτόμεθα ὅπως σεῖς, καὶ εἰμεθα ἠνωμένοι μαζί σας. Θαυμάζομεν ἀνέκαθεν τὸν ἑλληνικὸν λαόν. Ἡ Γαλλία πάντοτε ἠγάπα ἰδιαίτερός τὴν Ἑλλάδα, καθὼς καὶ τὰ τέκνα της. Ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ τέκνα της ἦντλησε πνεῦμα καὶ πολιτισμὸν, καὶ τὸ πνεῦμα αὐτὸ ἡ καθολικὴ ἐκκλησία τὸ υἰοθέτησε καὶ ὁ πολιτισμὸς μας ἐζυμώθη μαζί του. Δὲν δυνάμεθα ν' ἀπαρνηθῶμεν τὸ πνεῦμα αὐτὸ χωρὶς κίνδυνον νὰ χάσωμεν τὸν πολιτισμὸν μας διὰ παντός. Τὸ χάος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀσπαιρεῖ ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς, προήλθεν ἀπὸ αὐτὴν τὴν λήθην καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀπάρνησιν.

Εἴθε νὰ δυνηθῶμεν πολὺ συντόμως νὰ ἐπανασυνδέσωμεν τὰς σχέσεις μας διὰ νὰ ἀλληλοστηριζώμεθα, διὰ νὰ περιώσωμεν ὅ,τι δὲν ἐχάθη καὶ νὰ ἐκινήσωμεν ἐκ νέου δι' ἕνα πολιτισμὸν ἀνανεωμένον καὶ θασιμένον πάντοτε ἐπὶ τῶν αἰώνιων ἀρχῶν τὰς ὁποίας μᾶς ἐκληροδότησεν ὁ Χριστός.

L. POUYANNE

Καθηγητὴς τῆς Ὀρθοπαιδικῆς καὶ Χειρουργικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Bordeaux.

«Ἐν ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἐνώσεώς σας μοῦ εἶχεν ἤδη ἀνακοινώσει τὴν Δήλωσιν τῆς Ἐνώσεως πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαόν, καὶ σὰς ἐπαναλαμβάνω σήμερον πόσον ἐν τῇ ἰδιότητί μου ὡς Χριστιανοῦ Γάλλου ἱατροῦ εἶμαι τελείως σύμφωνος πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς Δηλώσεώς σας.

Νομίζω ὅτι εἶναι ἀπαραίτητον ὅπως ὅλοι οἱ χριστιανοί, οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ ζήσουν εὐλικρινῶς τὴν πίστιν των, αἰσθάνον-

ται έαυτους ύπεράνω τών όρίων τών έθνικοτήτων ή άκόμη και τών διαφόρων θρησκευτικών όμολογιών, ήνωμένους εις τό ίδεώδες τό όποϊον συνοψίζει τό κείμενό σας.

«Η κίνησίς σας, έστé θέβαιοι, δέν είναι μεμονωμένη. Άνταποκρίνεται εις μίαν έξ ένστίκτου τάσιν, όλίγον ή πολύ έκδηλωθείσαν άναλόγως τών χωρών, τάσιν ή όποία θά όδηγήση άναμφιβόλως μίαν ήμέραν όλους τούς χριστιανούς νά ένωθούν διά νά ύπερασπίσουν ό,τι άπομένει άπό ένα πολιτισμόν και νά τόν κάμουν πρό πάντων νά θαδίση πρός τό ίδεώδες τό όποϊον μάς έδίδαξεν ό Διδάσκαλός μας».

Sir DAVID ROSS

Πρόεδρος τής Βρετανικής Άκαδημίας (1936 - 1940)

Καθηγητής τής Ήθικής Φιλοσοφίας εις τό Πανεπιστήμιον τής Classical Association Πρόεδρος τής Aristotelian Society, Πρόεδρος τού Βρετανικού Ίνστιτούτου Φιλοσοφίας. Έχει άνακηρυχθή έπίτιμος διδάκτωρ πολλών Πανεπιστημίων και τιμηθή με τά άνώτατα παράσημα τής Βρετανικής Αυτοκρατορίας.

«Εις άπάντησιν πρός τήν έπιστολήν σας έπιθυμώ νά είπω ότι συμμερίζομαι πάρα πολύ τό πνεύμα τού Μηνύματος τό όποϊον ή Ένωσίς σας άπήυθυε πρός τόν έλληνικόν λαόν. Φρονώ ότι μόνον με τήν άποδοχήν τών ήθικών άρχών τού Χριστιανισμού τό έθνος σας, ή οϊονδήποτε άλλο έθνος, δύναται νά άπεργασθί τήν σωτηρίαν του, και σάς εύχομαι έπιτυχίαν εις τάς προσπάθειάς σας».

HENRY N. RUSSELL

Έκ τών μεγαλυτέρων άστροφυσικών τής Αμερικής. Καθηγητής τής Αστρονομίας τού Πανεπιστημίου τού Princeton. Μέλος τού έπιστημονικού Συμβουλίου τού Άστεροσκοπίου τού Όρους Wilson, τής Έθνικής Άκαδημίας τών Έπιστημών (διετέλεσε πρόεδρος), τής Αμερικανικής Ένώσεως διά τήν Προαγωγήν τών Έπιστημών, τής Βασιλικής Άκαδημίας τού Λονδίνου, τής Άκαδημίας τού Edinburgh, τής Άκαδημίας τών Έπιστημών τής Γαλλίας, τής Βασιλικής Άκαδημίας τού Βελγίου, τής Αμερικανικής Φιλοσοφικής Έταιρείας, τής Βασιλικής Άστρονομικής Έταιρείας τού Λονδίνου κ.λ.π.

Τό 1938 έπεσκέφθη τήν Ελλάδα, τά Άστεροσκοπεία Αθηνών και Πεντέλης, και ώμίλησε πρός τούς φοιτητάς τών Πανεπιστημίων Αθηνών και Θεσσαλονίκης.

«Η Δήλωσις τής «Χριστιανικής Ένώσεως Έπιστημόνων», ή δημοσιευθείσα εις τάς «Ακτίνας» τά Χριστούγεννα τού 1946, έχει τήν έγκάρδιον και ένθουσιώδη ύποστήριξίν μου. Η ύπογράμμισις τής ζωτικής σπουδαιότητος τών πνευματικών και ήθικών θεμελιών διά τήν άνοικοδόμησιν τής κοινωρίας είναι έξ όλοκλήρου όρθη. Η διαπίστωσις ότι ή έπιστήμη δέν διαφεύδει τήν χριστιανικήν πίστιν είναι άληθής, και ή μετ' έμφάσεως βεβαίωσις περι τούτου σήμεραν είναι έπίκαιρος και σπουδαία. Δέν ύπάρχει καμμία σχεδόν μεταβολή εις τήν διατύπωσιν τού κειμένου τήν όποϊαν θά ήδυνάμην νά ύποδείξω έάν ήμην μέλος τής έπιτροπής ή όποία συνέταξε τήν Δήλωσιν».

T. S. K. SCOTT—CRAIG

Καθηγητής τής Φιλοσοφίας εις τό Dartmouth College τού Άνοβέρου, New Hampshire τών Ένωμένων Πολιτειών τής Αμερικής.

«Άποτελεί δι' έμέ τιμήν νά συμμετάσχω έν γένει εις τήν «Δήλωσιν». Καθόσον προχωροϋμεν εις τόν είκοστόν αιώνα γίνεται φανερόν ότι τό πλείστον τής φιλοσοφίας

ας τῶν τελευταίων ἑκατονταετιῶν ἐθασίζετο ἐπὶ ἀστηρίκτων θεωρητικῶν ἀρχῶν. Ἡ λάμψις των βασίζεται μᾶλλον ἐπὶ τῆς περιοχῆς τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας, τῆς πλήρους ἀποκαλύψεως τῆς τεχνικῆς, τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς πολιτικῆς δημοκρατίας. Προσβλέπω πρὸς τὴν ἡμέραν καθ' ἣν αἱ θεωρητικαὶ ἀρχαὶ τῆς αἰωνίας φιλοσοφίας θὰ ταυτίζονται πρὸς τὰς πρακτικὰς ἀρχὰς τῆς συγχρόνου σκέψεως, ἀμφότερα δὲ θὰ ὑπάρχουν ἐν καρποφόρῳ ροπῇ πρὸς ἐκεῖνα τὰ δόγματα καὶ τὰς ἀρχὰς αἱ ὁποῖαι προέρχονται ἀπὸ Ἐκεῖνον περὶ τοῦ ὁποῖου ὁ ἰδικὸς σας Μέγας Ἀθανάσιος μᾶς ἐδίδαξε νὰ λέγωμεν: «ἐνηθρώπησεν, ἵνα ἡμεῖς θεωθῶμεν».

F. J. M. STRATTON

Μέλος τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Λονδίνου καὶ τῆς Βρετανικῆς Ἐνώσεως διὰ τὴν Προαγωγὴν τῶν Ἐπιστημῶν. Καθηγητὴς τῆς Ἀστροφυσικῆς (φυσικῆς τοῦ ἡλίου) καὶ διευθυντὴς τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Cambridge. Μέλος τῆς Βασιλικῆς Ἀστρονομικῆς Ἐταιρείας καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη γενικὸς γραμματεὺς τῆς Διεθνοῦς Ἀστρονομικῆς Ἐνώσεως καὶ τοῦ Διεθνοῦς Συμβουλίου τῶν Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν.

«Ἀνέγνωσα μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ συμπαιθείας τὴν Δήλωσιν τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων.

Θὰ ἤθελα νὰ ὑποστηρίξω μετὰ πολλῆς

δυνάμεως τὴν ἀποψιν ὅτι ἡ τοποθέτησις ἀληθῶν καὶ ἀδιασείστων πνευματικῶν θεμελιῶν ἔχει ζωτικὴν σπουδαιότητα διὰ τὴν ζωὴν τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου.

Ὁ χρυσοῦς κανὼν πρέπει νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς τὴν νεωτέραν ζωὴν, ἐὰν πρόκειται νὰ ἐπιζήσωμεν.

Καίτοι ἡμεῖς ἐδῶ πιθανὸν νὰ ἀγώμεθα πρὸς τὴν θρησκείαν δι' ὁδοῦ ἣτις διαφέρει ἐκείνης τὴν ὁποῖαν ἀκολουθοῦν μερικοὶ Ἕλληνες φίλοι μας, ἐν τούτοις νομίζω ὅτι ἡ θρησκεία εἶναι βαθυτέρα καὶ πλεον θεμελιώδης ἀπὸ τοὺς ἐπιφανειακοὺς φραγμοὺς οἵτινες χωρίζουν τὰς Ἐκκλησίας καὶ τὰ δόγματα, καὶ ὅτι ἡ ἀλήθεια εὐρίσκεται εἰς τὸ τέλος τῆς ὁδοῦ κάθε ἐρευνητοῦ ὅστις ἀκολουθεῖ τὸ φῶς ὅπως τὸ βλέπει, καὶ ὅτι ἡ ἀνθρωπότης τότε μόνον θὰ ἀποκτήσῃ ἐνότητα ὅταν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἐνωθοῦν εἰς τὴν ἔρευναν ἐκεῖνου τοῦ ὁποῖου εὐρίσκεται πέραν τῶν τυχαίων συμβεβηκότων καὶ τῶν ἀπατηλῶν φαινομένων τῆς ὕλικῆς ζωῆς».

GUSTAV STROMBERG

Μέλος τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας τῆς Σουηδίας. Ἐργάζεται ἀπὸ μακροῦ εἰς τὸ Ἀστεροσκοπεῖον τοῦ Ὄρου Wilson τῆς Καλιφορνίας. Εἰδικεύθη εἰς ζητήματα τῆς Ἀστροφυσικῆς καὶ κυρίως εἰς τὰς κινήσεις τῶν ἀπλανῶν καὶ τὴν περιστροφὴν τοῦ Γαλαξίου. Εἶναι μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου Carnegie τῆς Washington, τῆς Βασιλικῆς Ἀστρονομικῆς Ἐταιρείας τοῦ Λονδίνου, τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀστρονομικῆς Ἐταιρείας κλπ.

«Ἐπιδοκιμάζω πλήρως τὰς ἀρχὰς τὰς διατυπωμένας εἰς τὴν Δήλωσίν σας καὶ χαίρω μανθάνων ὅτι τόσοι πανεπιστημιακοὶ διδάσκαλοι ἐν Ἑλλάδι αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην τῆς ἐφαρμογῆς τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς εἰς ὅλας τὰς ἐνεργείας μας.

Κατὰ τὴν μελέτην τῶν φιλοσοφικῶν συμπερασμάτων τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης εὗρον ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀντίθεσις μεταξὺ ἐπιστήμης καὶ ἀληθοῦς θρησκείας. Πιστεύω εἰς τὴν ὑπαρξίν παγκοσμίῳ Διανοίας ὁποῦθεν αἱ ἐντυπώσεις μας, τὰ αἰσθήματά μας, ἡ θέλησίς μας καὶ αἱ σκέψεις μας ἔχουν τὴν ἐσχάτην προέλευσίν των. Εἶναι ἀκόμη δυνατὸν νὰ δοθῇ ἐπιστημονικὴ θάσις εἰς τὴν

ἀπουσίας θρησκευτικῶν πεποιθήσεων. Εἶναι πολὺ λυπηρὸν ὅτι αἱ ἐπιστημονικαὶ ἀλήθειαι ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς τὴν προσπάθειαν ὅπως δυσφημισθῇ ὁ Χριστιανισμός. Δὲν ὑπάρχει ἀντίθεσις μεταξύ Χριστιανισμοῦ καὶ οἰουδήποτε ἐκ τῶν πορισμάτων τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ἀκόμῃ καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ὅπου ἡ Φυσικὴ ἦτο ντετερμινιστικὴ καὶ μηχανιστικὴ, ἄνδρες ὅπως ὁ Νεύτων, ὁ Φαραντάυ καὶ ὁ Μάξουελ δὲν ἐδυσκολεύθησαν νὰ συνδυά-

σουν τὰς ἐπιστημονικὰς τῶν γνώσεις πρὸς μίαν θαθεῖαν πίστιν εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Τώρα, ὁπότε οἱ φυσικοὶ νόμοι κατήντησαν, κατὰ τὸ μέγιστον μέρος, νὰ θεωροῦνται διαπιστώσεις πιθανοτήτων, καὶ δὲν δίδεται πλέον πίστις εἰς τὸν ἄκαμπτον ντετερμινισμόν, δικαιολογεῖται πολὺ ὀλιγώτερον ὁ ἰσχυρισμός ὅτι αἱ φυσικαὶ ἐπιστήμαι εἶναι καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἀντίθετοι πρὸς τὰς οὐσιώδεις ἀληθείας τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἔχει ὑψίστην σπουδαιότητα διὰ τὴν ἀνάρρωσιν τοῦ κόσμου νὰ ἀναγνωρισθῇ εὐρέως ἡ πραγματικότης αὕτη καὶ συγχαίρω τὴν Ἐνωσίν σας διότι μὲ τόσον εὐγλωττον τρόπον ἐπιμένει ἐπ' αὐτῆς εἰς τὴν Δῆλωσιν».

AKTINES ΜΑΡΤΙΟΣ 1968

SIGRID UNDSSET

Νορβηγίς λογοτέχνης. Βραβεῖον Νόμπελ. Τὰ ἔργα της, ἡ τριλογία «Χριστίνα Λαβρανστάτερ» καὶ ἡ τετραλογία «Ὁλαφ Ὀντενσον» εἶναι γνωστότατα καὶ ἔχουν μεταφρασθῆ εἰς τὰς κυριωτέρας γλώσσας τοῦ κόσμου.

«Εἶμαι τελείως σύμφωνος μὲ τὰς ἰδέας τὰς ἐκφραζομένας εἰς τὴν Δῆλωσίν σας πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν τὰ Χριστοῦγεννα τοῦ 1946 καὶ μετὰ χαρᾶς ἐκθέτω τὴν πεποίθησίν μου ὅτι ἀκόμῃ καὶ ὁ ὕλικός πολιτισμὸς τοῦ κόσμου, πολλῶ δὲ μᾶλλον αἱ πνευματικαὶ ἀξίαι τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ δὲν δύνανται νὰ διασωθοῦν ἐὰν τὰ ἔθνη φύγουν ἀπὸ τὸν Χριστιανισμόν».

P. J. WAARDENBURG

Τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Οὐτρέχτης (Ὁλλανδία). Εἰδικὸς ἐπὶ ζητημάτων κληρονομικότητος. Θεωροῦμενος ὡς αὐθεντία ἐπὶ τοιούτων θεμάτων, πολλάκις ἔχει κληθῆ καὶ ἔχει δώσει σχετικὰς διαλέξεις εἰς ξένα Πανεπιστήμια, συνεγράφεται δὲ εἰς τὰ σπουδαιότερα διεθνή ἐπιστημονικὰ περιοδικά. Ἔχει ἐπίσης συγγράψει τὰ εἰς τὴν εἰδικότητά του ἀναγόμενα κεφάλαια διαλέξεων εἰς ξένα Πανεπιστημίων ὡς καὶ τῆς ἐλβετικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας τοῦ Vogt, τὸ δὲ ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ σύγχρονον φυλετικὸν πρόβλημα» ἔργον του, στρεφόμενον ἐναντίον τῆς φυλετικῆς θεωρίας τοῦ χιτλερισμοῦ, τοῦ ἐστοίχησε τὸ μῖσος τοῦ ναζιστικοῦ καθεστώτος, ἐπὶ γερμανικῆς κατοχῆς τῆς χώρας του.

κῶν καὶ ἀμερικανικῶν Πανεπιστημίων. *Εἶναι ἀνεπισημειωμένον μέλος τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας τῆς Ρώμης, τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βελγίου, τῆς Ἑθνικῆς Ἀκαδημίας τῆς Lima, τῆς Ἀμερικανικῆς Φιλοσοφικῆς Ἑταιρείας καὶ ἄλλων Ἑταιρειῶν. Ἐτιμῆθη μὲ πολλὰ βραβεῖα καὶ μετάλλια.*

«Σὰς εὐχαριστῶ διὰ τὸ ἀντίγραφον τῆς Δηλώσεως τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημῶν, τὸ ὁποῖον ἔλαθον σήμερον. Τὸ ἀνέγνωσα μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως καὶ ἐπιθυμῶ νὰ σὰς διαβεβαιώσω περὶ τῆς θερμότητος συμμετοχῆς μου.

Σὰς ἀποστέλλω συστημένον ἀντίτυπον βιβλίου ὑπὸ τὸν τίτλον «Χῶρος καὶ Πνεῦμα», τὸ ὁποῖον ἐδημοσίευσα ἐφέτος(*)».

PIERRE L' ERMITE

Λογοτέχνης καὶ ἱερέυς.

Ἔργα του ἐβραβεύθησαν ἐπισημειωμένως ἀπὸ τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν. Μυθιστορήματά του διεσκευάσθησαν εἰς κινηματογραφικὰ ἔργα. Τὰ χρονολογήματά του τὸν ἔκαμαν γνωστὸν καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν Γαλλίαν.

«Ἀνέγνωσα μὲ ὑπέρτατον ἐνδιαφέρον τὴν ὡραίαν Διακήρυξιν τὴν ὁποίαν εὐηρεστήθητε νὰ μοῦ ἀποστείλετε. Ἀνταποκρίνεται ἢ δῆλωσις αὐτὴ εἰς ὅτι διεπίστωσα κατὰ τὴν μακρὰν ζωὴν μου (84 ἔτη), κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνέμιχθην εἰς ὅλας τὰς κοινωνικὰς τάξεις.

«Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν» εἶπεν ὁ Χριστός. Πόσον ἀληθές εἶναι αὐτό! Πόσα ἀνθρώπινα ἔργα ἠθικῆς τάξεως ἐξόχως μελετημένα εἶδα νὰ καταρρέουν, διότι δὲν εἶχαν οἰκοδομηθῆ ἑπάνω εἰς τὸν ἀκρογωνιαίον αὐτὸν λίθον, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ Χριστός!

Ἡ ἐπιστήμη, ἡ ὁποία ἔχει ἓνα τόσο ἐξοχὸν ρόλον καὶ τόσο ἐϋσυνειδήτους ὑπηρέτας... ἡ ἐπιστήμη ἰσχυρίσθη, κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα, μέσα εἰς τὴν μέθην τῶν ἀνακαλύψεων τῆς, ὅτι θὰ ὑποκαθίστα πάντα.

Ὁμολόγησεν ὅμως τὸ σφάλμα τῆς. Καὶ ὁ ἀκαδημαϊκὸς Brunetiere, εἰς ἄρθρον του δημοσιευθὲν εἰς τὴν «Revue de Deux Mon-

des», τὸ ὁποῖον ἔτυχε γενικῆς προσοχῆς, διεπίστωσε τὴν «χρεωκοπίαν τῆς ἐπιστήμης», ὅχι τὴν πλήρη χρεωκοπίαν ἀλλὰ χρεωκοπίαν καθ' ὅσον αὐτὴ θέλει νὰ ὑποκαταστήσῃ τὰς πνευματικὰς δυνάμεις. Καὶ τί νὰ εἴπῃ κανεὶς διὰ τὴν ἀπάντησιν τοῦ Pasteur εἰς τὸν Renan, εἰς τὸν λόγον τῆς εἰσδοχῆς του ὡς ἀκαδημαϊκοῦ, διὰ τὸ βιβλίον τοῦ Carrel, διὰ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὴν πίστιν τοῦ Nicole καὶ τῶσαν ἄλλων!

Οἰκοδόμησις ἠθικοῦ οἰκοδομήματος ἔξω τῆς χριστιανικῆς ἰδέας, εἶναι οἰκοδόμησις ἐπὶ τῆς ἄμμου. Καὶ τὰ γηρατειά μου περνοῦν ἀνάμεσα εἰς ἀρχιτέκτονας οἱ ὁποῖοι χθὲς ἦσαν «σκεπτικισταί», καὶ τώρα ἐπιστρέφουν εἰς τὸν Χριστὸν μὲ εἰλικρίνεια πού μὲ συγκινεῖ πάντοτε θαυμάσια: «Κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; ρήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις...».

Εἶθε ὁ εὐγενὴς ἀθηναϊκὸς λαὸς, κληρόνομος καὶ θεματοφύλαξ τῆς πνευματικότητος, καθὼς ἔλεγεν ἄλλοτε ὁ ἀπόστολος Παῦλος εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον τῶν Ἀθηνῶν, νὰ ἀκούσῃ τὴν πρόσκλησίν σας καὶ νὰ συνενωθῇ εἰς τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ!».

P. LEENHARDT

Καθηγητὴς Πανεπιστημίου. Διευθυντὴς τοῦ Centre Protestant d' Etudes τῆς Γενεύης.

Μὲ μεγάλην χαρὰν καὶ μεγάλην ἐγνωμοσύνην ἤλθομεν εἰς ἐπαφὴν, χάρις εἰς τὸ μήνυμά σας, μὲ τὴν προσπάθειαν τὴν ὁποίαν ἔχετε ἀναλάβει εἰς τὴν χώραν σας, νὰ βοηθήσετε τὴν πνευματικὴν ἀνοικοδόμησιν μὲ τὴν προσφορὰν τῆς χριστιανικῆς σκέψεως πρὸς λύσιν τῶν ζωτικῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα τίθενται σήμερον εἰς τοὺς συμπατριώτας σας. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἔχει τόσας φορές προκαλέσει τὸν θαυμασμόν μας, ὥστε δὲν ὑπάρχει ἐγγείρημα, ἐξ ὧν τὸν ἀφοροῦν, τὸ ὁποῖον νὰ εἶναι δυνατόν νὰ μᾶς ἀφίγη ἀδιαφόρους, προπαντὸς ὅταν τοποθετῆται ἐπὶ τοῦ ἰδίου πεδίου τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως, ὅπου καὶ ἡμεῖς ἐπίσης προσπαθοῦμεν νὰ τοποθετηθῶμεν. Δὲν σὰς ἀποκρύπτωμεν τὸν θαυμασμόν μας, ἀκόμη καὶ τὴν

(*) Σημ. «Ἀκτίνων». Περὶ τοῦ βιβλίου τούτου βλ. «Ἀκτίνες» 1947 σ. 544 ἐπ.

δικαίαν ζήλειαν μας, όταν θλέπωμεν ὅτι ἡ κλήσις, ἡ ὁποία συνετάχθη ἐπιμελεία σας, συνεκέντρωσε τόσας ὑπογραφὰς ἐξεχουσῶν προσωπικοτήτων τοῦ κόσμου τῆς Ἐπιστήμης, τῶν Γραμμάτων καὶ τῆς Τέχνης...

Καὶ εἶναι εὐκαιρία νὰ σᾶς ἐκφράσωμεν ἐπίσης τὴν εὐγνωμοσύνην μας, διότι τὸ παράδειγμά σας μᾶς κινεῖ εἰς ἀμίλλαν καὶ εἶναι δι' ἡμᾶς ὑπόδειγμα. Πρέπει ἐπίσης νὰ ἐπαναλάβωμεν μὲ ποῖαν συμπάθειαν ἀνεγνώσαμεν τὴν Δήλωσίν σας, ἡ ὁποία θέλωμεν νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι θὰ ἔχη τὴν μόνιμον ἀπήχησιν, ἡ ὁποία ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς προσδοκίας σας...

...Νὰ εἰσθε θέθαιοι ὅτι ἡ σκέψις μας σᾶς συνοδεύει εἰς τὴν μαρτυρίαν αὐτὴν τῆς Χριστιανικῆς Πίστεώς σας.

G. DELCUVE

Πρῶν καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ διευθυντῆς τοῦ «Lumen Vitae»

«Ὁ κ. Jean Guittou ἐξέφρασε τελευταίως ὡς ἐξῆς τὴν γνώμην τῶν πιστῶν: «Ἡ πρόοδος τῆς μαρξιστικῆς σκέψεως ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν τῆς ζωτικῆς ἀναγκαιότητος τῆς πίστεως διὰ τῆς εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς. Διότι χωρὶς τὴν πίστιν αἱ λογικαὶ καὶ ἠθικαὶ ἀξίαι, στεροῦμεναι στηρίγματος, καταπίπτουν καὶ διαλύονται». Ἡ ἐργασία ἀπὸ τὴν ὁποίαν προέρχονται αἱ γραμμαὶ αὐταὶ θὰ δημοσιευθῇ εἰς τὸ προσεχὲς φύλλον τοῦ «Lumen Vitae».

Εἴμεθα εὐτυχεῖς ἐπανευρίσκοντες τὴν ιδέαν τοῦ Γάλλου διανοουμένου εἰς τὴν διακήρυξίν σας τῶν Χριστουγέννων 1946. Συμμεριζόμεθα τὴν πεποίθησίν σας».

A. CRESSY MORRISON

Διέτελεσε πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν τῆς Νέας Ὑόρκης. Διακεκριμένος χημικὸς καὶ μεταλλειολόγος συμμετέχων ἐνεργῶς εἰς ἐπιστημονικὴν καὶ βιομηχανικὴν (ἀπὸ ἀπόψεως ἐφαρμογῶν τῆς ἐπιστήμης) κίνησιν τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν. Ἐκαμε πολλὰς ἀνακαλύψεις εἰς τὸν κλάδον του καὶ ἰδιαιτέρως ἐφεύρε μέθοδον διαχωρισμοῦ δευτέρου καὶ ἀζώτου τῆς ἀτμοσφαιρας, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ μαγνητικοῦ

πεδίου. Εἶναι μέλος τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου ἔρευνῶν τῆς Ἀμερικῆς, τοῦ ἀμερικανικοῦ Μουσείου Φυσικῆς Ἱστορίας, τοῦ ἀμερικανικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Νέας Ὑόρκης, τοῦ Βασιλικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ πολλῶν ἄλλων Ἑταιριῶν.

Συμφώνως πρὸς τὴν παράκλησίν σας νὰ διατυπώσω τὰς γνώμας μου ἐπὶ τῆς «Δηλώσεως», ἡ ὁποία συνῴδευε τὴν «Διακήρυξιν τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν» τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1946, λέγω τὰ ἑξῆς:

Ἐπάνω εἰς τὰ νομίσματα τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ἔχουν τεθῆ αἱ λέξεις «ἐμπιστευόμεθα εἰς τὸν Θεόν», (ἐπὶ τῷ Κυρίῳ πεποιθήαμεν) καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐθεμελίωσαν τὸ Σύνταγμα τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ἐνεπιστεύοντο εἰς Αὐτόν. Ἐπίσης συνησθάνοντο, ὅπως λέγει καὶ ἡ «Δήλωσις», ὅτι οὐδὲν ἔθνος ἠδύνατο νὰ ἐξακολουθήσῃ ὑπάρχον χωρὶς τὴν παραδοχὴν τῆς ἠθικῆς καὶ τῶν ἀρχῶν, αἱ ὁποῖαι ἐτέθησαν καὶ ἐδιδάχθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ὡς καρπὸς ἦλθεν ἡ ἐμπνευσις, ἡ ὁποία ἔθεσεν εἰς τὸ Σύνταγμα τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ὁποίας ὁ λαὸς τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν προσεκολλήθη, ὅσον στενώτερον ἦτο ἀνθρωπίνως δυνατόν. Ἡ θεόδοτος ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου εὗρεν ἔκφρασιν ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἀναπόσπαστον δικαίωμα διὰ τὴν ζωὴν, τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἐπιδίωξιν τῆς εὐτυχίας. Τὸ δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἔχη ἀτομικὰς πεποιθήσεις, τὸ δικαίωμα νὰ ἐκφράξῃ τὰς πεποιθήσεις αὐτὰς διὰ τῆς ἐλευθερίας τοῦ λόγου καὶ τοῦ τύπου, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι χρησιμοποιοῦνται νόμιμα μέσα, καὶ ἡ ἀρχὴ ὅτι ὅλοι οἱ νόμοι πρέπει νὰ προέρχωνται ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ νὰ μὴ ψηφίζωνται ὑπὸ ἄλλης ἐξουσίας ἐκτὸς τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ ἐγράφησαν εἰς τὸν θεμελιώδη νόμον τῆς χώρας.

Μὲ τὴν πίστιν αὐτὴν ἡ ὁποία ὑπῆρχεν ἐξ ἀρχῆς, καὶ μὲ τὴν παραδοχὴν τῶν χριστιανικῶν ἀρχῶν, αἱ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς καὶ, παρὰ τὰς ἀποπειράς ποῦ κατεβλήθησαν νὰ καταρριφθοῦν αἱ ἀρχαὶ αὐταὶ καὶ νὰ καταστραφῇ ἡ πίστις εἰς ἕν ἀνώτατον Ὄν, θὰ ἐξακολουθήσουν νὰ εἶναι χριστιανικὸν ἔθνος καὶ θὰ ἀποτε-

λοῦν ἐκδήλωσιν τῶν καλυτέρων ἀρχῶν διακυβερνήσεως, ποῦ ἔχει ἐπινοήσει ἄνθρωπος.

Ἡ «Δήλωσις», ἐκδοθεῖσα ὑπὸ ἐπιστημονικοῦ σώματος ἑνσαρκούτος τὰς ἀρχὰς ταύτας, εἶναι ἀπόδειξις ὅτι δὲν ὑφίσταται διαμάχη μεταξὺ ἐπιστήμης καὶ θρησκείας καὶ ὅτι ἐφ' ὅσον ἀμφότεραι ἀναζητοῦν τὴν ἀλήθειαν θὰ τὴν εὑρουν, ἐν ᾧ μέτρον εἶναι τοῦτο δυνατόν εἰς τὴν παρουσίαν ἀνθρωπίνην ἀνάπτειν. Μὲ τὸν συνδυασμὸν τῶν δυνάμεων τούτων, ἡ ἐπίδρασις τῶν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης προόδου θὰ ἐπισπεύσῃ τὴν πνευματικὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν ἔνδοξον προορισμὸν του.

GUSTAV MIE

Καθηγητὴς τῆς Φυσικῆς καὶ διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου Φυσικῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Freiburg τῆς Γερμανίας. Γνωστὸς εἰς τοὺς διεθνεῖς ἐπιστημονικοὺς κύκλους, ἰδίως ἀπὸ τὰς ἐργασίας τοῦ εἰς τὴν ὀπτικὴν. Διὰ τῶν μαθηματικῶν οὐ ἐρευνῶν ἐπὶ τῶν ἐξισώσεων τοῦ Maxwell, ἐξήγησε πολλὰ φαινόμενα τῆς πολώσεως τοῦ φωτός καὶ τῶν χρωμάτων ἢ φασμάτων ἀπορροφήσεως διαφόρων στοιχείων. Ἐπίσης εἰργάσθη καὶ εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦ μαγνητισμοῦ.

«Συμφωνῶ ἐξ ὀλοκλήρου πρὸς ὅ,τι λέγετε εἰς τὴν «Δήλωσιν» σας τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1946. Ἰδιαιτέρως ἤθελα νὰ ἐξάρω, ὅτι, ὅπως ἄλλως τε τὸ ἐξέθεσα εἰς πολλὰ δημοσιεύματά μου, ἔχω τὴν γνώμην, ὅτι ἀληθινὴ ἠθικότης εἶναι δυνατὴ μόνον ἐπὶ τοῦ θεμελίου τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τὸ πλῆθος τῶν ἀληθινῶν χριστιανῶν ἔχει ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀνθρωπότητος τὴν ἀποστολὴν νὰ εἶναι «τὸ ἄλας τῆς γῆς» καὶ νὰ ἐργασθῇ, ὥστε νὰ παραμείνουν ὑγιεῖς αἱ ἠθικαὶ ἀντιλήψεις καὶ ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι δὲν ἀνήκουν κατ' εὐθείαν εἰς αὐτό (δηλ. εἰς τὸ πλῆθος τῶν ἀληθινῶν χριστιανῶν). Ἡ προσπάθειά μου, ὡς ἐκ τούτου, πρέπει νὰ εἶναι, νὰ καταστήσωμεν τὸ πλῆθος αὐτῶν πιστῶν χριστιανῶν ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλύτερον καὶ ἐξασκοῦν ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλύτεραν ἐπιρροήν. Κάθε σοβαρῶς σκεπτόμενος ἄνθρωπος πρέπει νὰ βοηθηθῇ νὰ ἀποκτήσῃ ἐπίγνωσιν, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι τὸ θεμέλιον διὰ γνησίαν

ἀγάπην πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ δι' αὐτῆς ἐπίσης τὸ θεμέλιον πάσης γνησίας ἐπιστήμης, τῆς ὁποίας ἡ οὐσία συνίσταται ἀκριβῶς εἰς τὴν ἀπόλυτον ἀγάπην τῆς ἀληθείας. Αὕτη εἶναι ἡ στερεὰ πεποίθησίς μου τὴν ὁποίαν, ἄλλως τε, ἔχω κοινὴν μετ' ὑμῶν».

PAUL TOURNIER

Ἰατρὸς ἐν Γενεύῃ. Εἰς τῶν κυριωτέρων πρωτοπόρων τῆς πνευματικῆς θεμελιώσεως τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτῆς ἀπὸ τὰς ὀλισθιακῆς καὶ μηχανιστικῆς ἀντιλήψεις τῆς. Ὁ εἰσηγητὴς ἐν τῇ ἱατρικῇ τῆς ἱατρικῆς τῆς προσωπικότητος».

«Μὲ χαρὰν ἔλαθα τὴν τόσον εὐγενικὴν ἐπιστολήν σας. Ἐξετίμησα ἐπίσης μεγάλως τὸ περὶ τοῦ Bossey σημείωμα τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη εἰς τὰς «Ἀκτίνας». Ἐλάθα καὶ τὸ τελευταῖον τῶν τεύχος. Τὸ περιοδικὸν αὐτὸ εἶναι ἀληθινὰ σπουδαῖον. Ἡ Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων ἐπίσης, καθὼς καὶ ὅλα ὅσα κάμνετε διὰ τὴν πνευματικὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ ἐν Ἑλλάδι πολιτισμοῦ. Μᾶς ἔχετε ξεπεράσει καὶ μᾶς δίδετε μίαν πολύτιμον ἐνθάρρυνσιν. Εἶχα γράψῃ τὸν θαυμασμὸν μου πρὸς τὴν «Ἐνωσιν», ἥδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς «Δηλώσεως» τῆς τῶν Χριστουγέννων 1946, ἡ ὁποία ἀπὸ τότε μοῦ εἶχε σταλῆ».

GIORGIO ABETTI

Καθηγητὴς τῆς Ἀστροφυσικῆς καὶ διευθυντὴς τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Φλωρεντίας. Εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἀστροφυσικὸς τῆς πατρίδος του καὶ ἀπὸ τοὺς διαπρεπεστέρους εἰς τὴν διεθνή ἀστρονομικὴν ἐπιστήμην. Ἐχει ἀσχοληθῆ μετὰ προβλήματα τῆς Φυσικῆς τοῦ Ἥλιου, τῶν πλανητῶν καὶ μετὰ μερικὰ τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων. Εἶναι μέλος τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν τῆς Ρώμης καὶ ἄλλων ἐπιστημονικῶν σωματείων.

«Ὄφειλω νὰ εἶπω ὅτι καὶ ἐν Ἰταλίᾳ ἰδέαι ὡς αἱ ἐκφραζόμεναι ἐν τῇ «Διακηρύξει» οὐδόλως ὑστεροῦν, εἶναι δὲ ἐκείναι

τάς όποιás σκέπτεται καί έπιθυμεί ή μεγίστη πλειονότης τών 'Ιταλών διανοουμένων.

“Όστις δέν σκέπτεται κατ' αὐτόν τόν τρόπον, εύρίσκεται, ώς έπί τό πλείστον, είς μίαν θαθεΐαν καί λυπηράν άγνοιαν τήν όποιαν έπιζητεΐ νά μειώση με άντιτιθεμένης ιδεολογίας ή με πλάνας τάς όποιás προβάλλει ένώπιον εύπίστων προσώπων.

Κατά τήν παρούσαν στιγμήν, δέν νομίζω ότι ύπάρχει έν 'Ιταλίá μέγας κίνδυνος σκοτισμοΐ τής Πίστεως καί τών χριστιανικών άρχών, πάντως δέν πρέπει νά παύσωμεν νά ιστάμεθα έπί τών έπάλλεων καί νά μαχώμεθα.

P. KOVALEVSKY

Καθηγητής, Γενικός Γραμματεΐς τής Διορθόδοξου 'Επιτροπής Οίκουμεινικής Δράσεως είς τό Παρίσι.

‘Η Διορθόδοξος 'Επιτροπή Οίκουμεινικής Δράσεως συνήλθε χθές είς τό Παρίσι

καί έλαβεν απόφασιν περί τής συμμετοχής όρθοδόξων είς τήν παγκόσμιον έβδομάδα προσευχής ύπέρ τής ένότητος τοΐ χριστιανικού κόσμου. Θα όργανώση συγκεντρώσεις είς τάς όποιás θα ζητήση νά μετάσχουν οί καθολικοί, διαμαρτυρόμενοι καί άγγλικανοί φίλοι μας. Έμελέτησε καί πάλιν μετά προσοχής τήν “Εκκλησιν τής Κινήσεως τών «'Ακτίνων», τήν όποιαν έκτιμᾶ μεγάλως. ‘Από τής έμφανίσεώς της, κατά τόν Δεκέμβριον 1946, ή Δήλωσις αύτη είχεν άπίσχησιν πραγματικήν μεταξύ διαφόρων έπιστημονικών κύκλων καί ιδιαιτέρως έν Γαλλία. Γίνεται όλονέν καί περισότερον λόγος περί καρποφόρου ειρήνης μεταξύ θρησκείας καί έπιστήμης. Οί καιροί τής έχθρότητος παρήλθον. ‘Αν μερικοί κύκλοι, όπως τών Curie—Langevin, είναι πάντοτε σαφώς άθεοί, άλλοι, άντιθέτως, οί όποιοί καταλέγονται μεταξύ τών κορυφών, όπως οί άδελφοί de Broglie, είναι πεπεισμένοι περί τής ανάγκης κοινής δράσεως

Ο ΕΠΙΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΚΗΡΥΞΕΩΣ

Αὐτά είχαμε νά είπούμε!

Αὐτά είναι τά συμπεράσματα τής έρεύνης μας, μιᾶς έρεύνης πού γραμμήν της είχε τήν άντικειμενικήν εκζήτησιν τής άληθείας καί κίνητρόν της τόν πόθον πού έχομεν όλοι οί ‘Ελληνες: Νά ανατείλουν διά τόν τόπον αὐτόν ήμέραι καλύτεραι από εκείνας πού έπεράσαμε καί από εκείνας πού περνᾶμε τώρα.

Δέν γνωρίζομεν ποίαν εξέλιξιν θα πάρη ή διεθνής καί ή έσωτερική μας κατάστασις. Δέν γνωρίζομεν (ποίος θνητός τό γνωρίζει;) τί τέξεται ή έπιούσα.

‘Αλλ' έχομεν τήν πεποίθησιν, ότι όποιαδήποτε καί άν είναι τών γεγονότων ή εξέλιξις, τήν τελευταΐαν λέξιν θα έχη ή πνευματική δυναμικότης τοΐ έλληνικού λαοΐ, ή όποία καί θα καθορίση έν τέλει τό μέλλον μας. Καί ότι ή δυναμικότης αύτη έξαρτάται από τό κατά πόσον ό έλληνικός λαός θα έπιζητήση νά θεμελιώση, ύστερα από τό σημερινά έρείπια, τήν άνοικοδόμησιν τής ζωής του, έπάνω είς τάς αξίας πού θάθρον των έχουν τόν Χριστιανισμόν, τήν χριστιανικήν πίστιν, τήν χριστιανικήν ήθικήν. Καί ότι με τήν θεμελιώσιν αύτήν τό έλληνικόν έθνος θα δυνηθῆ νά κτίση, από τά σημερινά συντρίμια, τό οίκοδόμημα, πού θα μπορη νά σταθῆ, ό,τι δήποτε καί άν τό μέλλον έπιφυλάσση, διότι θα έχη τήν δύναμιν εκείνην, πού αξιοποιεί τήν γαλήνην καί ύπερικήν τάς θυέλλας.

Καί τήν πεποίθησιν αύτήν ή «Χριστιανική Ένωσις Έπιστημόνων» είχεν ύποχρέωσιν νά διακηρύξη είς τόν έλληνικόν λαόν.

Η 30ΕΤΙΑ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Χαίρω ιδιαίτερος δια την ώραίαν αὐτὴν εὐκαιρίαν τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων» ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 30ετίας ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς της. Εἶναι πράγματι μία ἐντελῶς ἰδιαίτερα εὐκαιρία τὴν ὁποίαν τὸ Συμβούλιον τῆς Χ. Ε. Ε. εἶχε τὴν ώραίαν πρωτοβουλίαν καὶ ἔμπνευσιν νὰ παρουσιάσῃ.

Ἐνθυμοῦμαι μίαν συνάντησιν δύο ἐπιστημόνων, πρὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Χ.Ε.Ε., ἡ ὁποία παρέμεινεν ἱστορική. Ἡ 23η Ὀκτωβρίου τοῦ 1932, ὅποτε συνητήθησαν δύο νεαροὶ τότε ἐπιστήμονες, οἱ ὁποῖοι εἶχον μερικὰς ἐπαφὰς κατὰ τὰς μεταπτυχιακὰς τῶν σπουδὰς, εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Εὐρέθησαν εἰς τὸν Μητροπολιτικόν Ναόν τῶν Ἀθηνῶν διὰ νὰ παρακολουθήσουν τὴν θείαν λειτουργίαν τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου. Δὲν ἐπίστευον ὁ καθένας εἰς τὰ μάτια του. Ἄν ἦτο δυνατόν νὰ παρευρεθοῦν δύο ἐπιστήμονες, εἰς μίαν θρησκευτικὴν ἱερωσύνην τὴν ἐποχὴν ἐκείνην! Διότι δὲν ἦτο τότε αὐτονόητον καὶ ἄνευ κινδύνου διὰ τὴν μελλοντικὴν ἐξέλιξιν τῶν ἡ ἐκεῖ παρουσία τῶν.

Εἰς μίαν τοιαύτην ἐποχὴν ἐξεπήδησεν ἡ ἰδέα τῆς ἰδρύσεως τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων. Ὑπῆρξε μία ἔμπνευσις ἱερά καὶ ἁγία. Καὶ ἔφερεν ὄντως πολλὰ εὐεργετικὰ ἀποτελέσματα εἰς τὴν Ἑλλάδα μεταξὺ τῶν ἐπιστημόνων καὶ διανοουμένων, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν εὐρυτέρων μαζῶν. Εἰς τὰ 30 αὐτὰ ἔτη ἡ Ἐνωσις ἔδωκε τὸ παρὸν εἰς πολλοὺς τομεῖς τῆς πνευματικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς. Ἐδωσεν οὐσιώδη μαρτυρίαν. Ἐσπασε πολλοὺς πάγους. Διέλυσεν ἀρκετὰς προκαταλήψεις. Ἦνοιξε τὸν δρόμον...

Τὴν πρωτοπορίαν εἰς τὴν ὄλην αὐτὴν κίνησιν εἶχεν ἡ ὑπὸ τὸν καθηγητὴν κ.

Α. Ν. Τσιριντάνην ὁμάς ἐπιλέκτων ἐπιστημόνων, μὲ πρόεδρον τῆς Ἐνώσεως τὸν καθηγητὴν κ. Στ. Πλακίδη, βραδύτερον δὲ τὸν ἀείμνηστον ἀκαδημαϊκὸν Μαρ. Γερουλάνον. Αὕτη συνειργάσθη τότε στενῶς μετὰ τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιμανδρίτου Σεραφεῖμ Παπακώστα, προισταμένου τῆς Ἀδελφότητος «Ζωή» καὶ τοῦ μέλους αὐτῆς ἀειμνήστου Ἀλ. Γκιάλα. Καὶ ἔδωκε πλουσίους καρποὺς ἡ συνεργασία ἐκείνη.

Σήμερον ἐορτάζομεν τὰ 30 ἔτη ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς της. Καὶ σήμερον, παρὰ τὴν ποικίλην πρόοδον, τὴν τεχνικὴν καὶ μηχανικὴν, εἴμεθα πνευματικῶς πεινασμένοι. Πεινοῦν καὶ διψοῦν πολλοὶ ἄνθρωποι διὰ τὸν ἄρτον καὶ τὸ ὕδωρ. Καὶ σήμερον ἔχομεν ἀνάγκην τροφῆς. Καὶ τὰ μέλη τῆς Ἐνώσεως. Πρέπει δὲ νὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὸ γάλα. «Γάλα ὑμᾶς ἐπότισα καὶ οὐ θρῶμα». Ὅπως ὁ ἀσθενὴς σωματικὰ δὲν δύναται, δὲν ἀντέχει νὰ πάρῃ οἰανδήποτε τροφήν στερεάν, καὶ ὁ ἀναρρωνύων θ' ἀρχίσῃ ἀπὸ τὰς πλέον ἀπλὰς τροφὰς, διὰ νὰ προχωρήσῃ εἰς τὰς περισσότερον συνθέτους, κατὰ παρόμοιον τρόπον καὶ ὁ ψυχικὸς ὀργανισμὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἀνάγκην γαλακτοτροφίας καὶ κατόπιν στερεωτέρας τροφῆς. Αὐτὸ δὲ χρειάζεται καὶ διὰ τὰ μέλη τῆς Χ.Ε.Ε. κατόπιν τῶν δυσκολιῶν καὶ τῶν ἄλλω δοκιμασιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐσημειώθησαν τὰ τελευταῖα ἔτη.

Ἐὰν τὸ 1938, ὅποτε ἐξεδίδοντο αἱ «Ἀκτίνες» ὡς ὄργανον καὶ βῆμα τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων ὑπῆρχον καὶ μερικοὶ ἐνδοιασμοί, ἐὰν πρέπη νὰ ἰδρυθῇ ἡ Ἐνωσις, ὅμως σήμερον, τὸ παρελθόν της, τὸ τόσον καρπικὸν, καὶ τὸ παρὸν της, τὸ ἐλπιδοφόρον, μᾶς ὑποχρεώνουν ὁπωσδήποτε διὰ

νά συνεχισθῆ τὸ ἔργον τῆς καὶ ἡ προσφορά τῆς.

Εὐχομαι εἰς τὴν 2αν 30ετίαν νὰ προοδεύσῃ ἡ "Ἐνωσις, χρησιμοποιοῦσα καὶ τὸν θησαυρὸν τοῦ παρελθόντος τῆς, διὰ νὰ ἐορτάσωμεν αὐτήν, ὅπως νὰ ἐορτά-

ζῶνται καὶ εἰς τὸ μέλλον πολλὰ τοιαῦτα 30ετία τῆς.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Θ. ΡΑΜΜΟΣ

Πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

***

Εἶναι ὄντως γεγονὸς ἀξιοσημείωτον καὶ σταθμὸς θαυρῶντος ἡ συμπλήρωσις 30ετίας ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων». Μία ὁμάς ἐπιστημόνων ἀπὸ μακροῦ ἐφλέγετο ἀπὸ τὸν πόθον νὰ ἴδῃ εἰς τὴν χώραν μας ἕνα κίνημα πνευματικόν, οὐσιωδῶς συνδεόμενον μετὰ τὴν χριστιανικὴν πίστιν καὶ κοσμοθεωρίαν, κίνημα τὸ ὁποῖον θὰ ἀνελάμβανεν ἕνα σκληρὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ ὕλισμου τῆς ἀρνήσεως καὶ τῆς ἀπιστίας, ὥστε νὰ φανῆ ἡ ἀλήθεια, ἡ σώζουσα ἀλήθεια, μεταξὺ τῶν διανοουμένων τῆς πατρίδος μας καὶ τοῦ ἀγνοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Οἱ ἐπιστήμονες αὐτοί, ὑπὸ τὸν καθηγητὴν τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, καὶ τότε ὕφηγῆτῃν, κ. Ἀλέξ. Ν. Τσιριντάνην μαζὶ μετὰ ἐκπροσώπους διαφόρων κλάδων τῶν ἐπιστημῶν, καὶ τὸν ὑποφαινόμενον, ἴδρουν τὴν «Χριστιανικὴν Ἐνωσιν Ἐπιστημόνων» καὶ ταυτοχρόνως ἐξέδιδον τὸ περιοδικὸν «Ἀκτίνες», τὸ ὁποῖον θὰ ἀπετέλει τὸ δημόσιον ὄργανον τῆς ἐκθέσεως τῶν ὑγιῶν πνευματικῶν ἀληθειῶν καὶ τῆς ἀληθοῦς χριστιανικῆς κοσμοθεωρίας· ἡ τελευταία δὲ αὕτη θὰ ἀπετέλει τὸν θεμέλιον λίθον τῆς ὅλης προσπάθειας. Ἐξ ἄλλου ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ἡ Ἐνωσις συνεργάσθη μετὰ τὴν Ἀδελφότητα Θεολόγων ἢ «Ζωή», ἡ ὁποία ὑπὸ τὸν αἰμνηστον προϊστάμενον τῆς, ἀρχιμανδρίτην Σεραφεῖμ Παπακώσταν, ἀνελάμβανε τὴν χριστιανικὴν τροφοδοσίαν καὶ τὴν λατρευτικὴν προσφοράν, ὥστε ὁ ἀγῶν,

ὁ ὁποῖος ἤρχιζε τότε, νὰ εἶναι ἐνιαῖος καὶ καλῶς ὀργανωμένος.

Αἱ «Ἀκτίνες» ἀπετέλεσαν πράγματι μίαν μαρτυρίαν μεταξὺ τοῦ μεγάλου πλήθους τῶν ἀναγνωστῶν των, ἕνα φωτεινὸν φάρον, ὁ ὁποῖος ἐφώτισε καὶ φωτίζει τὸν δρόμον πρὸς τὴν ὀρθὴν σκέψιν, τὸν εὐστοχὸν προσανατολισμὸν καὶ τὴν εὐθειαν ὁδόν, ἣτις ὀδηγεῖ πρὸς τὴν ζωὴν. Καὶ ἡ «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων» ἀπετέλεσε τὸν πυρῆνα τῆς νέας πνευματικῆς ζωῆς, ἡ ὁποία ἐφάνη περισσότερο μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς «Διακηρύξεως» αὐτῆς τὸ 1946 καὶ ἡ ὁποία ἀπετέλεσε ἐξαιρετικὸν σταθμὸν εἰς τὴν πνευματικὴν ἱστορίαν τῆς μεταπολεμικῆς Ἑλλάδος. Ταυτοχρόνως μετὰ τὴν «Διακήρυξιν» τῆς Ἐνώσεως ἐδημοσιεύετο καὶ ἡ «Δήλωσις», τὴν ὁποίαν ὑπέγραψαν 222 κορυφαῖοι Ἑλληνες ἐπιστήμονες, λογοτέχνη καὶ καλλιτέχνη, διὰ τῆς ὁποίας ὁμολογοῦν τὴν ἀνεπάρκειαν τῆς ἐπιστήμης νὰ λύσῃ τὰ μεγάλα προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν καὶ τὴν χριστιανικὴν ἠθικὴν, προκειμένου νὰ λυθοῦν τὰ τεράστια προβλήματα, τὰ ὁποῖα θέτουν ἐνώπιόν μας οἱ σημερινοὶ καιροί, τὴν ἐπιτακτικωτέραν προσταγὴν διὰ τὴν ζωὴν μας καὶ διὰ τὸ μέλλον μας. Τὸ 1948 προσπέγραφον τὴν «Δήλωσιν» ἐκείνην πολυάριθμοι κορυφαῖοι ξένοι ἐπιστήμονες καὶ διανοούμενοι, διὰ νὰ τονίσουν ὁ καθένας μετὰ τὸν τρόπον του, τὴν ἀξίαν καὶ τὴν σημασίαν τῆς χριστι-

ανικῆς πίστεως.

Ἐπηκολούθησεν ἑκτενῆς καὶ ποικίλη δρᾶσις τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων» καὶ συστηματικὴ ἀρθρογραφία εἰς τὰς «Ἀκτίνας», ἰδιαίτεραν δὲ σημασίαν ἔχει ἡ ἔκδοσις τοῦ ἔργου «Γιὰ τὸ ἄνοιξομαι ὁ δρόμος» τὸ 1957.

Ὅλα τὰ ἀνωτέρω ἀποτελοῦν ἐνδεικτικῶς μερικὸς σταθμοὺς τῆς δράσεως τῆς Ἐνώσεως, τοὺς ὁποίους ἐξήσαμεν ὅλοι κατὰ τὴν διαρρέυσασαν 30ετίαν. Ἐχει κατατεθῆ ὡς κεφάλαιον πλουσία πνευματικὴ προσφορά, ἡ ὁποία θὰ πρέπει νὰ ἀξιοποιηθῆ, ἀφοῦ μελετηθῆ ἐπισταμένως καὶ πάλιν, ἐν ὄψει τῶν σημερινῶν καιρῶν, ὥστε ἡ «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων» κατὰ τὴν νέαν περιόδον, ἡ ὁποία ἀνοίγεται ἐμπρὸς τῆς,

νὰ βαδίση τὸν ἀνηφορικὸν δρόμον τῆς θυσίας καὶ τῆς προσφορᾶς πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν πολιτισμὸν, διὰ νὰ συνεχίζεται ἡ κληροδοτηθεῖσα παράδοσις καὶ ἐπεκτείνεται ἡ ἀποστολὴ τῆς καὶ διὰ νὰ ἀποτελῆ ἕσασαι μίαν μαρτυρίαν τῆς δυνάμεως τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας καὶ ζωῆς.

Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ σημερινὴ «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων» ἔχει ὅλας τὰς προϋποθέσεις διὰ νὰ συνεχίσῃ ἐπιτυχῶς τὴν πορείαν αὐτὴν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ εὐχομαι ὀλοψύχως.

ΣΤ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

Ὁμότιμος καθηγητῆς τῆς Ἀστρονομίας
ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν.

★ ★ ★

Ἡ συμπλήρωσις τριακονταετίας (1937-1967) ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων» δίδει ἀφορμὴν νὰ ἀνατρέξῃ κανεὶς εἰς τὸ παρελθὸν διὰ νὰ ἰδῇ τὸ συντελεσθὲν ὑπ' αὐτῆς ἔργον εἰς τοὺς τομεῖς τοὺς ὁποίους ἀπ' ἀρχῆς ἔθεσεν ὡς ἀντικειμενικοὺς τῆς σκοπούς.

Ἡ δρᾶσις τῆς Ἐνώσεως ἐκδηλοῦται ἐξ ἑνὸς διὰ τῆς ἐκδόσεως τῶν «Ἀκτίνων», διὰ τῆς κυκλοφορίας τῆς «Διακηρύξεως» μετὰ τῆς «Δηλώσεως» τῶν Ἑλλήνων καὶ ξένων ἐπιστημόνων καὶ διανοητῶν καὶ διὰ τοῦ ἔργου «Γιὰ τὸ ἄνοιξομαι ὁ δρόμος», ἐξ ἑτέρου δὲ διὰ τῆς ποικίλης δραστηριότητος τῶν ἰδρυτῶν τῆς μετὰ τῶν μετ' ἔπειτα μελῶν αὐτῆς. Ἡ δραστηριότης αὐτὴ ἐξεδηλώθη δι' ἐπιτελικῆς ἐργασίας καταρτίσεως στελεχῶν, δι' ὀμιλιῶν καὶ συγκεντρώσεων εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, ὑπὸ μορφήν γενικῶν καὶ συντονισμένων ἐξορμηθῶν δι' ἔργα ἀγάπης, χριστιανικῆς ἀλληλεγγύης καὶ πολλῆς ἄλλης κοινωνικῆς ἐργασίας, ἡ ὁποία ἐγένετο ἐν συνεργασίᾳ μετ' ἄλλων σωματείων

μέ τὰ ὁποῖα συνεδέθη καὶ συνδέεται στενῶς ἡ Ἐνωσις.

Πρέπει νὰ ὑπογραμμισθῆ καὶ ἐξαρθρῆ ἰδιαίτερος ἡ μεγάλη συμβολὴ τοῦ Π. Μελίτη, πρὸς ποικίλιας κατευθύνσεις, κατὰ τὰς δύο πρώτας δεκαετίας καὶ ἡ τοῦ ἀειμνήστου Γ. Βερίτη κατὰ τὴν πρώτην δεκαετίαν.

Ἀκόμη δεόν νὰ σημειωθῆ ἡ διεθνὴς προβολὴ καὶ συμβολὴ τῆς Ἐνώσεως, διὰ τῆς συνεργασίας τῆς μετὰ τῆς «Διεθνούς Χριστιανικῆς Ἡγεσίας» καὶ διὰ τῆς κυκλοφορίας τοῦ θαρυσμάντου ἔργου: «Πρὸς ἕνα Χριστιανικὸν Πολιτισμὸν» (1948) ὑπὸ τοῦ κ. Α. Ν. Τσιριντάνη, καθηγητοῦ τοῦ ἐμπορικοῦ δικαίου τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Ἡ πνευματικὴ προσφορά τῆς Ἐνώσεως κατὰ τὴν 30ετίαν αὐτὴν ὑπῆρξε σημαντικὴ καὶ βασικὴ διὰ τὴν χώραν μας. Ἀπομένει ὅμως πρὸς ἐκτέλεσιν ἔργον πολὺ καὶ θαρύ. Πρέπει ἡ Ἐνωσις κατὰ τὴν ἀρξαμένην 30ετίαν νὰ εἶναι εἰς θέσιν ν' ἀντιμετωπίσῃ μετὰ τὸν πνευματικὸν πλοῦτον καὶ τὴν πολλὴν τῆς ἐμπειρίαν, τὰ αἰτήματα τῆς διαστημι-

κής εποχής. Πρέπει να αναπτύξει δραστηρίως και έπειγόντως τὰς δυνάμεις της, διὰ μίαν ισόρροπον εξέλιξιν του πνευματικού πολιτισμού, άνευ του οποίου θά χωλαίνει οίαδήποτε τεχνική πρόοδος.

Και δύναται ή "Ενωσις να ανταποκρι-

θη εις τὰς απαιτήσεις τών σημερινών καιρών με πολλήν έπιτυχίαν, διότι έχει απόθεμα τοιούτων δυνατοτήτων, πράγμα τὸ ὁποῖον εὐχόμεθα ὀλοφύχως.

ΔΗΜ. Δ. ΚΩΤΣΑΚΗΣ

Καθηγητής του Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

★ ★ ★

Αί έορταί της 30ετίας από της ιδρύσεως της Χ.Ε.Ε. δέν έχουν πανηγυρικών χαρακτήρα. Ἀποτελούν εύκαιρίαν ανασυντάξεως και αυτοκριτικής διὰ τὰ μέλη της και δίδουν τήν έλπίδα νέου ξεκινήματος.

Ὡσαν τοὺς ἐπιζήσαντας μιᾶς μάχης, ή μιᾶς συμφορᾶς, αισθανόμεθα τήν ανάγκην ανασυντάξεως, τήν ανάγκην αναμετρήσεως. Ἡ Χριστιανική "Ενωσις Ἐπιστημόνων ιδρύθη πρό τριάκοντα ἐτῶν ὑπό μικρᾶς ομάδος ἐπιστημόνων διὰ νὰ πληρώσῃ ἕνα κενόν, διὰ νὰ δώνῃ τὸ παρὸν εις μίαν χώραν και μίαν ἐποχήν πού ἐκυριαρχεῖτο από τήν ἀρνησιν, ὅπως τήν ἀπεκάλεσαν οἱ ἱδρυταί της. Ὁ μύθος ὅτι ἐπιστήμη και πρόοδος δέν συμβιβάζονται με τήν πίστιν και ὅτι οἱ ἐπιστήμονες εἶναι ἄπιστοι ἦτο εὐρέως διαδεδομένος. Ὁ στόχος της ΧΕΕ ἦτο ν' ἀποκαλυφθῇ τὸ ἀβάσιμον τοῦ μύθου αὐτοῦ, νὰ πολεμηθῇ ή ἀρνησις, ή ὁποία εἶχε διάφορους μορφᾶς και διαφόρους προελεύσεις και διάφορα κίνητρα. Ἡ ΧΕΕ τήν συνήτησε και τήν ἐπολέμησεν εις τὰς διαφόρους της μορφᾶς με τὰ ἀνάλογα μέσα. Εἰς τοὺς κόλπους της και τὸ περιοδικόν της, τίς «Ἀκτίνες» ἔδρασαν ἐπιστήμονες ὄλων τῶν κλάδων και καλλιτέχναι, πού ἔκαμαν γνωστήν εις τὸ Ἑλληνικόν κοινόν τήν ὑγιᾶ διεθνή διανόησιν.

Ἀποκορύφωμα της διαφωτιστικῆς αὐτῆς ἐργασίας ὑπῆρξεν ή Διακήρυξις της ΧΕΕ πού ἐκυκλοφόρησε εὐρύτατα εις τὸ Ἑλληνικόν κοινόν τῷ 1946-1947, εις κρίσιμον φάσιν και καμπήν της τελευταίας ἱστορίας της Ἑλλάδος. Συνεπλη-

ρώθη με τήν Δήλωσιν τῶν Ἐπιστημόνων, διὰ ν' ἀποτελέσουν και αἱ δύο σταθμόν εις τὸν τόπον μας, σταθμόν αἰσθητὸν και εις τὸ έξωτερικόν, ὅπου ή συμμετοχή και αἱ θερμαί ἐκδηλώσεις ὑπῆρξαν συγκινητικά.

Ἐπέτυχε τοῦ πρώτου αὐτοῦ σκοποῦ της ή ΧΕΕ. Νομίζω πὼς ἀνεπιφυλάκτως μπορούμε νὰ τὸ εἴποῦμε καὶτό.

Ἐπηκολούθησαν χρόνια κρίσεως, χρόνια πνευματικῆς ξηρασίας. Κάθε ἀγνή χριστιανική ψυχή, ὅπου και ἂν εὐρίσκεται τοποθετημένη σήμερα, μισθάνεται πόνον και θλίβεται θαθεῖα δι' ὅλα αὐτά. Δέν ἐφανήκαμε ἀντάξιοι τῶν καιρῶν, ἐχάσαμε τὸ λεωφορεῖον, ὅπως τόσο συχνά και χαρακτηριστικά έχει τονίσει ὁ Μελίτης.

Σύμφωνοι, ἀλλὰ δείγμα τοῦ ζῶντος ὀργανισμοῦ εἶναι ν' ἀντιδράσῃ και νὰ ξαναζήσῃ, νὰ ξανανθίσῃ.

Καρπὸς σπουδαῖος της πρώτης αὐτῆς περιόδου, πού εἶχε σκοπὸν τήν διάλυσιν της ἀρνήσεως, καρπὸς ὄρατος, ἦταν ή δημιουργία ἀνθρώπων. Ἀνθρώπων ὀλοκληρωμένων, γησίων, ἀκεραίων. Ἀπὸ ἔνδειαν ἀνθρώπων πάσχει ή σημερινή κοινωνία, ή σημερινή ἀνθρωπότης της ἐκβαμβωτικῆς τεχνικῆς προόδου.

Ὅσοι αισθάνονται ὅτι ἀνήκουν σ' αὐτούς, ἄς ανασυναχθοῦν και ἄς αναμετρήσουν τίς δυνάμεις των, ἄς ἀναζητήσουν τοὺς ἀδελφούς των πού σκέπτονται παρόμοια και ἄς δώσωμε τὸ παρὸν εις τὸ σῆμερα και εις τὸ αὔριον.

Οἱ μορφᾶς ἐργασίας δέν έχουν σημασίαν ποιῆς θά εἶναι. Ἀσφυλῶς ὄχι οἱ ἴδιες. Ἄς ἀναζητήσωμε εἰλικρινῶς τίς

νέες μορφές, τις μορφές που απαιτεί, κι' επιβάλλει ή σημερινή πραγματικότητας, οί σημερινοί καιροί.

Οί Χριστιανοί επιστήμονες πρέπει νά δώσουν τὸ παρὸν καὶ πάλιν εἰς τὴν χώραν μας πού περιμένει πολλὰ ἀπὸ

μας, περιμένει καὶ προσδοκᾷ μιὰ καλὴ-τερη αὐριον.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΔΑΪΚΟΣ

Υφηγητὴς Παθολογίας

★ ★ ★

Δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ ἓνα μικρὸ περιστατικὸ ἀπὸ τὴ ζωὴ μου ὡς μαθητοῦ τῆς τελευταίας τάξεως τοῦ Γυμνασίου. Ἐνα μεσημέρι τοῦ 1937, ὁ τότε μαθητὴς τῆς Γ' ἑξαταξίου Ἰω. Ἀλεξίου μοῦ ἀνήγγειλε «ὕπὸ ἐχεμύθειαν», ὅτι ὅπως ἔμαθε ἀπὸ τὸν πατέρα του, ἐπρόκειτο ὁσονούπω νά ἰδρυθῆ μιὰ «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων». Καταλαβαίνετε τὴν χαρὰν μου τῶν στιγμῶν ἐκείνων, τὴν χαρὰν ἑνὸς τελειοφοίτου, ὁ ὁποῖος ἐπληροφορεῖτο ὅτι κάτι μεγάλο θὰ ἐγένετο, κάτι τέλος πάντων ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Ἀνώτερο Κἄτηχητικὸ, στὸ ὁποῖον ἐκλείνοντο τότε τὰ νεανικὰ ὄνειρά μας.

Ἐνθυμοῦμαι τοὺς ὀραματισμοὺς πού ἐκάμαμε τότε οἱ δυὸ μαθηταὶ στὸ ἄκουσμα τοῦ μεγάλου μαντάτου. Δὲν πέρασα παρὰ ὀλίγοι μῆνες καὶ εἶδαμε τὸν πρῶτο καρπὸ. Τὴν 1 Ἰανουαρίου 1938, ὥρα μεσημέρι, στὴν παιλαιὰ αἴθουσα τοῦ «Ἀποστόλου Παύλου» πρωτοαντίκρυσά τὸ πρῶτο τεύχος τοῦ περιοδικοῦ «Ἀκτίνες». Πάνω σ' ἓνα ὀλόλευκο ἐξώφυλλο μιὰ λυχνία ἐφώτιζε τὴν ἐπιστήμη, τὴν φιλοσοφία, τὰ κοινωνικὰ ζητήματα, τὰ γράμματα, τὴν τέχνη. Ἀντιλαμβάνεσθε καὶ πάλιν τὴν ἱκανοποίησι ἑνὸς πρωτοετοῦς φοιτητοῦ τῆς θεολογίας, ὁ ὁποῖος ἔβλεπε ὅτι στὸν ἀγῶνα του δὲν θὰ ἔμενε μόνος. Πλάϊ του, κοντὰ στὸν ἄμβωνα, θὰ ἦσαν κι' ἄλλοι πού θὰ κρατοῦσαν τὴν λυχνία.

Τὶς πρῶτες ἐκεῖνες χαρές, τὶς χαρές τοῦ ἐλπιδοφόρου γλυκοχαράματος, διαδέχθησαν ἐν συνεχείᾳ πολλὲς ἄλλες χαρές, δημιουργικὲς καὶ ἀγωνιστικὲς, χαρές ἀγῶνων καρποφόρων στὰ κρίσιμα χρόνια τοῦ παγκοσμίου πολέμου, τοῦ ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου, τῆς γερμανο-

ιταλικῆς κατοχῆς, τῆς ἀπελευθερώσεως, τοῦ συμμοριτοπολέμου κλπ. κλπ. Δὲν εἶναι διόλου εὐκόλο νά ἐξιστορησῆ κανεὶς μιὰ τριακονταετία πνευματικῶν ἀγῶνων, ἀπὸ τὶς κρίσιμώτερες τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως διεθνῶν καὶ ἔθνικῶν γεγονότων καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς προσφορᾶς τοῦ ἔργου αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν μεγάλων προσωπικοτήτων πού πρωτηγωνίστησαν εἰς αὐτό. Δὲν εἶναι εὐκόλο. Ἀλλὰ πάντως εἶναι καθήκον. Πρέπει νά ἐπιχειρήσωμεν ἀπόψε μιὰν ἀνίχνευσιν στὰ 30 αὐτὰ χρόνια. Ὡς ὀδηγὸν καὶ πλοηγὸν θὰ ἔχωμε κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον τὸ γνωστὸ παγοθραυστικὸ «Ἀκτίνες», πού στάθηκε ἓνα γερὸ σκαρὶ σὲ μάχες καὶ τρικυμίες.

Τρεῖς γιγάντιους πάγους προσπαθοῦν νά θρυμματίσουν, κατὰ τὰ πρῶτα χρόνια, ἡ ΧΕΕ καὶ οἱ «Ἀκτίνες».

α) Τὸν πάγο ὅτι ἡ φυσικὴ ἐπιστήμη εἶναι ὕλιστικὴ, β) τὸν πάγο ὅτι ἡ τέχνη δὲν ἔχει ἀνάγκη τοῦ Θεοῦ καὶ γ) τὸν πάγο ὅτι κοινωνία καὶ πολιτισμὸς δὲν ἔχουν καὶ πολλὲς σχέσεις μὲ τὸν Χριστιανισμό. Στὸ πρῶτο κλιμάκιο μάχονται φυσικοὶ ἐπιστήμονες καὶ ἱατροί. Στὸ δεῦτερο λογοτέχναι καὶ καλλιτέχναι. Στὸ τρίτο κοινωνικοὶ ἐργάται καὶ κοινωνιολόγοι. Γνωρίζετε ὄλοι τὴν τεραστίαν συμβολὴν τῶν δύο Ἀλεξάνδρων (Ἀλ. Τσιριντάνη, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ ἐμπνευστὴς τῆς ὅλης αὐτῆς προσπάθειας, καὶ Ἀλ. Γκιάλια, πού ὑπῆρξε ὁ ποιητὴς τῆς ἴδιας προσπάθειας), τὴν συμβολὴν τοῦ Γερουλάνου καὶ τῆς ομάδος τῶν ἱατρῶν τῆς ὁδοῦ Ἡρακλείτου, τὴν συμβολὴν τῆς πλειάδος τῶν καθηγητῶν τῆς ἀστρονομίας καὶ τῶσων ἄλλων, «ὦν

τά ονόματα ἐν θίβλω ζωῆς». Δὲν σκοπεύω νὰ ἀναπτύξω τὰς ἀναριθμήτους δραστηριότητας εἰς ὄλους αὐτοὺς τοὺς τομεῖς. Ἐνα μόνον ὑπογραμμίζω: Ὅτι ἀπὸ τὰς προσπάθειάς αὐτὰς ἐξεπήγασαν ἔργα συστηματικῆς ἐρεύνης καὶ προσφορᾶς, ὅπως ἐκδόσεις λογοτεχνικαὶ καὶ ἐπιστημονικαί, Ἰνστιτοῦτα Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς, ἔργα κοινωνικὰ καὶ πολιτιστικά, μὲ τὰ ὁποῖα δὲν ἦταν καὶ πολὺ συνηθισμένη μέχρι τότε ἡ Πατρίδα μας.

Συνεχίζομε τὴν πορείαν μὲ πληγὸν τὸ παγοθραυστικόν. Μετὰ τὴν πρώτην πενταετίαν τῶν πρώτων κρούσεων καὶ κατοχυρώσεων τοῦ ἐδάφους προχωροῦμε εἰς τρεῖς πρὸ συστηματικὰς ἐφόδους στοὺς τομεῖς τοῦ πνεύματος. Αἱ «Ἀκτίνες» ἀπὸ τὸ 1943 ἕως τὸ 1946 θέτουν εἰς κυκλοφορίαν τρία εἰδικὰ τεύχη μὲ τὰ φλέγοντα θέματα: «Τὸ χριστιανικὸ πνεῦμα στὰ νεοελληνικὰ γράμματα», «Ἡ γυναῖκα καὶ τὰ προβλήματα τῆς», «Ἡ ἀγνότης καὶ οἱ νέοι».

Ἐνθυμοῦμαι καὶ πάλιν, μὲ βοηθὸν τίς νεανικῆς μου ἀναμνήσεις, τὴν τεραστίαν ἀπήχησι πού εἶχαν οἱ καμπάνιες αὐτές. Τώρα πλέον δὲν ἔσπαζαν ἀπλῶς πάγους, ἀλλὰ ἐτάραζαν τὰ λιμνάζοντα νερά, ἐπολεμοῦσαν τὸ τέλμα, ἐσήμαιναν ἐγερτήρια. Μήπως ὑπερβάλλω; Νομίζω ὄχι, διότι ἐνθυμοῦμαι, ὅτι στὶς μεγάλες ἐκεῖνες πνευματικῆς ἐξορμήσεις συμμετεῖχε ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ ἔρευνα, ἡ τέχνη καὶ ἡ ποίησις, ἡ προσευχὴ καὶ ὁ ἀγὼν. Ἦσαν, θὰ μπορούσα νὰ πῶ, καθολικῆς ἐξορμήσεις καὶ γι' αὐτὸ μᾶς ἐφησαν θαθεῖα θιώματα. Ἦσαν γενικῆς κινητοποιήσεις πού δὲν ἄφιναν σχεδὸν κανένα χωρὸ τῆς ψυχῆς μας, τῆς ζωῆς μας καὶ τῆς δραστηριότητός μας ἀδιάφορον ἢ ἀδρανῆ.

Μετὰ τὰ 3 εἰδικὰ τεύχη τῶν «Ἀκτίνων» ἔρχονται ἄλλες, πρὸ θαρειῆς ὁμοθροντίες: «Ἡ Διακήρυξις τῆς ΧΕΕ» (1946). «Ἡ Δήλωσις τῶν Ἑλλήνων ἐπιστημόνων, λογοτεχνῶν καὶ καλλιτεχνῶν» (1946), «Πρὸς ἕνα Χριστιανικὸν Πολιτισμόν» (1949), «Γιὰ ν' ἀνοίξῃ ὁ δρόμος» (1957).

Τὰ τέσσαρα αὐτὰ ντοκουμέντα δὲν

μπορεῖ κανεὶς εὐκόλῃ ν' ἀμφισβητήσῃ, ὅτι ἀποτελοῦν ἰσαριθμούς σταθμούς στὴν νεωτέρα ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, τῆς ψυχῆς τῆς Ἑλλάδος ἢ τοῦ πνεύματος στὴν Ἑλλάδα. Δὲν εἶναι εὐκόλῃ νὰ ἀμφισβητήσῃ κανεὶς, ὅτι εἶναι κάτι τὸ νὰ παρακινηθοῦν 300 Ἑλληνες ἀξιόλογοι ἔργαται τοῦ πνεύματος νὰ ὑπογράψουν μίαν δήλωσιν τόσοσιν συγκεκριμένην καὶ τόσοσιν οὐσιώδη. Τὸ ἐπίσης σημαντικὸν εἶναι ἡ παγκόσμιος συμμετοχὴ εἰς τὴν Δήλωσιν. Πράγματι, τὸ ἐπόμενον ἔτος (1947), 40 Ἀμερικανοὶ καὶ Εὐρωπαῖοι σοφοὶ συνυπογράφουν τὴν Δήλωσιν. Δὲν ἠμπορεῖτε καὶ πάλιν νὰ μοῦ ἀμφισβητήσετε, ὅτι δὲν εἶναι τυχαῖον πρᾶγμα τὸ νὰ ὑπογράψουν λογοτέχναι σάν τὸν Pierre l' Ermitte, τὴν Sigrid Undset, τὸν Henri Bordeaux, τὸν André Maurois, τὸν Daniel - Rops, τὸν Paul Claudel. Νὰ τὴν ὑπογράψουν φυσικοὶ ἐπιστήμονες σάν τὸν Henry Russel, τὸν Max Planck, τὸν Ed. Milne, τὸν Robert Milliean, βιολόγοι καὶ ἱατροὶ σάν τὸν Leconte du Nouy καὶ τὸν René Biot. Σὰς ὁμολογῶ ὅτι ἀρκετὲς φορὲς ἔχω ἀνοίξει τὸ τεῦχος Ἰανουαρίου 1948 τῶν «Ἀκτίνων», διὰ νὰ ἀπολαύσω τὰ αὐτόγραφα τῶν μεγάλων αὐτῶν. Εἶναι ὄντως ἕνα δῶρον τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς τὴν Ἐνωσίαν μας οἱ 40 αὐτὲς ὑπογραφές. Τὸ ζήτημα δὲν εἶναι ἀπλῶς ὅτι ἐτέθησαν μερικῆς μεγάλης ὑπογραφές. Τὸ ζήτημα εἶναι ὅτι οἱ μεγάλες αὐτὲς ὑπογραφές ἐτέθησαν κάτω ἀπὸ μίαν μεγάλην μαρτυρίαν Πίστεως, μίαν χριστιανικὴν ὁμολογίαν τόσοσιν σαφῆ καὶ τόσοσιν κατηγορηματικῆν. Ἄς ἀφίσωμεν τὸ ὅτι μὲ τὴν συναφῆ «Διακήρυξιν», καθὼς καὶ μὲ τὰ δύο ἄλλα ἀναφερθέντα ἔργα πού ἀποτελοῦν τὴν μνημειώδη τριλογία τοῦ καθηγητοῦ Τσιριντάνη, ἔχομεν μίαν σύγχρονον σοβαρὰν θεώρησιν τῶν βασικῶν προβλημάτων περὶ τοῦ κόσμου, τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Πίστεως.

Τὸ ἔργον τῆς μαρτυρίας ἐσυνεχίσθη ἀπὸ τὴν ΧΕΕ καὶ μετὰ τὰ μεγάλα ἐκεῖνα πυρὰ. Τρεῖς σχετικῆς προσπάθειες θὰ ἠμποροῦσαν νὰ ἀναφερθοῦν μετὰ τὸ

1960. Τὸ τεύχος «Τρία δοκίμια περὶ Ὁρθοδοξίας» μελέτας τῶν Berdiaeï, Zander καὶ Clément, ἡ σειρά τῶν θεολογικῶν ὁμιλιῶν τοῦ ἔτους 1961-62, καὶ ἡ ἔρευνα μεταξὺ Ἑλλήνων διανοουμένων ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ὄρου Ἑλληνοχριστιανικά ἰδανικά. Καὶ οἱ τρεῖς αὐτὲς προσπάθειες, στὶς ὁποῖες ἔλαβον μέρος ἀξιόλογοι πνευματικοὶ ἔργαται, ἀπέβλεψαν στὸ νὰ ρίψουν περισσότερο καὶ ὑπευθυνότερο φῶς σὲ ὠρισμένα ἐδάφη τῆς χριστιανικῆς σφαίρας.

Ἐνας παράλληλος τομεὺς πνευματικῆς μαρτυρίας εἶναι ἡ προβολὴ μεγάλων μορφῶν, εἴτε μὲ εἰδικὰ θραδυνά, εἴτε μὲ εἰδικὰ τεύχη «Ἀκτίνων», εἴτε μὲ εἰδικοὺς τόμους. Τέτοιες μορφές πού ἐτιμήθησαν καὶ προεβλήθησαν εἶναι ἀπὸ μὲν τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος (ἐπὶ τῇ 1900 ἐπετειῶ τῆς ἀφίξεώς του στὴν Ἑλλάδα) καὶ οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι («Ἀκτίνες» 1951 καὶ 1955), ἀπὸ δὲ τὸ νεοελληνικὸν χριστιανικὸν κίνημα ὁ Εὐσέβιος Ματθόπουλος (1943) ὁ Π. Βράβιλας Ἀρμένης (1944) καὶ ὁ Σκαλτσούνης (1957). Ἐξ ἄλλου ἀπὸ τὴν σύγχρονον προσπάθειαν ὁ Ἀλέξανδρος Γκιάλας (1958) καὶ ὁ Μαρίνος Γερούλανος (1964). Πόση ἀνάγκη εἶχε ὁ τόπος μας νὰ νιώσῃ τέτοιες μορφές! Καὶ πόση ἀνακούφισι καὶ ψυχικὴ ἀποκατάστασι ἐνοιώθαμε κάθε φορὰ πού προσεγγίζαμε σ' ἕνα θραδυνὸ μιά ἀπὸ τὶς ὀδηγητικὰς αὐτὰς μορφάς!

Ἐάν ἤθελε κανεὶς νὰ προχωρήσῃ, θὰ μπορούσε νὰ ἀναφέρῃ τὴν μαρτυρία πού ἔδωσε ἡ ΧΕΕ κατὰ τὰ 30 αὐτὰ χρόνια διὰ τῆς μουσικῆς (μὲ τὶς χορωδίες τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῆς Εὐσεβείας), διὰ τῆς ζωγραφικῆς (μὲ προβολές θυζαντινῆς τέχνης), τὴν μαρτυρία στὶς ἐπαρχίες (μὲ σειρὰς ὁμιλιῶν καὶ ἀλληπάλληλες ἐξορμήσεις), τὴν μαρτυρία στὸν ἱατρικὸν κόσμον διὰ τοῦ κύκλου καὶ τοῦ δελτίου ἱατρῶν, τὴν μαρτυρία διὰ διαθημάτων (εἴτε σχετικὰ μὲ τὸ ἐκκλησιαστικὸν πρόβλημα τῆς Ἑλλάδος εἴτε σχετικὰ μὲ τὰς περιπετείας τῆς Κωνσταντινουπόλεως). Ἀκόμη ὡς μίαν μαρτυρία θὰ μπορούσαν ἴσως νὰ χαρακτηρισθοῦν

αἱ προσκυνηματικαὶ ἐκδρομαὶ στὴν πατρίδα τοῦ π. Εὐσεβίου, καθὼς καὶ τοῦ Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ, ὅπως ἐπίσης στὴ Ρώμη καὶ στὴν Κωνσταντινούπολι.

Ἐάν κάπως ἐπέμεινα στὶς διάφορες φάσεις αὐτῆς τῆς μαρτυρίας, πού δόθηκε κατὰ τὶς τρεῖς αὐτὰς δεκαετίες, εἶναι, διότι νομίζω ὅτι πρέπει νὰ γάλλουμε ὠρισμένα συμπεράσματα. Ἐάν μὲ ὅλα αὐτὰ ἡ ΧΕΕ ἔδωσε κάτι στὴν Ἑλλάδα— ἢ καὶ στὸν κόσμον, ὅπως θὰ ἤθελε ὁ μακαρίτης Daniel - Rops — πρωτίστως ὅμως ἔλαβε κάτι ἀπὸ τὸν Θεόν. Ὑπῆρξε πολὺ μεγάλη δωρεὰ διὰ τὴν ΧΕΕ, τὸ ὅτι ἠξιώθη νὰ λάβῃ τὸ φῶς καὶ νὰ μὴ τὸ κρύψῃ ὑπὸ τὸν μόδιον, ὁ ὁποῖος δυστυχῶς ἀποτελεῖ τὸ προσφιλέστερον ἐπιπλον πολλῶν χριστιανῶν! Ὑπῆρξε δωρεὰ, ἢ ὅποια ὑποχρεώνει. Ὑπῆρξε πρόνομιον, τὸ ὁποῖον μᾶς θαρύνει ὅλους. Διότι ὅλοι μας ἠξιώθημεν νὰ ἰδοῦμε ἐδῶ μέσα, ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον δὲν εἶναι ἕνα μουχλιασμένο βιβλίον πού φυλάσσεται στὸ χρονοντούλαπο· ὅτι οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι δὲν εἶναι μόνον διὰ τὶς σχολικὰς ἐορτὰς, ἀλλ' ὅτι εἶναι ὀδηγοὶ καὶ τοῦ σημερινοῦ διανοουμένου· ὅτι ἡ νέα Ἑλλάς δὲν θὰ ζήσῃ ὡς παιδεία καὶ ὡς πολιτισμὸς μὲ τὶς ποικίλας μεταρρυθμιστικὰς ἀρνήσεις τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ἀλλὰ μὲ τὸν Παῦλον καὶ τὴν Χριστοκεντρικὴν ἀνθρωπολογίαν του καὶ κοσμοθεωρίαν του.

Ἐν συνεχείᾳ, ὄχι ἀπλῶς ἀκούσαμε, ἀλλὰ εἶδαμε μὲ τὰ μάτια μας καὶ αἱ χεῖρες μας ἐψηλάφησαν ἐδῶ μέσα, ὅτι ἡ προσευχὴ δὲν εἶναι κάτι πού τὸ κάνει μόνον ἢ γιὰ γιὰ μας τὸ θράδου, ἀλλὰ πού τὸ ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην καὶ ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου στὸ δύσκολον ἔργον του· ὅτι ἡ τέχνη δὲν ἔχει νὰ μᾶς πῆ μόνον γιὰ μωρωμένα δειλινά, ἀλλὰ καὶ γιὰ καινούργιες μάχες, γιὰ ξεριζωτὰς καὶ φυτευτὰς· καὶ γενικώτερα, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ἔχει ἐπαγγελίας, ὄχι μόνον διὰ τὴν μέλλουσαν ζωὴν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν νῦν (Α' Τιμοθ. δ' 8).

★

Ἔτσι λοιπὸν ἔσπασαν οἱ πάγοι. Ἄλλὰ δὲν ἀρκεῖ ὅτι ἔσπασαν οἱ πάγοι. Ἄλ-

λοίμονον ἂν ἐμεῖς καθίσουμε νὰ κυττάζουμε τοὺς σπασμένους πάγους. Τώρα εἶναι ἴσως ἡ πιὸ μεγάλη δουλειά, ἡ πιὸ θετική καὶ δημιουργική. Νὰ χτίσουμε πάνω στὰ θρυμματισμένα παγόβουνα. Νὰ μὴ μείνουμε στὸ ἀ΄ ἡμιστίχιον τοῦ Βερίτη, ἀλλὰ νὰ γίνουμε χτίστες καὶ φυτευτές. Δὲν ἀρκεῖ τὸ ὅτι ἔχει κηρυχθῆ τὸ χριστιανικὸ μήνυμα ἀπὸ πολλές προηγούμενες γενεές. Πρέπει νὰ κηρυχθῆ καὶ σήμερα, σ' αὐτὸν τὸν τόσο παράξενο καὶ ἀπαιτητικὸν αἰῶνα. Καὶ μὴ μοῦ πῆτε, ὅτι κηρύττεται στοὺς ἄμβωνες τῶν Ἐκκλησιῶν. Πρέπει νὰ κηρυχθῆ παντοῦ, διότι τὸ κάθε τι εἶναι ἄμβων. Πρέπει νὰ κηρυχθῆ ἀπὸ ὅλους καὶ στὴν κάθε μιὰ περίπτωσι. Μὲ ἄλλα λόγια, τὸ Εὐαγγέλιο πρέπει καὶ σήμερα νὰ μεταφρασθῆ, ὄχι ἀπλῶς λεκτικά, ἀλλὰ μὲ τὴν βαθύτερη ἔννοια τοῦ ὄρου. Νὰ δοθῆ ἑνσαρκωμένο σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς καθημερινῆς ζωῆς καὶ δραστηριότητος. Ἐκεῖνο ποῦ ἔκαμαν στὶς διάφορες ἐποχὲς οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ μάρτυρες, οἱ ἀπολογηταὶ καὶ οἱ πατέρες καὶ οἱ διδάσκαλοι, τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Συρίας, τῆς Καππαδοκίας καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἀπὸ τὸν Ἰγνάτιο Ἀντιοχείας μέχρι τὸν Νικόδημο τὸν Ἁγιορείτη καὶ ἀπὸ τὸν Ἰουστῖνο τὸν φιλόσοφο καὶ μάρτυρα μέχρι τὸν Πασκάλ καὶ τὸ Χομιακῶβ καὶ τὸν Σκαλτσούνη, πρέπει νὰ γίνῃ καὶ σήμερα. Τὸ Εὐαγγέλιο δὲν ἐπαναλαμβάνεται μηχανικά, δὲν μεταδίδεται διὰ μαγνητοφώνου. Ἀλλὰ βιοῦται, ἀφομοιοῦται καὶ ἀκτινοβολεῖται. Εἶναι ζύμη ζωῆς καὶ σπόρος δημιουργίας.

Καὶ συγκεκριμένα, ὅταν λέμε Εὐαγγέλιο, ἐννοοῦμε τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, δηλαδὴ τὸ ἐντελῶς συγκεκριμένον ἄγγελμα περὶ τῆς σαρκώσεως, σταυρώσεως καὶ ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ τῆς Ναζαρέτ καὶ ὅτι μόνον πιστεύοντες σ' αὐτὸν ὀλόψυχα καὶ κοινωνῶντας τὸ λυτρωτικὸ αἷμα τῆς θυσίας του μποροῦμε νὰ πετύχουμε τὸν προορισμό μας καὶ νὰ γίνουμε ἀληθινοὶ ἄνθρωποι. Αὐτὸ τὸ βασικώτατο συχνὰ τὸ λησμονοῦμε ἢ — τὸ χειρότερο — τὸ θεωροῦμε

πολὺ αὐτονόητο γιὰ νὰ τὸ ἀναφέρουμε στὶς μεταξύ μας συζητήσεις ἢ στὶς ἐνεργειές μας. Καὶ ἀρκοῦμεθα σὲ θεωρητικὲς γενικότητες ἢ σὲ τυποποιημένες καὶ ἀσπόνδυλες ἠθικολογίες.

Δὲν ταιριάζει λοιπὸν σὲ ὠρίμους καὶ γυμνασμένους ἀνθρώπους νὰ τρέφονται μὲ τὴν τροφὴ τῶν νηπίων καὶ νὰ σταματοῦν στὴν ὀλιγάρκεια τῶν στοιχειωδῶν θρησκευτικῶν γνώσεων καὶ τῶν πρώτων κεφαλαίων τῆς Κατηχήσεως. Καθένας ποῦ δὲν ὁμολογεῖ «τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔστι», τονίζει ὁ υἱὸς τῆς θροντῆς (Α΄ Ἰωάν. δ΄ 3). Αὐτοὶ εἶναι οἱ πλάνοι καὶ ἀντίχριστοι, οἱ μὴ ὁμολογοῦντες Ἰησοῦν Χριστὸν «ἐρχόμενον ἐν σαρκί», ἐπαναλαμβάνει στὴν ἐπομένῃ ἐπιστολῇ του ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης (Β΄ Ἰωάν. 7), «Ὁποῖος δὲν συνειδητοποιεῖ, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦλθε πραγματικά σ' αὐτὴν τὴν γῆ, ὅτι ἔγινε πραγματικὸς ἄνθρωπος γιὰ ν' ἀλλάξῃ τὴν ζωὴν μας, ὅτι αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἐξακολουθεῖ νὰ ζῆ ἐν σαρκὶ σ' αὐτὸν τὸν κόσμον διὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ διὰ τῆς Θ. Εὐχαριστίας, ὅποῖος δὲν μετέχει ὀργανικά στὸ μυστηριακὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, δὲν κοινωνεῖ τὴν σάρκα καὶ τὸ αἷμα του σὲ μέγα γεγονός τῆς λειτουργίας, αὐτὸς δὲ ζῆ μέσα στὸν χῶρον τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὁποῖος δὲν πιστεύει ὅτι ὁ ἄρτος του μπορεῖ νὰ διαμορφώσῃ τὴν ζωὴν μας καὶ νὰ λύσῃ τὰ προβλήματα μας περισσότερο ἀπὸ τίς ἀνθρώπινες θεωρίες καὶ δεοντολογίες, αὐτὸς μένει στὴν τάξι τῶν νηπίων ἢ τῶν κατηχομένων.

Ὅταν ὁ Θεὸς τοῦ παντός πραγματοποιῆ ἐν Χριστῷ τὸ μέγιστον γεγονός τῆς Ἰστορίας, μίαν σάρκωσιν καὶ μίαν ἀνάστασιν καὶ μίαν ἔκχυσιν Πνεύματος Ἁγίου, τότε ἕνα ἀπὸ τὰ δύο πρέπει νὰ κάμωμε: ἢ νὰ τὸ ἀρνηθῶμε ἢ νὰ τὸ πάρωμε στὰ σοβαρά. Ἐὰν ἐπίστευα, ἔλεγε κάποιος Ἀγγλος λόρδος, ὅτι ὁ Θεὸς ἦλθε διὰ τοῦ Χριστοῦ στὴ γῆν μας, τότε δὲν θὰ ἔπρεπε τίποτε ἄλλο νὰ σκέπτομαι ἢ νὰ συζητῶ ἐκτός ἀπ' αὐτὸ τὸ μοναδικὸ γεγονός. Ἐὰν λοιπὸν πιστεύωμε καὶ ἡμεῖς ὅτι ἕνας Θεὸς σταυρώ-

θηκε για να αλλάξει ή ζωή μας, δέν είναι νοητόν να μη παίρνη σοβαρωτάτη θέσι αὐτός ὁ Θεός στήν ἀντιμετώπισι τῶν ποικίλων καθημερινῶν προβλημάτων μας, ἀτομικῶν, οἰκογενειακῶν, ἐπαγγελματικῶν, κοινωνικῶν κ.λ.π.

Δέν εἶναι νοητόν ἡ Χριστολογία καί ἡ σωτηριολογία καί ἡ ἐκκλησιολογία, ὅπως τήν ἐθεμελίωσαν ἕνας Παῦλος καί ἕνας Χρυσόστομος, να μη γίνεται ἡ ἀπαραίτητη θάσις πάσης ψυχολογίας καί κοινωνιολογίας μας. Ἐάν ἡ Ἄνάστασις δέν εἶναι φέμα, δέν εἶναι ἐπιτρεπτόν να τήν ἐνθυμούμεθα μόνον κάθε Λαμπρή.

Ἐάν ὁ ἀπόστολος Παῦλος εἰς τὸ β' ἡμῖσι τοῦ α' αἰῶνος, ὀλίγα ἔτη μετὰ τὸ πρῶτον κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, τονίζει ὅτι εἶναι ἀπαραδέκτον να μένωμεν εἰς τήν νηπιότητα, τί να εἴπωμεν ἡμεῖς σήμερα, εἰς τὸ β' ἡμῖσι τοῦ Κ' αἰῶνος, μετὰ ἀπὸ 2 χιλιετίας κηρύγματος καί μετὰ ἀπὸ 3 δεκαετίας ὀργανωμένης τροφοδοσίας;

Τὸ θέμα μᾶς ἐνθυμίζει τὰ περὶ Χριστιανισμοῦ χωρὶς καφεΐνην, πού ἔχει γράψῃ ὁ Γάλλος Ἀκαδημαϊκὸς Pierre-Henri Simon καί τὰ ὅποια ὑπέμνησε τὸν παρελθόντα Νοέμβριον ὁ Jean Guittou ὑποδεχόμενος εἰς τήν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν τὸν Simon. Κατὰ τήν μεγαλειώδη αὐτὴν ἐκδήλωσιν τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας ἀναφερόμενος ὁ J. Guittou εἰς τὰς θεωρητικὰς ἀθαρίας πού κάμνουν πολλοὶ σύγχρονοι χριστιανοὶ προβάλλοντες ἕνα μίνι-Χριστιανισμόν, διὰ να μη σοκάρουν τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον, εἶπε χρησιμοποιοῦν τὰ λόγια τοῦ P. H. Simon: Ὁ τρόπος διὰ να ξυπνήσωμεν τὰς ψυχὰς, δέν εἶναι να προσφέρωμεν ἕνα Χριστιανισμόν χωρὶς καφεΐνην, ἀλλὰ να δώσωμε ἕνα Χριστιανισμόν πλήρη, με ὄλα τὰ συστατικὰ τῆς διδασκαλίας του (Βλέπε καί ὠραιότατον σχόλιον τοῦ Π. Μελίτη εἰς τὸ περιοδικὸν «Συζητήσεις» Δεκέμβριος 1967).

Διὰ να εἶμαι σαφέστερος, θέλω να πῶ τὸ ἔξης: μετὰ τήν τυπολατρικὴν καὶ ἀπλῶς συντηρητικὴν μορφήν θρησκευτικῆς ζωῆς πού ἐπικρατοῦσε τὸν περασμέ-

νο αἰῶνα στήν χώρα μας, ἦλθε τὸ χριστιανικὸ κήρυγμα τῶν τελευταίων δεκαετιῶν καί ἔφερε κάποιον ζύπνημα. Ἄλλὰ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς σημερινούς θρησκευόντας ἀρκοῦνται εἰς μίαν ἀπλῶς τυπικιστικὴν θρησκευτικὴν πορείαν χωρὶς Χριστὸν ζῶντα, «ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα». Εἶναι ἀπαραίτητον να προχωρήσωμε εἰς ἕνα τρίτον στάδιον: μετὰ τήν τυπολατρικὴν καί τήν ἠθικιστικὴν φάσιν να εἰσελθῶμεν εἰς τήν ἐν Χριστῷ ζωὴν, εἰς τήν χριστιανικὴν σύνθεσιν εἰς τήν προσωπικὴν, μυστηριακὴν καί λειτουργικὴν βίωσιν τοῦ σαρκωθέντος Χριστοῦ. Τὸ ἐπιβάλλει ὁ αἰὼν μας, τὸ ἐπιβάλλουν αἱ ἀπίστευτοι ἐξελίξεις τῆς ἐποχῆς μας, τὸ ἐπιβάλλουν 20 αἰῶνες θαρείας κληρονομίας. Ὁ Χριστιανικὸς Εὐαγγελισμὸς, ἡ ἐξαγγελία τοῦ εὐαγγελικοῦ μηνύματος, δέν μπορεῖ σήμερα να σταματήσει στὸν κατὰ συνθήκην «ἰδεαλισμὸν» μερικῶν καλῶν εὐσεβῶν ἀνθρώπων, χωρὶς τὸν ἀγῶνα γιὰ μιά νέα πραγματικὴ ζωὴ «ἐν Χριστῷ». Αὐτὸ θὰ εἶναι προδοσία καί λιποταξία. Εἶναι μιά ἀφελὴς νηπιότης, εἰς ἕνα κόσμο πού ἔζησε 2 παγκοσμίους πολέμους, πού ἔζησε τὴν Χιροσίμα, τὸν Χίτλερ καί τὸν Στάλιν, πού ζῆ τὴν ἀγωνίαν τῆς ἀτομοθόμβας καί τὴν διάσπασιν τῶν συγχρόνων νευρώσεων, ἡμεῖς να ἀρκοῦμεθα να τοῦ δίδωμεν γάλα νερωμένο καί να κρατοῦμε κλειδωμένη στὸ ντουλάπι τὴν στερεάν τροφήν, τὸν ἄρτον τὸν ζῶντα, τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

Καί διὰ να εἶμαι πιὸ συγκεκριμένος: ὑπάρχουν τόσες ἀγνωστες καί ἀνεκμετάλλευτες πλευρὲς τῆς Βίβλου, τῆς προσευχῆς καί τῆς λατρείας πού εἶναι καιρὸς πιά να τύχουν ἀπὸ μᾶς, τοὺς σημερινούς Χριστιανούς, κάποιας συστηματικώτερας ἐκμεταλλεύσεως καί δημιουργικώτερας ἀξιοποιήσεως. Δέν ἐννοῶ, βέβαια, να ψάχνωμε να βροῦμε τίποτε δύσκολα καί σκοτεινὰ ρητὰ τῆς Ἀποκαλύψεως οὔτε να θεολογοῦμε ἐπὶ ἐξεζητημένον ἀποριῶν οὔτε να ἀνάβου- με πολλὰ κατὴν κινήλια. Ἄλλὰ ἐννοῶ, ὅτι ὀφείλομε ἀνυπερθέτως, ἐάν εἴμεθα Χρι-

στιανοί και εάν ζούμε στην εποχήν μας, να έμβραθύνουμε στα βασικά και θεμελιώδη της Βίβλου και της λατρείας ως άτομα, ως οικογενειάρχαι, ως έπιστήμονες και επαγγελματίαι. Έπαναλαμβάνω, ή Βίβλος και ή Προσευχή, σαν μήνυμα και σαν ζωή, ή πρέπει να μπούν στο επίκεντρο της οικογενείας μας και της συντροφιάς μας, ή να έχουμε το θάρρος να τις άχρηστεύσουμε πλήρως.

Δέν είναι σοβαρόν, να ίσχυριζόμεθα ότι πιστεύουμε στο Εύαγγελιον, στην προσευχή και στην θεία Κοινωνία και να χρησιμοποιούμε αυτά τα συγκλονιστικά μυστήρια μόνο σε ελάχιστες στιγμές του χρόνου μας, των σκέψεών μας και των συζητήσεών μας.

Τό δεύτερον τό όποιον ήθελα να είπω, διά μίαν έμπράγματον άξιοποίησιν του Εύαγγελίου στην εποχήν μας, είναι τό έξής: Χρειαζόμεθα άπαραιτήτως μίαν πιό μελετημένην και ειδικευμένην παρουσίαν του χριστιανικού μηνύματος. "Οχι κηρυκτικές γενικότητες. Πρέπει να χτίσουμε, κατά κλάδους και κατά θέματα, πιό συστηματικές και προχωρημένες έρευνες, σε θέματα πρό πάντων κοινωνικοψυχολογικά. "Ενα άπλό παράδειγμα: τί έχει να προσφέρει ο λόγος και τό αίμα του σαρκωμένου Χριστού στην σημερινή κλονιζόμενη οικογένεια, στην παραπαίουςα νεότητα του 1968, στο δράμα του διαζυγίου κ.ο.κ. Τό μήνυμα δηλαδή τό σημερινό πρέπει να είναι πιό σαρκωμένο και πιό ειδικευμένο, για να δώσει κάτι. Πρός τοούτο έχομε άπόλυτη ανάγκη πνευματικών έργατων. Μία Χριστιανική "Ενωσις Έπιστημόνων κατά τό 1968 δέν έπιτρέπεται να μην έχη στους κόλπους της μερικους τουλάχιστον συγγραφείς και δοκιμιογράφους, ειδικους κοινωνιολόγους και ψυχολόγους, όμιλητάς του ραδιοφώνου και της τηλεοράσεως. Έάν δέν άποκτήση τό ταχύτερον ή "Ενωσις αυτή τέτοιους εργατάς, φρονώ ότι δέν μπορεί να ζή στην εποχή μας. Αυτοί θα μεταφράζουν τό αιώνιον Εύαγγέλιο στις κατηγορίες και τους όρους και τάς ανάγκας της εποχής μας. Αυτοί θα δίνουν την έμπράγματη

και συγκεκριμένη μαρτυρία στον κυκεώνα των συγχρόνων προβλημάτων. Αυτοί θα άνακεφαλαιώνουν τά πάντα έν τώ Χριστώ, θα έπιτελούν την μεταμόρφωσιν και χριστοποίησιν του κόσμου, όπως τό έπόθησαν και τό έπραξαν οι τρεις κορυφαίοι διανοούμενοι της Έκκλησίας μας που έορτάζομε άπόψε, οι όποιοι «τά των ανθρώπων ήθη κατεκόσμησαν». Μόνον άν γίνωμε «βασίλειον Ιεράτευμα» σαν εκείνους, θα μπορέσωμε να δώσουμε μιά ίσχυρή παρουσία, μιά δυναμική μαρτυρία και μιά ευεργετική διακονία στον σύγχρονο κόσμο. "Όταν δηλαδή βασιλεύωμεν, Ιερατεύωμεν, προφητεύωμεν. Έξηγουμαι:

Βασιλεύωμεν = κυριαρχούμεν πατρικώς και δημιουργικώς του κόσμου.

Ίερατεύωμεν = αγιάζομεν και μεταμορφώνωμεν διά πίστεως, αγάπης και θυσίας τον κόσμον.

Προφητεύωμεν = έξαγγέλλομεν και άποκαλύπτομεν την βουλήν του Θεου επί των συγχρόνων προβλημάτων.

Δέν είναι αυτά ρητορικά άνθη ή θεολογικές πολυτέλειες. Είναι τό μεδοϋλι του εύαγγελικού μηνύματος και ή προσταγή της Όρθοδόξου Παραδόσεώς μας. Είναι υπέρτατο χρέος, στην προχωρημένη αυτή φάσι του 20ου αιώνος να ζήσωμε πειραματικά και έντατικά τό μυστήριο του σταυρωμένου και άναστημένου Ίησού.

Θά μου έπιτρέψετε να σās ύπεθυμίσω ότι διά τρεις βασικωτάτους λόγους τό χρέος αυτό είναι ιδιαιτέρως έπιτακτικόν:

α) Διότι εύρισκόμεθα κάτω από τον θράχον της Άκροπόλεως, ο όποιος μās υπογραμμίζει ένα χρέος πολιτισμού 3 χιλιάδων έτων, τό όποιον θαρύνει τους ώμους όλων ήμων.

β) Διότι ο πρώτος τή τάξει έπίσκοπος της Όρθοδόξου Έκκλησίας μας, ο Πατριάρχης Άθηνάγορας, ήρχισε ένα διεκκλησιαστικόν διάλογον, ο όποιος παρομοίως μās δημιουργεί μίαν πολύ σημαντικήν χρέωσιν.

γ) Διότι αυτές τις ήμέρες ξεκίνησαν διά την Σιθηριάν μερικοί άκόμη Ρώσοι

διανοούμενοι, επειδή είχαν τὸ θάρρος νὰ γράψουν ὑπὲρ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἐλευθερίας. Καὶ πληρώνουν ἐκεῖ τὸ θάρρος των καὶ τὴν ὁμολογίαν των. Ἄλλὰ δὲν νομίζω, ὅτι τὸ χρέος τοῦ θάρρους καὶ τῆς ὁμολογίας θαρύνει μόνον μερικούς καὶ ὅτι ἐπιτρέπει εἰς ἡμᾶς τοὺς ἄλλους νὰ ζοῦμε τὸν δῆθεν Χριστιανισμόν μας μὲ τὸ χουζοῦρι μας!

Δὲν θὰ ἤθελα νὰ τελειώσω μὲ δικὰ μου λόγια, ἀλλὰ μὲ τὶς μαρτυρίες τεισάρων συγχρόνων κορυφαίων ἀγωνιστῶν...

ἐνὸς διανοουμένου,

ἐνὸς ἐρευνητοῦ,

ἐνὸς ἱερέως-ἐργάτου,

μιᾶς γυναικός-συγγραφέως.

Καὶ πρῶτον τοῦ Γάλλου ἀκαδημαϊκοῦ Jean Guittton:

«Τὸν λόγον τῆς Αἰωνιότητος πρέπει νὰ τὸν ποῦμε στὴν κάθε ἡμέρα... καὶ στὸ κάθε περιβάλλον. Τὸ θέμα δὲν εἶναι ν' ἀναγγεῖλωμε ἀπλῶς, ἀλλὰ νὰ ἐπαναγγεῖλωμε τὸ Εὐαγγέλιο εἰς ἐκείνους πού τὸ ἐγνώρισαν καὶ τὸ ἐγκατέλειψαν, θεωρῶντας τὸ ἄχρηστον. Οἱ πατέρες μας ἔκτισαν τοὺς περιφήμους καθεδρικούς ναοὺς. Ἔχουμε καὶ ἡμεῖς σήμερα καθεδρικούς ναοὺς νὰ κτίσωμε, ἄλλης φύσεως, σὲ ἓνα κοινωνικώτερο τόμα...».

Δεύτερον τοῦ ἀειμνήστου παλαιοντολόγου Teilhard de Chardin:

«Ἀποκαλύπτε στοὺς ἀνθρώπους τὴ μεγαλειώδες ρεῦμα στὸ ὁποῖο συμμετέχουν. Κάμετέ τους νὰ ἐνοήσουν τὸ ἄπειρο θάρρος εὐθύνης τὸ ὁποῖο βαστάζουν. Προσπαθήστε νὰ αἰσθανθοῦν ὅτι εἶναι ἐνσυνείδητα στοιχεῖα μέσα στὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων, κληρονόμοι μιᾶς ἐργασίας τόσο παλαιᾶς ὅσο καὶ ὁ κόσμος, καὶ ἐπιφορτισμένοι νὰ μεταβιβάσουν ἠδὲξμένο τὸ κεφάλαιο σὲ ὄλους τοὺς μεταγενεστέρους. Τότε θὰ τοὺς κάμετε νὰ ξεπεράσουν αὐτοχρόνως τὴν ροπὴ τους πρὸς ἀδράνεια καὶ ἀταξία καὶ θὰ τοὺς φανερώσετε αὐτὸ πού ποθοῦσαν καὶ ἐλάτρευαν χωρὶς ἴσως νὰ ξέρουν τὸ ὄνομά του».

Τρίτον τοῦ ἱερέως-ἐργάτου Depierre:

«Οἱ ἐργάτες, τοὺς ὁποίους συναναστράφηκα μέσα στὰ ἐργοστάσια, ἀνθρωπότη, καρδιὰ πλατεῖα σὰν τὴν ἀνθρωπότητα, ἐνοιώθην πολὺ στενὰ μπροστὰ στὶς θρησκευτικὲς ὀμιλίες μας γιὰ ἀτομικὴ σωτηρία. Μόνον ἡ πλατεῖα πίστις ἐνὸς Παύλου γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ κόσμου ἢ τὸ μεγάλο δράμα τοῦ Αὐγουστίνου γιὰ τὴν Πολιτεία τοῦ Θεοῦ θὰ μπορούσε στὸν 20ὸν αἰῶνα νὰ δώσῃ ἀπάντησι σ' αὐτὴν τὴν ἀνάγκην γιὰ μιὰ παγκόσμια κοινότητα καὶ σωτηρία».

Καὶ τέλος τῆς Γαλλίδος συγγραφέως Marguerite Porrebot:

«Εἶναι ἐπίγον νὰ «ἐλευθερώσουμε» τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ μέσα στὸ λαό του, νὰ ἐλευθερώσουμε καὶ τὸ «Ἅγιο Πνεῦμα, αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Φωτὸς καὶ τῆς Ἁγάπης τοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν Υἱόν του, καὶ διὰ τοῦ Υἱοῦ πρὸς αὐτὴν τὴν ἀπεραντὴ ἀνθρωπότητα πού μόνη ἡ παγκόσμια Ἁγάπη μπορεῖ νὰ τὴν ἀγκαλιάσῃ».

Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐλευθερώσουμε τὸν Χριστὸ ἀπὸ ὄλους ἐκείνους πού ἀπὸ τὴν πρώτη μέρα τὸν φυλακίζουν, Αὐτόν, τὸν Υἱόν τοῦ Θεοῦ, ἐνσάρκωσι τοῦ Πατρὸς, τοῦ ὁποῖου ἡ ζωντανὴ παρουσία εἶναι τόσο «ἐπικίνδυνη», ὥστε τὸν καταδιώκουν ἐνσυνείδητα καὶ συχνὰ ἐν ὄνοματι τοῦ Θεοῦ — ἀποκορύφωμα τῆς ραφιναρισμένης τέχνης τοῦ Πονηροῦ.

Ναί, ὁ καιρὸς ἐπείγει γιὰ νὰ πραγματοποιήσουν οἱ Χριστιανοί, ὁ καθένας μόνος του καὶ ὄλοι μαζί, αὐτὴν τὴν ἀπελευθέρωσι, χωρὶς τὴν ὁποία ὁ κόσμος, στερημένος ἀπὸ τὸ ζωντανὸ Θεό, δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ σωθῇ.

Εἶθε τὸ πυρακτωμένο Φῶς τοῦ Εὐαγγελίου νὰ ἀρπάξῃ τοὺς ποιμένας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰ ποιμνία των καὶ νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ ὄλους ἀποφασιστικὰ στὸν Ἰησοῦ Χριστὸ — πηγὴ ζωῆς καὶ πληρωμα τῆς Βασιλείας — κι' ἡ φλόγα τῆς Ἁγάπης του νὰ τοὺς ξαναγεννήσῃ».

ΗΛΙΑΣ ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀρχιμανδρίτης

Ο ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΜΑΣ ΚΟΣΜΟΣ

Καθώς έτοιμαζα την παρούσα μελέτη, λαμβάνω ξεαφνα ένα τηλεγράφημα από την Αμερική. Είχα ύποσχεθῆ να στείλω κάποιον ἄρθρο για τὸν μήνα πού πέρασε, καὶ τώρα πού ἡ ἔφημερίδα στήν ὁποία θά ἐδημοσιεύετο ἦταν ἔτοιμη γιά τύπωμα, βλέπω ὅτι τὸ εἶχα ὄλως διόλου ξεχάσει!

Εἶμαι πολύ συγχυσμένος. Ὁ συνάδελφος πού μου τηλεγραφεῖ, δέν θά ἀμφιβάλλῃ ἀρά γε γιά τῆ φιλία μου, πού εἶναι ἐν τούτοις πραγματική;

Τότε, ὅμως, γιατί δέν τὸ θυμήθηκα; Ἔτσι, σέ κάθε στιγμή, ἕνα τηλεγράφημα, κάποια παράκλησις, εἶναι δυνατόν ξαφνικά νά ἀποκαλύψουν μιὰ λησιμωσύνη, κάποιο σφάλμα ἢ κάποια ἀμέλεια, γιά τὰ ὁποία ἡμεθα ἤδη ἔνοχοι χωρὶς νά τὸ γνωρίζωμε.

Πρόκειται λοιπὸν γιά μιὰ ἔνοχῃ φοβερῇ, ἀσυναίσθητῃ καὶ λανθάνουσα.

Ζοῦμε διαρκῶς κάτω ἀπὸ τὴν ἀπειλὴ μιᾶς ἀποκαλύψεως πού μᾶς εἶναι ἀδύνατο νά ἀποφύγωμε, διότι ἀδυνατοῦμε νά τὰ σκεπτῶμαστε ὅλα, ἀδυνατοῦμε νά θυμώμαστε τὰ πάντα. Μὲ τὴν καθυστέρησι στήν ἀποστολὴ ἑνὸς γράμματος, ἐπροξενήσαμε κακὸ σέ κάποιον, καὶ τὸ πληροφοροῦμεθα ξαφνικά ὅταν πιά δέν μπορούμε νά τὸ ἐπανορθώσωμε. Δέν σκεφθῆκαμε π. χ. νά κάνωμε σέ κάποιον ἄρρωστο μιὰ συμπληρωματικὴ ἐξέτασι, πού θά μᾶς εἶχε προφύλαξει ἀπὸ κάποιο σπουδαῖο διαγνωστικὸ λάθος...

Ἴδου λοιπὸν ἡ κατάστασις, στήν ὁποία ζοῦμε: εἶναι ἡ συγκεχυμένη καὶ ἀνήσυχη συνείδησις, ὅτι, σέ ὅλα τὰ σφάλματα τὰ ὁποία διαπιστώνωμε στὸν ἑαυτὸ μας, προστίθεται ἕνας ἀκόμη μεγαλύτερος ἀριθμὸς ἀπὸ ἄλλα, τὰ ὁποία ἕνα ὁποιοδήποτε γεγονός ἡμπορεῖ ξαφνικά νά μᾶς ἀποκαλύψῃ. Ἔτσι καὶ ὁ ἀπόστολος Πέτρος, ὅταν ὁ «ἀλέκτωρ ἐφώνησε» ἐσυνειδητοποίησε ὁλοκληρωτικὰ τὴν «ἄρνησι», ὅταν ἦταν ἤδη ἄργα... «Καὶ ἐξελθὼν ἔξω ἔκλαυσε πικρῶς» (Ματθ. κοτ' 75).

Βρισκόμαστε συνεχῶς κάτω ἀπὸ αὐτὴ

τὴν ἀπειλὴ τῆς «φωνῆς τοῦ ἀλέκτορος», πού ἡμπορεῖ νά μᾶς θυθίῃ σὲ ταραχὴ καὶ ἀπόγνωσι, πρᾶγμα πού μᾶς κρατεῖ σὲ διαρκῇ ἀνησυχία. Αἰσθανόμαστε σὲ μιὰ κατάστασι ἐνοχῆς, συνεχοῦς, φευγαλέας καὶ ἀπρόβλεπτης.

Σέ κάθε ἀνησυχία, ἐξ ἄλλου, προστίθεται καὶ κάποιος φόβος μήπως εἴμεθα ἔνοχοι χωρὶς νά τὸ γνωρίζωμε, πού τὴν καθιστᾷ ἀκόμη ὀδυνηρότερη. Ἔνα παιδί π. χ. ἀργεῖ νά ἐπιστρέψῃ στὸ σπίτι. Τοῦλάχιστον, νά μὴ τοῦ συνέβῃ τίποτε κακὸ!... Μήπως δέν ἔπρεπε νά τὸ ἀφήσω νά πάῃ τόσο μακριά, μήπως ἔπρεπε νά ἐπιμείνω περισσότερο γιά νά διορθώσῃ τὸ φρένο τοῦ ποδηλάτου του; Μήπως δέν τοῦ ἔκανα ὅλες τίς συστάσεις καὶ τίς συμβουλές πού ἔπρεπε; Πιθανόν, ἀπλούστατα, νά μὴ ἐξηγηθῆκαμε καλὰ γιά τὴν ὥρα τῆς ἐπιστροφῆς του, ἀλλὰ τότε τὸ σφάλμα εἶναι δικό μου, διότι δέν ὑπῆρξα ἀρκετὰ σαφῆς. Εἶναι μιὰ παράλειψις, πού θά μοῦ στοιχίσῃ κάποτε ἀκριβὰ. Ποιὸς ξεύρει, ἴσως νά εὐθύνωμαι καὶ γιά ἄλλα πράγματα, τὰ ὁποία δέν φαντάζομαι...

Τὸ παιδί, ἐπιστρέφει χαμογελώντας. Εἶχε καθυστερήσει ἀθωότατα, κουβεντιάζοντας μ' ἕνα φίλο του. Βρίσκομαι τώρα σὲ μεγάλη σύγχυσι, ἀκόμα καὶ ἡ προηγούμενη ἀνησυχία μου μοῦ φαίνεται ἔνοχη. Ὑπάρχει κίνδυνος νά ταραξῶ τὴν ψυχικὴ εὐφορία τοῦ παιδιοῦ, ἂν τοῦ δείξω μιὰ τέτοια ἔλλειψι ἐμπιστοσύνης. Διαλύεται τώρα ἡ ἀλυσίδα τῶν ἐρωτημάτων πού μ' ἐθασάνιζαν, γιά νά ἐμφανισθῇ ὅμως πάλι ἀπὸ κάποια ἄλλη ἀφορμὴ, καὶ ν' ἀρχίσῃ νά στριφογυρίζῃ στὴ σκέψι μας σάν μιὰ δίνη ἀσύλληπτη ἀπὸ ὑποθετικὲς ἐνοχές, πού ἡμποροῦν ὅμως ὅλες νά εἶναι πραγματικές.

Αὐτὸ πού ἐνοχλεῖ καὶ πειράζει στὴ λησιμωσύνη, εἶναι τὸ αἰσθημα ἀδυναμίας πού μᾶς ἀφήνει. Δέν εἶναι βέβαια δυνατόν νά τὰ σκεπτῶμαστε ὅλα. Ἐπικαλούμεθα τὴν ξεχασιά σάν δικαιολογία: «Σὰς ζητῶ συγγνώμη, ἀγαπητὴ κύριε, λυποῦμαι πολύ,

τό ξέχασα όλως διόλου». Ἡ λησμοσύνη όμως, εἶναι κι' αὐτὴ μιὰ κατηγορία, ὅσο καὶ μιὰ δικαιολογία. Ἄκριθῶς, διότι δὲν θὰ ξεχνοῦσα, ἂν ἤμουν εὐσυνείδητος, πιστὸς καὶ φιλόφρων, ἂν εἶχα αὐτοκυριαρχία καὶ διαύγεια πνεύματος. Ὅπως ἐμεῖς οἱ γιατροὶ π. χ. στενοχωρούμεθα ὅταν δὲν ἤμποροῦμε νὰ θυμηθοῦμε τὸ ὄνομα κάποιου ἀρρώστου μας.

Κάτι περισσότερο. Ὁ Φρόνυτ ἀπέδειξε ὅτι ποτὲ μιὰ λησμοσύνη, ἀκόμη καὶ μιὰ ἀπλὴ παραδρομὴ, δὲν εἶναι τυχαία, ἀλλὰ προδίδει κάποια παρόρμησι ἀσυνείδητη, ἀντίθετη πρὸς τὶς συνειδητὲς προθέσεις μας. Κατὰ θάθος, πολὺ πρὶν ἀνακαλυφθῆ ἢ ψυχανάλυσις, τὴν διησθάνοντο οἱ ἄνθρωποι. Ἡ λησμοσύνη ἀποκαλύπτει κάποια ἔλλειψι συμφωνίας μὲ τὸν ἑαυτὸ μας, τὴν ὑπαρξὶ μιᾶς ἐσωτερικῆς δυνάμεως, δραστηκῆς καὶ ἀπόκρυφης, πού εἶναι ὁ δολιοφθορεὺς τῆς συνειδητῆς ἐνεργείας μας. Μιᾶς δυνάμεως πού ξεφεύγει ἀπὸ τὸν ἔλεγχο τῆς θουλήσεως, πού κρύβεται στὴ σκιά καὶ μᾶς κτυπᾷ αἰφνιδιαστικὰ ἐκ τῶν ὀπισθεν.

Ἔτσι, αἰσθανόμαστε κατὰ κάποιο τρόπο ἀνεύθυνοι, καὶ συγχρόνως ὑπεύθυνοι. Ἡ λησμοσύνη, δείχνει στοὺς ἄλλους, καὶ σὲ μᾶς τοὺς ἴδιους, ὅτι δὲν εἴμαστε ὡς τὸ θάθος ἐκεῖνοι πού φαινόμαστε. Διαμαρτυρόμαστε γιὰ τὴ φιλία μας, καὶ ξαφνικὰ κάποιο ξέχασμα ἔρχεται νὰ τὴν διαψέσῃ καὶ νὰ ἀποκαλύψῃ μιὰ ἐχθρότητα πού θὰ ἠθέλαμε ν' ἀρνηθοῦμε. Πίσω ἀπ' τὶς ἀρετὲς τὶς ὁποῖες προβάλλομε, βρίσκονται ἐνοχῆς ἀναρίθμητες ἐπάνω στὶς ὁποῖες θὰ προτιμούσαμε νὰ κλείσωμε τὰ μάτια, καὶ πού μὲ τὴν μεγαλύτερη καλὴ θέλησι δὲν θὰ μπορούσαμε ἀκριθῶς νὰ διαπιστώσωμε.

Ὁ φόβος μήπως ξεχάσουν τίποτε, θυθίζει σὲ πραγματικὴ ἀγωνία μερικὰ πρόσωπα, ὅταν πρόκειται νὰ ἐτοιμάσουν τὶς ἀποσκευές τους προτοῦ φύγουν γιὰ ταξίδι. Αἰσθανόμαστε, ἔτσι, πάντοτε ἔνοχοι, γιὰ τὶς ἀφηρημάδες μας. Κάποιος φίλος μοῦ λέγει ὅτι μὲ συνάντησε χθὲς στὸ δρόμο, ἀλλὰ ἐγὼ δὲν τὸν εἶδα. Δὲν εἶμαι θέβαια ἔνοχος, στὸν βαθμὸ πού θὰ ἤμουν ἂν εἶχα προσποιηθῆ ὅτι δὲν τὸν εἶδα, γιὰ νὰ κερ-

δίσω π. χ. τὸν χρόνο μιᾶς μικρῆς συνομιλίας, νιώθω ὁμως τὴν ἐνοχὴ πού ὑπάρχει στὴν ἀφηρημάδα μου. Εἶναι ἡ ἔλλειψις διαθεσιμότητος στὸν κόσμον πού βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὸ πρόσωπό μου, λόγῳ τοῦ ὅτι εἶχα ὑπερβολικὰ ἀπορροφηθῆ ἀπὸ τὸν μικρὸ ἐσωτερικὸ μου κόσμον.

Ἐνας ἄνθρωπος τρέχει ὀδηγώντας αὐτοκίνητο. Ἐξαφνα, τὸ φορτηγὸ αὐτοκίνητο πού προηγεῖται «πατὰ φρένο». Ὁ ὀδηγὸς μας, τὸ ἀντιλαμβάνεται ἀκριθῶς τὴν τελευταία στιγμή: ἀκόμη ἓνα κλάσμα δευτερολέπτου καὶ θὰ γινόταν δυστύχημα. Καὶ τοῦτο, διότι εἶχε ἀφαιρεθῆ: Τὸ θέλημα του εἶχε σταματήσῃ ἐπάνω σὲ μιὰ ξένη τουρίστρια, πού διάλεγε τὴ στιγμή ἐκεῖνη κάρτ-ποστὰλ ἐμπρὸς σὲ μιὰ προθήκη...

Ὁ καθέννας μας, ὁμως, προσπαθεῖ νὰ κρυφθῆ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του. Ὁ δόκτωρ Th. Bonet παρετήρησε σὲ μιὰ διάλεξί του ὅτι οἱ ἄνθρωποι προτιμοῦν νὰ μιλοῦν γιὰ παρόμοιες περιπτώσεις σ' ἓνα τῶς ἀστειότητος. Μὲ τὸν τρόπο αὐτό, προσπαθοῦν νὰ ἐξορκίσουν τὴν ἐνοχὴ πού νιώθουν μέσα τους. Ὁ ὀδηγὸς τοῦ παραδείγματός μας, διαθλέπει τὴν στιγμή τοῦ κινδύνου, τὸ δυστύχημα πού παρ' ὀλίγον διέφυγε, τὴν ἀνάκρισι, τὴν ἀναζήτησι εὐθυνῶν κ.λ.π. Θὰ εἶχε ἄρα γε τὸ θάρρος, νὰ ὁμολογήσῃ τὴν αἰτία τῆς ἀφηρημάδας του;

★ ★ ★

Δὲν λησμονῶ τὴν ὀρθὴ διάκρισι πού κάνουν οἱ θεολόγοι ἀνάμεσα στὸν πειρασμὸ καὶ στὸ ἀμάρτημα. Ὁ πειρασμὸς, καθ' ἑαυτὸν, δὲν συνιστᾷ ἀμάρτημα. Ἡ πιὸ ἀσεβής, ἢ πιὸ ἐγκληματικὴ ἰδέα, ἢμπορεῖ, παρὰ τὴ θέλησί μας, νὰ ἀναπηδῆσῃ στὴ σκέψι μας. Θὰ ὑπάρξῃ ἀμάρτημα, ἂν τὴν δεχθοῦμε, ἂν τὴν καλλιεργήσωμε, ἂν τὴν ἀποδεχθοῦμε εὐχαρίστως.

Κατὰ τὴν ἄσκησι τοῦ ἐπαγγέλματός μου ὡς ἱατροῦ, διεπίστωσα, πρὸς μεγάλη μου κατάπληξι, πόσον αἱ ἐξηγήσεις καὶ διευκρινήσεις ἐπάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα ἀδυνατοῦν νὰ καθουχάσουν ἓνα ὑπερβολικὰ λεπτολόγο χαρακτήρα. Ἡ πνευματικὴ ἐξουσία τοῦ ἱερέως ἐπάνω στὸν ἐξομολογούμενον, εἶναι θέβαια ἀρκετὰ μεγάλη καὶ

ισχυρά ώστε να ήμπορη να τον πείση ότι το αίσθημα της ένοχής είναι άσπτήριο σε ώρισμένη, συγκεκριμένη περίπτωση, συμβαίνει όμως ο έν λόγω «άμαρτωλός» να έρχεται διαρκώς στον έξομολογητή του για να του έκφράζει τις ίδιες ανησυχίες που διαρκώς ανακúπτουν...

Ο άνθρωπος, ειρηνεύει πολύ περισσότερο με την άφεισι άμαρτιών που δέχεται από τον πνευματικό του, παρά με όλες τις έξηγήσεις που είναι δυνατόν να του δοθούν για να τον απαλλάξουν από τις φανταστικές, τις ύποθετικές αυτές ένοχές. Είς μάτην θά έξηγήση κανείς στον τύπο του «λεπτολόγου», ότι η ένοχή του είναι κάτι το τελειώς διαφορετικό, ότι συνίσταται στο γεγονός ότι αρνείται την κατάσταση της ανθρωπίνης του φύσεως με τις αδυναμίες και τους πειρασμούς που συνεπάγεται αυτή η κατάσταση. Με την ανησυχία του με αυτή άκριβώς την δυσκολία που δοκιμάζει, να αποδεχθί τον έαυτό του όπως πράγματι είναι, έκφράζει μία ξεφυτη θλίψη και άθυμία από την οποία κανείς δεν είναι τελειώς άπηλλαγμένος.

Διψούμε όλοι μας, για μία θεϊκή άπάντησι, όχι μόνο για κάποιο ώρισμένο σφάλμα, για το όποιο αναγνωρίζομε ότι είμαστε ένοχοι, αλλά γι' αυτήν την ίδια την ανθρωπινή φύσι μας. Διότι είναι πρό παντός το άδυσώπητο δρώμα της φύσεώς μας, το όποιο θαρνεί επάνω μας, το γεγονός ότι το αγαθόν είναι άχώριστον από το κακόν. Πιστότης, χωρίς τον πειρασμό της άπιστίας, δεν είναι άληθινή πιστότης. Πίστις, χωρίς τον πειρασμό της άμφιβολίας, δεν είναι άληθινή πίστι. Άγνότης, χωρίς τον πειρασμό της «άναγνείας», δεν είναι άγνότης άληθινή...

Το να έπικαλούμεθα, όμως τα ψυχολογικά μας «συμπλέγματα», δεν ήμπορεί ποτέ να μας λυτρώσει από το αίσθημα της ένοχής συνειδήσεως. Η φράσις: «Τί τα θέλετε; Έχω ένα σύμπλεγμα» δείχνει να μας απαλλάσσει από την ένοχή μας, αίσθανόμαστε όμως ότι ο κρυφός αυτός μηχανισμός, που περιφρονεί και άγνοεί την αυτοκυριαρχία μας, αντίφάσκει προς την ύποτιθεμένη έλευθερία μας. Είναι σαν κάποιος έσωτερικός έχθρός, που μας ταπει-

νώνει με τις ήττες τις όποιες μας επιβάλλει.

Η ίδια, έξ άλλου, η έννοια του συμπλέγματος, προúποθέτει ότι, πίσω από τις αυτόματες επαναλήψεις της διαγωγής μας, υπάρχουν πιό θαθεία, πιό μυστηριώδη προβλήματα. Σημαίνει ότι δεν γνωρίζομε τον ίδιο τον έαυτό μας, ότι δεν είχαμε ως τώρα το θάρρος να τον ξεετάσωμε ως το βάθος, ότι δοκιμάζομε όλοι κάποιο φόβο μήπως, με μία τέτοια αυτοεξέτασι, φέρωμε στο φώς δυσάρεστες, η έλάχιστα κολακευτικές άποκαλύψεις. Έτσι, και όταν άκόμα ξεύρωμε ότι πρόκειται για κάτι που συμβαίνει σε όλους, νοιώθομε κάποια ντροπή για τα συμπλέγματά μας.

Όταν λοιπόν ο Jung έπενόησε τη λέξι «σύμπλεγμα», δεν άπήλλαξε από κάθε ένοχή τον άνθρωπο, αλλά μετέθεσε άπλώς το σημείο της ένοχής του άποκαλύπτοντας σ' αυτόν ότι είναι λιγώτερο έλεύθερος απ' όσο ένόμιζε. Είναι για μäs ταπεινωτικό το να ανακαλύπτωμε σε πόσο μεγάλο βαθμό παραμένομε αίχμάλωτοι τών ύποβολών που έχομε δεχθί κατά την παιδική μας ήλικία, και όταν άκόμη η συνειδητή σκέψις μας αναγνωρίζει σήμερα την σφαλερότητά της. Ημπορεί ένας άνθρωπος να έννοιη πληρέστατα ότι η έλξις του φύλου είναι κάτι το θεϊον — και όχι κάτι το πονηρόν, όπως του είχαμε κάποτε παραστήσει — ήμπορεί να αποδέχεται, να προσχωρή ήλόψυχα, σε μιάν υγιέστερη αντίληψη του έρωτος τών δύο φύλων, δεν κατορθώνει όμως, ώστόσο, να δοθί σ' αυτόν με την έλευθερία και την πληρότητα που θά επιθυμούσε σήμερα. Δεν θεωρεί πλέον τον έαυτόν του ένοχον έπειδή φέρει επάνω του το ένστικτο του φύλου, βασανίζεται όμως από κάποια άλλη λεπτότερη ένοχή, από την συναίσθησι ότι γίνεται έρμαιο τών συμπλεγμάτων του, ώρισμένων δεσμεύσεων, που ο ίδιος άποδοκιμάζει, του αίσθήματος τών αντιδράσεων που κυβερνοúν την ζωήν του.

Κάτι παρόμοιο παρατηρείται εις τα προβλήματα που σχετίζονται με το χρόνο και το χρήμα.

Πόσες φορές αντίφάσκομε στον ίδιο τον έαυτό μας, και πόσο το γεγονός αυτό μäs

ταπεινώνει! 'Ο δεινά άνθρωπος, πού ανησυχεί έξαιρετικά γιά τὸ μέλλον καὶ προσπαθεῖ πάντοτε νὰ εἶναι προσεκτικός στις δαπάνες του, κάνει ξαφνικά μία δαπάνη παράλογη. Δὲν συγχωρεῖ ποτὲ στὸν ἑαυτὸ του τὴ δαπάνη αὐτή, καὶ ἂν ἀκόμη ἐννοεῖ ὅτι ὀφείλεται σὲ ἕνα πλέγμα κατωτερότητας — στὴν ἀνησυχία του γιά τὸ μέλλον, καὶ ταυτόχρονα, στὴν πραγματοποίησή τῆς ἄσκοπης δαπάνης. Διότι μὲ τὸ νὰ ξεδέψη κανεὶς ἕνα ὑπερβολικὸ ποσὸ γιά κάτι τὸ περιττὸ, τὸ ὄχι ἀπαραίτητο, προσφέρει στὸν ἑαυτὸ του τὸ κοινωνικὸ γόητρο πού χαρίζει ἢ ἐπίδειξις τοῦ πλοῦτου, καὶ ἰσοφαρίζει τὸ αἶσθημα τῆς κατωτερότητας.

"Ἄλλος πάλι, πού εἶναι συνήθως πολυέξοδος, παζαρεύει αἴφνης γιά ἕνα ποσὸ ἐλάχιστο, μὲ μιά γλισχρότητα πού ἐκπλήττει καὶ τὸν ἴδιο.

"Ἐνας ἄνθρωπος ἔχει ἀνατροφή μέσα εἰς τὸ πνεῦμα τῆς πιὸ αὐστηρᾶς οικονομίας. 'Ἡ γυναῖκα του τοῦ ζητεῖ νὰ κάμῃ ἕνα ἔξοδο: ἢ συνειδησίς του δὲν τοῦ ἐπιτρέπει νὰ τῆς τὸ ἀρνηθῇ, διότι τὸ θεωρεῖ νόμιμο καὶ εἶναι εἰς θέσιν νὰ δαπανήσῃ τὸ ποσὸν πού ἀπαιτεῖται, νοιώθει ὅμως ἐπίσης νὰ εἶναι ἔνοχος ἂν πραγματοποιήσῃ τὴ δαπάνη, διότι ἢ ἀνατροφή τὴν ὅποια ἔλαβε τὸν ἐμποδίζει σὰν ἰσχυρὰ τροχοπέδη.

Κάποιος ἄλλος, ἐσυνήθισε ἀπὸ πολὺ μικρὸς νὰ ἀγοράζῃ καραμέλες, γιά νὰ παρηγορηθῇ, διότι δὲν ἀπῆλαυσε ἀπὸ τοὺς γονεῖς του ὅλη τὴ στοργή τῆς ὁποίας εἶχε ἀνάγκη. Σήμερα, παρ' ὅλες τὶς ἐπιτιμήσεις, παρ' ὅλες τὶς συνετεὲς συμβουλές τῆς συζύγου του, παρ' ὅλες ἀκόμα τὶς ἀποφάσεις πού ἐπανειλημμένως ἔχει λάβει ἢ καὶ τὶς χειρότερες ἀπειλές τῶν πιστωτῶν του, ἐξακολουθεῖ νὰ δημιουργῇ χρέη.

Τὰ συμπλέγματά μας, μᾶς ἐπηρεάζουν ἀκόμη καὶ κατὰ τὴν ἀνάγνωσι τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ὅταν ζητοῦμε ἀπ' αὐτὴν νὰ ἐμπνευσθοῦμε γιά μιά διαγωγή πιὸ ἐλεύθερη καὶ πιὸ σύμφωνη μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. "Ὅπως συμβαίνει μὲ τὸν στερεοσκοπικὸ κινηματογράφο, ὅπου ὁ θεατὴς φορεῖ ματογυᾶλια μὲ δύο χρώματα, εἰς τρόπον ὥστε τὸ κάθε μάτι βλέπει ἕνα μόνον μέρος ἀπὸ τὴν εἰκόνα πού προβάλλεται. "Ἔτσι,

ὁ καθένας μας βλέπει μέσα εἰς τὴν Βίβλο, ἐκεῖνο πού ἀνταποκρίνεται πρὸς τὶς ἰδέες πού ἔχει σχηματίσει ἐκ τῶν προτέρων καὶ πρὸς τὰ ἀτομικά του συμπλέγματα.

'Ο σπάταλος θὰ σπεύσῃ νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν φράσι τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ: «ἀπόστειλον τὸν ἄρτον σου ἐπὶ πρόσωπον τοῦ ὕδατος...» ('Ἐκκλ. ια' 1), ἢ τὴν ἱστορία τοῦ μάννα ('Ἐξ. ιστ' 13-31), ἢ ὅποια ὑποδεικνύει σαφῶς ὅτι, μολονότι ὁ Θεὸς χαρίζει κάθε ἡμέρα στὰ τέκνα του ἐκεῖνα τὰ ὅποια χρειάζονται, δὲν τοὺς ἐπιτρέπει ἐξ ἄλλου νὰ ἀποταμιεύουν ἀγαθὰ. "Ἡ, ἀκόμη, θὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν ἀπάντησι πού ἔδωσε ὁ Ἰησοῦς στοὺς μαθητάς του, στὸ σπῆτι τοῦ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, ὅταν κατέκριναν μιά δυστυχισμένη γυναῖκα ἢ ὅποια, σ' ἕνα μεγάλο ξέσπασμα τῆς εὐγνωμοσύνης τῆς ἐξέχυσε ἐπάνω στὰ πόδια του ἕνα πολύτιμο μύρο. «Θὰ ἔπρεπε, εἶπαν, νὰ πουληθῇ αὐτὸ τὸ μύρο καὶ νὰ δοθῇ τὸ ἀντίτιμο στοὺς πτωχοὺς. 'Ο Ἰησοῦς, τότε, ἐκηρύχθη ἐναντίον τῶν ὄραίων αὐτῶν «οἰκονομολογικῶν» ἐπιχειρημάτων, καὶ ἀνέλαβε τὴν υπεράσπισι τῆς γυναίκας πού ἔκριναν τόσο αὐστηρὰ οἱ μαθηταί του (Ματθ. κστ' 6-13).

Οἱ λογικοί, ἐξ ἄλλου, ἄνθρωποι θὰ ἐπικαλεσθοῦν τὸ βιβλίον τῶν Παροιμιῶν. «"Ἰθι πρὸς τὸν μύρμηγκα, ὦ ὄκηρέ, καὶ ζήλωσον ἰδὼν τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ καὶ γενοῦ ἐκεῖνου σοφώτερος... ἐτοιμάζεται θέρους τὴν τροφήν, πολλὴν τε ἐν τῷ ἀμητῷ ποιεῖται τὴν παράθεσιν» (Παρ. στ' 6-8). "Ἡ τὸν λόγον τοῦ Ἰησοῦ: «Τὶς γὰρ ἐξ ὑμῶν, θέλων πύργον οἰκοδομήσαι, οὐχὶ πρῶτον καθίσας ψηφίζει τὴν δαπάνην εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμόν...» (Λουκ. ιδ' 28-30). "Ἡ ἀκόμη τὴν παραβολὴν τοῦ ἀπίστου οἰκονόμου: «οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτός εἰς τὴν γενεάν τὴν ἑαυτῶν εἰσι» (Λουκ. ιστ' 1-13). "Ὅταν ἀναθέτῃ ἀποστολὴν στοὺς μαθητάς του, ὁ Ἰησοῦς τοὺς λέγει: «Γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραὶ» (Ματθ. ι' 16). Ὑπάρχουν ἀναγνώσται πού, σύμφωνα μὲ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν τους, θυμοῦνται τὴν πρώτην, ἢ τὴν δευτέραν ἀπὸ τὶς ἀνωτέρω δύο συστάσεις, ἐνῶ ὁ Ἰησοῦς συνδέει καὶ τὶς

δύο. Κινδυνεύουμε, λοιπόν, συνεχώς να επηρεασθούμε στην έρμηνεία της 'Αγ. Γραφής από τις ψυχολογικές προδιαθέσεις μας. Είμεθα, άρα γε, ειλικρινείς, στην επιθυμία μας να καθοδηγούμεθα από τον Θεόν, ήταν εξακολουθούμε να ισχυριζώμεθα ότι είμεθα οί μοναδικοί έρμηνευταί του θελήματός του;

Διατρέχουμε πάντοτε τον κίνδυνο να αναζητούμε τά χωρία εκείνα που μάς δικαιώνουν, μ' όλο που διαισθανόμεθα όλοι μας ότι θά πρέπει μάλλον, τó θεϊόν θέλημα να μάς λυτρώση από τις στενές αντιλήψεις μας και τούς ψυχικούς αυτοματισμούς μας.

* * *

Μας προκαλεί σύγχυσι τó γεγονός, ότι τά διάφορα συμπλέγματα, οί κρυφές φαντασιώσεις, οί πειρασμοί, τά ματαιόδοξα και άνομολόγητα όνειρα, ένας κόσμος όλοκληρος από παρορμήσεις, λίγο ως πολύ άσυναίσθητες, και συχνά μόλις διαφανόμενες, άναπτύσσονται μέσα μας άψηφώντας την «άστυνόμευσι» τής θελήσεώς μας. Είναί κάποιο άλλο έγώ που ζή μέσα μας, που αδυνατούμε να καταπνίξωμε, και που φοβούμεθα μήν άποκαλυφθί. Διότι είναι δυνατόν να μάς έλθουν κάποτε σκέψεις, τόσο φοβερές, που να μάς φαίνεται ότι δέν θά μπορούσαμε να ύποφέρωμε τήν αίσχύνη που θά προκαλούσε ή άποκάλυψις των.

'Ακριβώς, επειδή τις σκέψεις αυτές τις άποκρύπτωμε όλοι μας, νομίζει ό καθένας από μάς ότι είναι ό μόνος που τις έχει. Με φρίκη διερωτάται ό καθένας πώς είναι δυνατόν να ξεπηδήσουν από τó πνεύμα του, τέτοιες επιθυμίες έγκληματικές, τέτοιες εικόνες αίσχρες, τέτοιες άνανδρίες έπαίσχυντες. Στους ψυχασθενείς, είναι κάτι που μπορεί να καταντήση άληθινό παραλήρημα: νομίζουν ότι όλος ό κόσμος διαθάζει στην ψυχή τους, τούς φαίνεται ότι διακρίνουν στο θλέμμα ενός άγνωστου που συναντούν στο δρόμο μετά φοβερή περιφρόνησι, και πιστεύουν ότι αυτός ό άγνωστος είναι ένας πράκτωρ τής μυστικής άστυνομίας...

Πολλές φορές, ή ψυχική αυτή κατάστασις οδηγεί έναν όμαλό άνθρωπο στον

ψυχίατρο. 'Ο άνθρωπος αυτός, θά δεχόταν άσφαλώς κάποιον «εύγενικό» πειρασμό, όπως π. χ. τήν άλαζονεία ή τήν ζηλοτυπία, όχι όμως και τέτοιες σκέψεις που φέρουν τήν άναστάτωση.

Κατά θάθος, προσπαθεί να «θεραπευθί» από τήν ανθρώπινή φύσι του, διότι αδυνατεί να τήν παραδεχθί όπως πραγματικά είναι.

'Ανακαλύπτει, ότι είναι ικανός, στο κορύφωμα μιās συζυγικής σκηνης, να άπειθύνη προς τή γυναίκα του λόγους άπίστευτης κακίας, κακοπιστίας και τραχύτητας. Πώς είναι δυνατόν, αυτός που είναι πάντα τόσο λεπτός, τόσο προσεκτικός, που έχει τόση αυτοκυριαρχία! Δέν θά φερόταν ποτέ έτσι σε όποιοδήποτε άλλο πρόσωπο. Και όμως, άγαπᾷ τή γυναίκα του... Και επειδή άκριβώς τήν άγαπᾷ, ήμπορεί τó μεγάλο του πάθος να τόν παρασύρη ως τó σημείο αυτό. Τί παράξενη αντίστροφή τής άγάπης!

'Απ' αυτό προέρχεται επίσης ή μεγάλη συγκίνησις που νοιώθει κάθε άνθρωπος, όταν διηγῆται τά όνειρά του, διότι ξαναθρίσκει σ' αυτά ώρισμένες σκέψεις, που άποδοκιμάζει ή συνείδησις του, όπως θρίσκει κανείς μέσα σ' ένα δοχείο άπορριμμάτων κάθε τι που έχει μαζέψει μία καλή νοικοκυρά ύστερα από ένα έπιμελές σάρωμα. "Όταν κάποιος νευρωτικός τολμήση να μάς έξομολογηθί τις άτοπες και παράλογες σκέψεις που τόν βασανίζουν, άναγνωρίζωμε σ' αυτές τις πιό συνηθισμένες συνθέσεις από τις ιδέες που περνούν από τή σκέψι όλων μας, χωρίς εύτυχώς να τις προσέχωμε.

"Έχωμε όλοι μας κάποιες ιδέες έμμονες και όνειροπολήσεις κυριολεκτικά παιδιάστικες, καθώς επίσης κάποιες μικρές δειλίες τις όποιες καλύπτωμε κάτω από άστειότητες ή άπαντήσεις με ύπεκφυγές, επειδή δέν τολμούμε να φανούμε αυτοί που πραγματικά είμαστε. "Όπως φοβόμαστε, τά όνειρά μας, φοβόμαστε και τήν 'Αγία Γραφή, και όταν άκόμα τήν άγαπούμε, διότι είσχωρεί ως τó μυστικό θάθος τής ύπάρξεώς μας, όπως οί άκτίνες Χ που διαπερνούν τó σῶμα μας.

Αυτό που μάς ταπεινώνει, δέν είναι μόνο

έκεινο πού ἀνακαλύπτουμε μέσα μας, ἀλλά, ἀκόμη περισσότερο, ἡ ἀδυναμία μας νά ἐπιτύχωμε τὴν ἐνότητα τοῦ ἑαυτοῦ μας, νά ἐξαλείψωμε αὐτὸ τὸν δυϊσμό μεταξύ τοῦ κρυφοῦ καὶ τοῦ φανεροῦ ἐγώ μας. Δὲν πρόκειται τώρα, γιὰ μιὰν ἐνοχὴ μὲ τὴν ἠθικολογικὴ ἐννοια τοῦ ὄρου, ἀλλὰ μὲ τὴν «ὕπαρξιακὴ» του πλέον ἐννοια. Γιὰ μιὰν ἐνοχὴ πού νοιώθει ἀκαθόριστα κάθε ἀνθρώπος ἀπέναντι στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του, διότι ὑπάρχουν μέσα του κάποιες δυνάμεις σκοτεινές, κάποιες παρορμήσεις καὶ ἐμπόδια, πού οὔτε ἡ θέλησις, οὔτε ὁ νοῦς, οὔτε ἡ γνῶσις ἠμποροῦν νά ἐξουσιάσουν.

Εἶναι ἐξ ἄλλου ἐκπληκτικὴ ἡ διαπίστωση, ὅτι, ὅταν ἕνας ἀνθρώπος ἐξομολογῆται μὲ ζωηρὰ συγκίνησι κάποια διαγωγὴ τοῦ ἐνοχῆ, προσθέτει συχνά, ἀμέσως ἔπειτα: «Δὲν ξέρω πῶς ἠμπόρεσα νά τὸ κάμω αὐτό». Εἶναι κατάπληκτος μπρὸς στὴν ἴδια τὴν διαγωγὴ του, καὶ αὐτὴ ἡ ἐκπληξίς του ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του ἀποκαλύπτει τὸν συνταρακτικὸ αὐτὸ «δυϊσμό» πού ὑφίσταται ἀκόμη καὶ σὲ ἀνθρώπους πού καυχῶνται γιὰ τὴν αὐτοκυριαρχία τους.

Ὁ ἄτομος, νοιώθει πάντα ντροπὴ γιὰ τὴν ἀτολμία του, διότι εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὶς δυνάμεις του καὶ παραμορφώνει τὶς σχέσεις του μὲ τοὺς ἄλλους, ὅταν ἀκριβῶς ἐνδιαφέρεται ὀλόψυχα γι' αὐτές. Ἡ ντροπὴ αὐτὴ πού νοιώθει, μεγαλῶνει τὴν ἀτολμίαν του ἀκόμα περισσότερο. Ἐνα ἄτομο εὐσυγκίνητο, νοιώθει πάντα ντροπὴ γιὰ τὴν ὑπερβολικὴ του αὐτὴ συγκίνησι, διότι τὸ παραλύει τὴν στιγμὴ ἀκριβῶς πού θὰ ἐπιθυμοῦσε νά εἶναι ἤρεμο, καὶ ἡ ντροπὴ του αὐτὴ ἐπαυξάνει τὴ συγκίνησί του. Ἐνας παρορμητικὸς, ντρέπεται πάντα γιὰ τὴν παρορμητικότητά του, διότι τὸν παρασύρει σὲ κρίσεις ἀδικεσ' καὶ ἡ ντροπὴ αὐτὴ, μεγαλῶνει περισσότερο αὐτὴν τὴν παρορμητικότητά του.

Μιὰ νέα γυναίκα ἔρχεται νά μὲ συμβουλευθῆ γιὰ τὴν ἀτολμία της. Μὲ φέρνει σὲ μεγάλη ἀμχανία διότι φαίνεται νά περιμένῃ ὅτι θὰ τὴν ἀπαλλάξω ἀπ' αὐτὴ, μ' ἕνα τρόπο μαγικό, μὲ τὴν πρώτη κι' ὅλας ἐπίσκεψι!...

Διακινδυνεύω, τότε, νά τῆς ἐκθέσω χωρὶς περιστροφές τὶς τελευταῖες παρατηρή-

σεις ἐπάνω σ' αὐτὸ τὸ πρόβλημα. Νομίζω ὅτι, σ' ἕνα μεγάλο τοῦλάχιστον ἀριθμὸ περιπτώσεων ἡ ἀτολμία εἶναι μιὰ ντροπὴ πού μεταβιβάζεται ἀπὸ ἄλλα πρόσωπα ὅταν ἕνα κοινωνικὸ ὄνειδος θαρῦνει ἐπάνω στοὺς γονεῖς, ἕνα εὐαίσθητο παιδί ἠμπορεῖ νά τὸ δεχθῆ ἀσυναίσθητα.

Τὰ τελευταῖα αὐτὰ λόγια μου, ἄνοιξαν ἀμέσως τὴν θύρα τῶν ἐκμυστηρεύσεων: «Σὰς ἐννοῶ καλὰ, μοῦ λέγει ἡ νέα γυναίκα. Ὁ πατέρας μου ἦταν ἐργάτης. Ἦταν ἕνας ἀνθρώπος τίμιος, ἔξυπνος, ἐργατικὸς, ἀλλὰ τέλος πάντων... ἕνας ἐργάτης. Ἡ μητέρα μου ἀνῆκε σὲ ἀστικὴ οἰκογένεια, γεμάτη προκαταλήψεις. Ὁ πατέρας της, θεωρώντας τὸν γάμο της, ἀταίριαστο, τῆς ἐκλείσει τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ του, καὶ ἡ μητέρα μου δὲν τὸν ξαναεἶδε παρά ὅταν εἶχε πιά ἐκπνεύσει».

Τὸ κοινότατο αὐτό, τὸ πολὺ συνηθισμένο θέμα τῆς ἀτολμίας αὐτῆς ζωγραφίζει ἀρκετὰ τὸν φαῦλο αὐτὸ κύκλο πού ἀποτελεῖται ἀπὸ ἕνα κρᾶμα πραγματικῶν καὶ ψευδῶν ἐνοχῶν πού παίζονται μέσα μας μὲ ἕναν τρόπο ἀλληλένδετο. Ἡ κοινωνικὴ περιφρόνησι προσδιορίζεται ἀπὸ χίλιες δυὸ ὑποβολές τὶς ὁποῖες ὑφίσταται τὸ ἔτομο, ἀλλὰ ὁ ἄτομος ἀνθρώπος δὲν μπορεῖ νά ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὴν ἀτολμία του, ἀκριβῶς διότι νοιώθει ὅτι δὲν ἐκφράζει τὴν ἀληθινὴ του φύσι καὶ διότι νοιώθει ἕνοχος πού δείχεται διαφορετικὸς ἀπὸ ὅ,τι πράγματι εἶναι.

Αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὴν στενοχώρια, τὴν δοκιμάζουμε ὅλοι μας. Ὅσο αὐθόρμητοι καὶ ἂν εἴμαστε, διατηρεῖται πάντα κάποια ἀντίφασις μεταξύ τοῦ θάθους τῆς φύσεώς μας καὶ τοῦ προσώπου τὸ ὁποῖο φανερώνομε. Ὅσο περισσότερο, μάλιστα, ἀποκτοῦμε ἐσωτερικὴ δεϋδέρκεια, ὅσο περισσότερο προοδεύομε στὴν ἀνάλυσι τοῦ ἑαυτοῦ μας, τόσο περισσότερο πειθόμεθα γιὰ τὴν ἔλλειψι τῆς ἐσωτερικῆς μας συνοχῆς, καὶ τόσο περισσότερο ὑποφέρομε. Ἡ ἀνάγκη τῆς ἀπελευθερώσεως θέτει ἐνώπιόν μας τὸ πρόβλημά μας. Καὶ ἡ ἐλευθερία ἔρχεται μὲ τὴν Πνευματικὴ ἀναγέννησι.

PAUL TOURNIER

Μετάφρ. Ἀρχιμ. Πολέμη.

I. 'Η τριπλή ὄψις τοῦ θέματος.

Πρόκειται δι' ἓνα δύσκολον καὶ σοβαρὸν θέμα — *Materia gravis* τὸ ἀποκαλεῖ ὁ Müller-Eckhard. Οἱ ὄροι γενετήσιος ἢ σεξουαλικῆ ἀγωγῆ δὲν εἶναι ἰδεώδεις. Διότι μὲ αὐτοὺς πολλοὶ ὀπνοοῦν, ὅτι αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἡ ἀγωγή συνίσταται μόνον εἰς σειρὰν ἐξηγήσεων ἐπὶ τῆς ἀνατομίας καὶ τῆς φυσιολογίας ἢ καὶ τῆς φυσιοπαθολογίας τῶν γεννητικῶν ὀργάνων. Βεβαίως μία πλήρης διαφώτισις περιλαμβάνει τὸ θέμα τοῦτο, ὅταν μάλιστα καὶ εἰς τοὺς καιροὺς μας ἀκόμη, παρ' ὄλην τὴν ἐκκλαίκευσιν, ὑπάρχει θασικῶς ἄγνοια, ἢ ὅπερ χεῖρον, παραμορφωμένη ἀντίληψις, ἰδίως εἰς τὴν νέαν γενεάν, ἐπὶ τῆς λειτουργίας καὶ τῆς θέσεως τῶν γεννητικῶν ὀργάνων καὶ τῶν ὁρμονῶν εἰς τὸν σύνολον ὀργανισμόν τοῦ ἀνθρώπου. Μὲ τὴν πείραν ἐπὶ τῶν θεμάτων τῆς γενετησίου διαφωτίσεως εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους — καὶ εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη — φαίνεται, ὅτι εἶναι ἀδύνατος πᾶσα τοιαύτη διαπαιδαγωγήσις, ἂν δὲν ἀντιμετωπισθῇ τὸ θέμα εἰς τὴν τριπλὴν του ὄψιν: τὴν βιολογικὴν, τὴν ψυχολογικὴν, τὴν κοινωνιολογικὴν. Καὶ αἱ τρεῖς ὄψεις, αἱ ὁποῖαι ἀντανაკλοῦν τὴν συνθετικὴν εἰκόνα τῆς γενετησίου ζωῆς, ἀπαιτοῦν σαφῆ καὶ ὀρθὴν γνῶσιν τοῦ σωματικοῦ ὀργανισμοῦ, καὶ δὴ τοῦ ἀνθρωπίνου, τοῦ ψυχικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ τῶν συγκρούσεων αὐτοῦ καὶ τέλος τῆς κοινωνικῆς τοποθετήσεως τοῦ θεματός μας, διότι εἰς τὸ τέλος τῆς ἀναλύσεως προβλέπεται ἡ συνάντησις τῶν δύο φύλων, ἀνδρὸς καὶ γυναικός, ὑπὸ ὄρους οἱ ὁποῖοι νὰ ἀρμόζουσιν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἰδιότητα.

II. 'Ιστορικὴ ἀναδρομή.

'Απορεῖ κανεὶς πῶς ἡ ἀγωγή μέχρι τῶν

ἡμερῶν μας ἔδειξε τόσον ὀλίγον ἐνδιαφέρον δι' ἓνα θέμα τόσον λεπτὸν διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἐξέλιξιν, ὅσον αὐτὸ τῆς γενετησίου διαπαιδαγωγήσεως. Διότι πράγματι, ἔαν δὲν ἠδιαφόρησε τελείως, τὸ ἀντεμετώπισε κατὰ τρόπον συγκεχυμένον, ὥστε τοῦτο νὰ περιέληθῃ τυχαίως εἰς χεῖρας ἐκκλαίκευτῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐνδιεφέροντο βεβαίως διὰ τὰ θέματα τῆς ἀγωγῆς.

'Ο Ρουσσώ, κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ἐζήτησε νὰ ἐξηγητῆται εἰς τὸ παιδί τὸ μυστήριον τῆς γεννήσεως «ὅταν πλέον θὰ εἶναι ἀδύνατον νὰ τὸ ἀποφύγωμεν». 'Αλλ' ἡ γενετήσιος ἀγωγή τοῦ «*Αἰμιλίου*», ἡ ὁποία ἐπηρέασε τοὺς παιδαγωγοὺς καθ' ὅλον τὸν 19ον αἰῶνα, κάθε ἄλλο παρά ἐπλησίαζεν εἰς τὴν σημερινὴν ἀντίληψιν ἐπὶ τοῦ θέματος. Πολλὰ νέα ἔφερον εἰς τὴν ἀγωγὴν ἢ λεπτὴ διαίθησις τοῦ Ρουσσώ. 'Αλλ' εἰς ὅλας αὐτάς τὰς φωτεινάς διαιθήσεις τοῦ ἀνδρὸς ἔρχεται νὰ ἀντιπαραταχθῇ ἡ ἰσχυρὰ ἄρνησις του νὰ εἰσάγεται τὸ παιδί εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν καὶ ἡ ἀπληπισμένη προσήλωσις εἰς τὴν ἔμμονον ἰδέαν περὶ τῆς χαμένης ἀθωότητος. 'Ο Ρουσσώ δὲν πιστεύει, ὅτι αἱ αἰσθήσεις ἀποκαλύπτονται καὶ ἐκδηλώνονται φυσιολογικῶς διὰ τῆς ἀφυπνίσεως μιᾶς δυνάμεως, πρὶν ἀκόμη διεγερθοῦν ἀπὸ τὸ περιβάλλον. 'Εάν κατορθώσωμεν νὰ κρατήσωμεν τὸ παιδί μακρὰν τῆς ἐπιδράσεως τοῦ περιβάλλοντος καὶ νὰ ἀποφύγωμεν τοὺς ἐρεθισμοὺς, εἶναι δυνατόν, πρεσβεύει, «νὰ παρατείνωμεν μέχρι τῆς ἡλικίας τῶν εἴκοσι ἐτῶν τὴν ἄγνοιαν τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τὴν καθαρότητα τῶν αἰσθήσεων ἢ ἀκόμη νὰ ἐπιταχύνωμεν ἢ νὰ ἐπιβραδύνωμεν τὴν ἡλικίαν τῆς συνειδητοποιήσεως τοῦ φύλου, ἀναλόγως τοῦ τρόπου διαπαιδαγωγήσεως». Καὶ εἶναι βεβαίως ἀληθές ὅτι τὸ περιβάλλον παίζει τεράστιον ρόλον εἰς τὴν πρόκλησιν ἐρεθισμῶν καὶ τὴν πρῶτον καὶ ἐντατικὴν μαστίγωσιν πρὸς ἀφύπνισιν τοῦ αἰσθησιασμοῦ, ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαί-

νει, ὅτι τὸ ἄτομον παραμένει ἄνευ ἰδίου—ἀτομικοῦ—τρόπου ἀντιμετώπισεως τοῦ θέματος, ἔστω καὶ ἂν τὸ περιβάλλον τὸν ἀφίγη ἐλεύθερον.

Ἡ ἀγωγή, ἡ ὁποία ἐδίδετο ἦτο κατατεμαχισμένη εἰς τὴν προβολὴν ὠρισμένων μόνων φοβήτρων, χωρὶς νὰ ἐπηρεάζῃ τὴν ἐλευθέραν βούλησιν διὰ τὴν τελικὴν ἐπικράτησιν τῆς ἀκεραίας καὶ ἀλωθήτου προσωπικότητος. Ἐξαιρετικῶς μέγας περιγράφεται ὁ τρόμος πρὸ τοῦ εἰδώλου τοῦ αὐτοερωτισμοῦ ἐκ τῆς αὐτοϊκανοποιήσεως τοῦ παιδιοῦ· τὸ μαρτυροῦν τὰ σχετικὰ συγγράμματα καὶ τὰ ὄργανα, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιοῦντο ἐναντίον του. Οἱ κίνδυνοι τοῦ ἀνανισμοῦ, ἡ ἀπειλὴ τῶν ἀφροδισίων νοσημάτων ἴδου εἰς τί περιωρίζετο ἡ γενετήσιος ἀγωγή κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος μας.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν διὰ πρώτην φοράν ἐνεφανίσθησαν συγγράμματα, ὅπως τὸ «L' âme de l' adolescent» τοῦ Pierre Mendoussie, εἰς τὰ ὁποῖα ἐξήτεῖτο ἡ προοδευτικὴ εἰσαγωγή τοῦ παιδιοῦ καὶ τοῦ ἐφήβου εἰς τὴν κατανόησιν τῶν «μυστηρίων» τῆς ζωῆς. Ἡ γνώσις τῆς ψυχῆς ὠδήγει τὴν ἀγωγήν εἰς τὸν δρόμον, τὸν ὁποῖον ἀκολουθεῖ σήμερον.

Ἄλλ' ἐπὶ πλέον ὀλόκληρος ἡ σειρὰ τῶν μεγάλων πρωτοπόρων τῆς ἀνθρωπολογικῆς ψυχολογίας, ἡ ὁποία διαδέχεται τὰς ψυχαναλυτικὰς σχολὰς τῶν ἀρχῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνος (Frankl, Baruk, Binswanger, Lersch, Siebeck, Sullivan κλπ.) μᾶς θοηθεῖ καὶ μᾶς διαφωτίζει εἰς τὴν ὀρθὴν διαπαιδαγώγησιν καὶ ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν δύο φύλων, ἀφοῦ μᾶς διδῆ τὰς θάσεις τῆς κατανοήσεως τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ, ὁ ὁποῖος, κατέστη σαφὲς πλέον καὶ εἰς τὴν ἰατρικὴν καὶ εἰς τὴν ψυχικὴν ὑγιεινὴν καὶ εἰς τὴν ἀγωγήν, ὅτι ἀποτελεῖ μίαν ἐνότητα σωματοψυχικὴν, κατευθυνομένην πρὸς τὸν τελικόν της σκοπὸν ὑπὸ τῆς ἐν ἐπιγνώσει τούτου τελούσης ἀνθρωπίνης προσωπικότητος.

III. Ἡ ἐποχὴ μας.

Εἶναι ἐξόχως πολῦτιμοι αἱ πληροφορίαι τῆς ἀνθρωπολογικῆς ψυχολογίας διὰ τὴν

γενετήσιον διαφώτισιν, εἰς τὴν σημερινὴν μάλιστα ἐποχὴν.

Ποτὲ τὸ παιδί δὲν ἦτο περισσότερο ἀναμειγμένον εἰς τὸν κόσμον καὶ ἐνωρίτερον τοποθετημένον μέσα εἰς τοὺς κινδύνους καὶ τὰς ἀσχημίας τῆς ζωῆς ἀπὸ σήμερον. Ὁ κινηματογράφος, αἱ διαφημίσεις, τὸ πεζοδρόμιον, εἰσάγουν εἰς τὸν «κόσμον» τῆς ζωῆς, τὸν ὁποῖον ἐδημιούργησαν οἱ θεωρούμενοι ὄριμοι μεγάλοι πολὺ ἐνωρίτερον ἢ ἄλλοτε. Εἶναι ἀναντίρρητον, γράφει ὁ Arthus (ἐν Revue «Educateurs», «L' Education Sexuelle», Paris 1950), ὅτι ἡ ἐμπειρία ἐνὸς παιδιοῦ 10 ἐτῶν σήμερον εἶναι πολὺ μεγαλύτερα ἀπὸ αὐτὴν τῶν συνομηλικῶν του παλαιότερων ἐποχῶν. Πρέπει νὰ ἐχωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν πρῶτιμον ἐμπειρίαν καὶ τὴν πρῶτιμον ἀνακάλυψιν τοῦ κακοῦ. Ἡ νεολαία τῶν τελευταίων δεκαετιῶν μὲ τὴν ἄφθονον καθαρὶδα τῶν εἰκόνων περιοδικῶν, ἀκόμη καὶ ἐφημερίδων, κινηματογράφων, μυθιστοριήματος, θεάτρου, ἢ ὁποῖα σερβίρεται εἰτε φανερά εἰτε μὲ ἐκλεπτυσμένην τέχνην διαστρέφουσαν τὴν φυσιολογικὴν ζωὴν, ὑφίστανται δοκιμασίαν πολὺ ἀνωτέραν τῶν δυνατοτήτων της. Ἀπὸ ἐκεῖ ἡ ἔλλειψις ἰσορροπίας.

Εἶναι ἐξ ἄλλου φανερόν, ὅτι παραλείψεις καὶ σφάλματα τῆς ἀγωγῆς εἰς τὸ θέμα αὐτό, τὸ ὁποῖον ἄπεται τῆς πηγῆς τῆς ζωῆς, δὲν μένουν ἀτιμώρητα. Δυσκολία αἱ ὁποῖαι ἀνακύπτουν πολὺ ἀργότερον, εἰς τὴν ἔγγραμον ζωὴν, ἔχουν συχνὰ τὴν προέλευσίν των εἰς τὴν κακὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ γενετησίου προβλήματος καὶ κατὰ τὴν νηπιακὴν ἀκόμη ἡλικίαν. Εἰς κανένα ἄλλο πεδῖον ἴσως δὲν ἐμφανίζεται τόσον πολὺ ἡ σύγχυσις τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου ὅσον εἰς τὸ πεδῖον τῆς γενετησίου ζωῆς (Müller-Eckhard).

IV. Ἡ θέσις τοῦ ἐνστικτοῦ.

Ἀπέναντι τῆς Lustprinzip, τῆς ἀρχῆς τῆς ἡδονῆς, ὑπάρχει κατὰ τὴν φροῦδικὴν διδασκαλίαν, ἡ Realitätprinzip, ἡ ἀρχὴ τῆς πραγματικότητος.

Ἀπέναντι τοῦ κύκλου ποῦ περιλαμβάνει τὸν ἐνστικτώδη ἀτομισμὸν, ὑπάρχει ὁ κύκλος τῆς πραγματικότητος, ποῦ ἀναγκάζει τὸν ἄνθρωπον νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ αὐ-

τήν τήν πρωτόγονον κατάστασιν, ἡ ὁποία τὸν περιορίζει εἰς μίαν ἀποκλειστικῶς κεντρομόλον κίνησιν, διὰ τὴν πλησιάζει τὸ κλίμα τῆς πραγματικότητος. Τὴν γέφυραν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς κύκλου εἰς τὸν ἄλλον, μέτας τόσας συγκρούσεις καὶ τὰ προβλήματα, ἀναζητεῖ ὁ Freud εἰς τὴν ἐξιδανίκευσιν (Sublimierung).

Ἡ τοποθέτησις τοῦ γενετησίου προβλήματος εἰς τὴν ἀπλὴν ἐνστικτώδη κατάστασιν εἶναι ἐκτὸς τῆς πραγματικότητος. Ἄλλὰ καὶ ἡ «ἀπόθησις» δὲν εἶναι λύσις. Ἄν διὰ τὸν Φρόυντ ἡ ἐξιδανίκευσις παρουσιάζεται ὡς μία λύσις, διὰ τὴν σημερινὴν ἀγωγὴν πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι λύσις εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ ἐκείνη πράξις, ἡ ὁποία δὲν ἀρνεῖται, δὲν «ἀπωθεῖ» ἀπλῶς, χωρὶς νὰ διδῇ καμμίαν ἐνσυνείδητον λύσιν, ἀλλὰ δέχεται νὰ ἀντιμετωπίσῃ καὶ νὰ τοποθετήσῃ μὲ καθαρότητα καὶ ὑγείαν τὸ ἐνστικτον καὶ κυβερνᾷ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἐνστικτου εἰς μίαν ζωὴν σύμφωνον πρὸς τὰ αἰτήματα ἐνὸς ἀνθρωπίνου ὄντος προικισμένου μὲ βούλησιν, μὲ συνείδησιν καὶ αὐτοπειθαρχίαν πρὸς ἐκπλήρωσιν ἰδανικῶν καὶ ἐπιτευγμάτων πολιτισμοῦ.

Ὁ σκοπὸς τοῦ ἐνστικτου εἰς τὴν συνείδητὴν ζωὴν εὐρίσκει μίαν ὡς ἀληθῶς ἀνθρωπίνην θέσιν καὶ σχέσιν. Τὸ ἐνστικτον — κάθε ἐνστικτον — ὑπάρχει καὶ εἶναι ἰσχυρόν. Ἄλλὰ δὲν εἶναι παρὰ ἕνας ὑπηρετῆς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ζωῆς. Τὸ ἄρμα ἔχει ἀνάγκη ὁδηγοῦ, καὶ αὐτὸς θεθαίως δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἶναι τὸ ἄλογον ἐνστικτον εἰς τὸ ἄρμα τῆς ζωῆς. Εἶναι καιρὸς νὰ ἐμφανισθῇ, καθὼς μάλιστα προχωρεῖ ἡ ἐφηβικὴ ἡλικία καὶ ἀρχίζει ἡ ἐνηλικίωσις, ὁ ἰσχυρὸς καὶ κατηρητισμένος νέος ἀνθρωπος εἰς τὴν σκηνὴν τῆς συγχρόνου κοινωνίας, ὁ ὁποῖος θὰ κατευθύνῃ τὸ *πολύτιμον ἀπόκτημα* τῆς ἰδικῆς του ζωῆς εἰς τὴν κορύφωσιν τῆς ἐπιτυχίας τοῦ προσώπου, μέσῳ μιᾶς συνειδητῆς καὶ ὑγιοῦς θιώσεως ὕλων ἐκείνων τῶν βιωμάτων, τὰ ὁποία καλεῖται νὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ ζήσῃ, ὁ πλήρης καὶ ἄρτιος ἀνθρωπος διὰ τὴν γνωρίσῃ τὴν χαράν, τὴν εἰρήνην, τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἀγάπην, τὴν χρηστότητα, τὴν δημιουργίαν.

Κάποτε, ὅταν ὑπάρχη ἡ ἀσυνείδητος «ἀπόθησις» χωρὶς τὴν φωτισμένην λύσιν,

ἐμφανίζεται ἡ περιοχὴ τοῦ *sexus* ὡς νὰ ἀσκή ἕνα εἶδος δικτατορίας ἐπὶ τῆς ὑπολοίπου ἀνθρωπίνης ἐνότητος καὶ νὰ ἀπαιτῇ ἀναγνώρισιν. Ἄλλοτε πάλιν ἔχομεν τὴν ἐντύπωσιν, ὡς ἐάν ἡ περιοχὴ τοῦ *sexus* εἶναι κάτι τὸ τελειῶς ξένον ἐντὸς τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως — κάτι τὸ ζωῶδες — τὸ ὁποῖον δὲν ἀρμύζει καὶ δὲν ἀνήκει εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ διὰ τοῦτο ἔχει ἰδικὴν του αὐτόνομον ὑπαρξιν, Καὶ ἰδοῦ ἔτοιμον νὰ ἀναπτυχθῇ καὶ νὰ ἀναπηδήσῃ τὸ σύμπλεγμα ἐνὸς ἀπωθημένου, δικτατορεύοντος τὸν ἄνθρωπον σεξουαλισμοῦ, μὲ τὸ πρίσμα τοῦ ὁποίου βλέπει τὰ πάντα, ἀκόμη καὶ τὰ ἱερά καὶ ὄσια τοῦ ἀνθρώπου. Θεωροῦμεν τότε τὴν περιοχὴν τοῦ *sexus* ἀποκεχωρισμένην ἀπὸ τὸν ὑπόλοιπον ἄνθρωπον, ἕνα τρομερὸν ξένον εἰς τὸ σπίτιμας, περιβεβλημένον πάντοτε ἀπὸ μυστήριον καὶ φόβον. (Kurt Seelmann, «Kind, Sexualität und Erziehung», München 1955). Ἐνα μυστήριον τὸ ὁποῖον χωρὶς νὰ λύη προβλήματα, κατορθώνει ἀπὸ τὸν ἄλλον πόλον τοῦ ἀσυνείδητου νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν δικτατορίαν τῆς σαρκός.

V. Ὁροι γενετησίου διαπαιδαγωγήσεως.

Ὁ νεώτερος παιδαγωγός, ἐν τῇ προσπάθειά του νὰ βοηθήσῃ τὸν νέον ἄνθρωπον εἰς τὴν ὀρθὴν ἐπίλυσιν τῶν προβλημάτων του πρὸς ἄνθρωπον τούτου καὶ καρποφορίαν του εἰς τὴν ζωὴν, θὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀξίαν, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ γενετήσιος σφαῖρα εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὸν πολιτισμὸν καὶ θὰ τοποθετήσῃ ταύτην εἰς τὴν θέσιν, ἡ ὁποία τῆς ἀνήκει, διὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ τὴν καθοδηγήσῃ καὶ νὰ τὴν κυβερνήσῃ ὡς ἕνα τμήμα μιᾶς ἀληθῶς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Μὲ μίαν τοιαύτην πρωτοβουλίαν τοῦ παιδαγωγοῦ, μὲ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀξίας καὶ τῆς θέσεως τῆς γενετησίας σφαίρας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ μέρος καὶ ὄχι τὸ πᾶν, οὔτε τὴν κορυφὴν οὔτε τὴν θάσιν τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, θὰ διδαχθῇ ἡ νέα γενεὰ πῶς πρέπει νὰ συμπεριφερθῇ εἰς τὸ ζήτημα τῆς σχέσεως τῶν δύο φύλων.

Ἐπὶ τὴν βασικὴν ταύτην προϋπόθεσιν οἱ ὅροι διὰ μίαν ἐπιτυχήν γενετήσιον ἀγω-

γὴν θὰ ἰδύναντο νὰ συνοψισθοῦν ὡς ἐξῆς(*):

1. *Ἡ ζωὴ εἶναι ἀξία καὶ σεβαστὴ.* Ὁ ἀνθρώπινος ὀργανισμὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ ζωντανὰ κύτταρα, ἴστους καὶ ὄργανα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ἀνεξάρτητα ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλὰ τούναντίον εἰς μίαν θαυμαστὴν συνεργασίαν λειτουργικῆς ἐντελεχείας ὑπηρετοῦν τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν. Ἡ γεννητικὴ σφαῖρα καὶ τὰ γεννητικὰ ὄργανα τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελοῦν μέρος αὐτοῦ τοῦ θαυμασίου ὀργανισμοῦ διὰ τὴν δυνατότητα τῆς μορφοποιήσεως καὶ τῆς ἐκφράσεως τῆς ζωῆς καὶ τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

2. *Ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ εἶναι ἀσυγκρίτως ἀνωτέρα,* τελείως διάφορος — διότι ἐδῶ ὑπεισέρχεται ὁ ψυχικὸς καὶ ὁ πνευματικὸς παράγων, ὁ ὁποῖος σφραγίζει πλέον τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου — ἀπὸ τὴν ζωὴν οἰουδήποτε ἄλλου ζώουτος ὄντος. *Ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ εἶναι μία μεγαλειώδης πορεία πρὸς τὴν τελείωσιν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς προσωπικότητος,* μία περιπέτεια μὲ τὴν ἰδικήν της πρωτοτυπίαν δι' ἕκαστον ἀνθρώπον καὶ μὲ ἀσύγκριτον μεγαλεῖον. Ἐάν αὐτὸ δὲν ἐπιτύχωμεν νὰ ἐμφυσήσωμεν εἰς τὸ παιδί, θὰ ὑπολείπεται κάθε παιδαγωγικὸν μᾶς ἔργον.

3. Ἡ βασικὴ διαφορὰ μεταξὺ τῆς γενετήσιου ζωῆς ἀνθρώπου καὶ ζώου συνίσταται εἰς τὸ ὅτι αὕτη εἰς τὰ ζῶα κατευθύνεται ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ ἐνστικτοῦ καὶ μόνον, ἐνῶ εἰς τὸν ἀνθρώπον τὸ ἐνστικτὸν εἶναι καὶ κυριαρχεῖται ὡς μέρος ἑνὸς εὐρυτέρου ὅλου, τὸ ὁποῖον κατευθύνεται εἰς τὰ ἀνθρωπολογικὰ του γνωρίσματα ἀπὸ τὸν νόμον τῆς ἀγάπης, ἀπὸ μίαν ἀφιέρωσιν δηλαδὴ οὐσιωδῶς πνευματικοῦ χαρακτήρος τοῦ ἀνδρὸς εἰς μίαν μόνον γυναῖκα, τῆς γυναικὸς εἰς ἕνα μόνον ἄνδρα.

4. Γενετήσιος διαφώτισις καὶ γενετήσιος διαπαιδαγωγίσις πρακτικῶς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ χωρισθοῦν πλήρως. Διότι πρά-

γματι ἡ γενετήσιος λειτουργία εἰς τὸν ἀνθρώπον εἶναι λειτουργία *ἐνὸς ὄντος προικισμένου μὲ διάνοιαν, ἐλευθερίαν, ἀγάπην.*

Ἀπ' αὐτῆς τῆς πλευρᾶς ἡ λειτουργία αὕτη δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐμφανισθῇ ὡς ἀπλοῦν παιγνίδι, ἐνὸς φυσιολογικοῦ μηχανισμοῦ, περισσότερο τελειοποιημένου ἴσως ἀπὸ τὸν τῶν φυτῶν ἢ τῶν ζώων. Ἐνας ἄλλος, ἀνθρώπινος, παράγων ἐμφανίζεται, ὁ ὁποῖος ἐπιτρέπει νὰ ὀμιλῶμεν περὶ αἰδοῦς, καθαρότητος, σεβασμοῦ, καί, κυρίως περὶ ἀγάπης.

Ἐδῶ ἀκριβῶς ἡ γενετήσιος ἀγωγή συναντᾶται μὲ τὴν ἀγωγήν τοῦ συναισθήματος καὶ αὕτη πάλιν μὲ τὴν ὄλην ἀγωγήν τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς πνευματικῆς ἐξυγιάνσεως.

5. Ἀνωμαλία εἰς τὸ γενετήσιον πεδῖον συχνάκις ὀφείλεται εἰς *ἔλλειψιν ἀκραύτουτος ὀλοκλήρου τῆς προσωπικότητος,* ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἀναπτύξεως ταύτης, εἰς τὴν ὁποῖαν σημειώνονται πλεῖστα παιδαγωγικὰ σφάλματα.

6. Αἱ ἀπαντήσεις εἰς τὰ ἐρωτήματα τῶν μικροτέρων ἰδία παιδιῶν περὶ τῆς σεξουαλικῆς σφαίρας, περὶ τοῦ τρόπου γεννήσεως τῶν παιδιῶν καὶ ἰδιαιτέρως τῆς συμβολῆς τοῦ ἀνδρὸς, δύνανται νὰ εἶναι σαφεῖς, ἀπλάϊ καὶ χωρὶς τὴν πολυλογίαν τῆς ἀκαίρου ἀπασχολήσεως περὶ τὰ γενετήσια τῆ συνδρομῆ μύθων ἢ καὶ ἐνόχου περιεργείας ἀκόμη καὶ τῶν μεγάλων.

Μία κατὰ τὸ δυνατόν ἐπιστημονικὴ καὶ παιδαγωγικῶς προσιτὴ ὀρολογία τῶν γεννητικῶν ὀργάνων (ἀρχῆς γενομένης μάλιστα ἐκ τῶν ἔσω — καὶ κυρίως τῶν γεννητικῶν ἀδένων — πρὸς τὰ ἔξω διὰ νὰ ὑπογραμμισθῇ ἡ σημασία καὶ ἡ θέσις τῶν γεννητικῶν ὀργάνων) θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἐπιτοίμη εἰς τὸ λεξιλόγιον τοῦ παιδαγωγοῦ καὶ ἀργότερον τοῦ παιδιοῦ.

Τοῦτο θὰ ἀπήλλασσε τὸ παιδί ἀπὸ τὸν κυνισμόν καὶ τὴν ἀναίδη ἀχρειότητα περὶ τὴν πεζοδρομακὴν ὀνομασίαν τῶν γεννητικῶν ὀργάνων. Ἡ φυσιολογία καὶ ἡ ψυχολογία τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς δεικνύει ὅτι τὸ ἀνθρώπινον πλάσμα διὰ νὰ γεννηθῇ καὶ νὰ ἀναπτυχθῇ κανονικῶς χρειάζεται ἐνα πατέρα καὶ μίαν μητέρα.

7. Ἐνῶ ὁ παιδαγωγὸς ἀπέναντι τῶν

(*) Περισσότερα ἐπὶ τῆς διαπαιδαγωγίσεως εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ γενετήσιον θέμα ἰδία κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν βλ. ἔκδ. τοῦ Ἰνστιτούτου Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς μὲ τίτλον «Τὸ παιδί καὶ ἡ σεξουαλικὴ διαφώτισις» Ἀθῆναι 1961.

νεανικῶν ἀμαρτημάτων ἔρχεται ὡς θεραπευτῆς προσπαθῶν νὰ ἀνυψώσῃ ἀπὸ τὴν πτώσιν, ἔχει ὁ ἴδιος ἐξ ἄλλου νὰ παρουσιάσῃ μίαν ζωὴν ὑποδειγματικὴν εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν τάξιν. Μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡμπορεῖ νὰ γίνῃ *ἕνας καλὸς θεραπευτῆς*, ἐφ' ὅσον μάλιστα συνειδητοποιεῖ τὰς εὐθύνας τοῦ ἔναντι τῆς νέας γενεᾶς.

8. Διὰ τὴν συνάντησιν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, εἰς μίαν γενετήσιον ἀγωγὴν ἀξίαν τοῦ ἀνθρώπου, πρέπει νὰ μάθῃ ὁ νέος — καὶ ἡ νέα φυσικά — νὰ περιμένῃ τὴν συνύπαρξιν τῶν βιολογικῶν, τῶν ψυχικῶν, τῶν πνευματικῶν καὶ τῶν κοινωνικῶν ἐκείνων προϋποθέσεων αἱ ὁποῖαι συνιστοῦν ἔστιαν. Εἶναι προφανῶς ἀπαραίτητον, τονίζει ὁ Hubert, διὰ νὰ ἀντιμετωπισθῇ τὸ πρόβλημα τῆς γενετησίου διαπαιδαγωγήσεως νὰ τοποθετηθῇ κανεὶς εἰς τὴν ἠθικὴν προοπτικὴν τῶν πολιτισμένων κοινωνιῶν, αἱ ὁποῖαι *ἱστορικῶς προβάλλουν τὸν γάμον καὶ τὴν οἰκογένειαν* ὡς τὴν ἀναντικατάστατον καὶ τελείαν μορφήν τῆς συναντήσεως τῶν φύλων. (René Hubert: «Traité de Pédagogie Générale», Paris 1948).

9. Ἄλλὰ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν θὰ χρειασθῇ νὰ μορφώνωνται *ἀληθεῖς ἄνδρες, ἀληθεῖς γυναῖκες*. Εἰς μὲν τὴν περίπτωσιν τοῦ ἀγοριοῦ ἡ φυσικὴ ψυχολογικὴς ἐπιθετικότης του θὰ καθοδηγητῆται καὶ θὰ διοχετεύεται εἰς τὴν ἀνάληψιν ὑπευθύνου καὶ ἐντίμου πρωτοβουλίας δι' ἔργα δημιουργικὰ καὶ ἐποικοδομητικὰ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν καὶ τὴν κοινωνίαν (ἀληθῆς ἄνδρας), εἰς δὲ τὴν περίπτωσιν τοῦ κοριτοῦ τὸ συναίσθημα καὶ ἡ κάποια παθητικὴ διάθεσις θὰ διοχετεύωνται εἰς τὴν ἀνάληψιν ὑπευθύνου στάσεως τοῦ μητρικοῦ πνεύματος, τοῦ πνεύματος τῆς ἐξυπηρετήσεως τῆς ζωῆς διὰ τῆς ἀγάπης (ἀληθῆς γυναῖκα).

Ἔτσι θὰ φύγῃ κανονικῶς ὁ πρωτογονισμὸς καὶ τὸ ἀγοριοῦ (ἄλλως ἐμφωλεύει ἐν αὐτῷ ὁ Δὸν Ζουάν) καὶ τοῦ κοριτοῦ (ἡ μορφή τῆς μοιραίας εἶναι ἐτοίμη νὰ ἀναπηδήσῃ κατὰ τὴν πρωτόγονον παθητικότητα).

10. Ἡ ἀγωγή ἡ ὁποία *θὰ μορφώσῃ ἀληθινὸς ἀνθρώπους*, ἐπομένως ὑγιεῖς ἀνθρώ-

πους καὶ εἰς τὰ θέματα τῆς σεξουαλικῆς σφαίρας, πρόδηλον εἶναι ὅτι διὰ νὰ ἐπιτύχῃ νὰ ἐμπνεύσῃ μίαν καθαρὰν καὶ ἀγνήν στάσιν εἰς τὰ ζητήματα τοῦ φύλου, θὰ χρειασθῇ νὰ βοηθήσῃ τὸν νέον ἄνθρωπον ἀμφοτέρων τῶν φύλων *νὰ ἀνεύρῃ τὸ ἔργον του καὶ τὴν ἀποστολὴν του εἰς τὴν ζωὴν*.

Ἡ τοιαύτη ἀνεύρεσις σκοποῦ καὶ ἀποστολῆς, εἰς σχέδια, τὰ ὁποῖα ὠριμάζουν σιγά-σιγά μέσα εἰς τὰς συντεταγμένας τοῦ πολιτισμοῦ, εἶναι ἐκείνη *ἡ ὁποία θὰ μορφοποιήσῃ καὶ θὰ ὀργανώσῃ ὁλόκληρον τὸν ἐσωτερικὸν κόσμον*. Εἰς τὰς ἀρχὰς μάλιστα τῆς ζωῆς, θὰ τοῦ δώσῃ τὴν πρὸς τὰ ἄνω κατεύθυνσιν μὲ μίαν δύναμιν καὶ κίνησιν ἡ ὁποία θὰ περιλαμβάνῃ ὁλόκληρον τὸ εἶναι καὶ θὰ τὸ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν πικρίαν καὶ τὰ δάκρυα τῶν ἀνωρίμων ἐκείνων συναντήσεων τῶν φύλων, αἱ ὁποῖαι δὲν ἀποτελοῦν θεβραίας τὴν ἀναμενομένην καὶ ἀφειλομένην προικοδοτήσιν τῆς νέας γενεᾶς διὰ νὰ εἰσέλθῃ μὲ ὑψηλὰ τὸ μέτωπον εἰς τὸν στίβον τῆς ζωῆς, ὡς αὐριανὸς σύζυγος καὶ πατέρας, ὡς αὐριανὴ σύζυγος καὶ μητέρα.

VI. Ἀπαλλαγὴ ἀπὸ συμπλέγματα καὶ ἀρνητικὰ αἰσθήματα.

Αὐτὸς ὁ δεκάλογος εἰς χεῖρας παιδαγωγῶν, οἱ ὁποῖοι συνειδητοποιοῦν τὴν ἀποστολὴν των θὰ ἦτο δυνατόν νὰ βοηθήσῃ *καὶ εἰς τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς νέας γενεᾶς ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα τὰ συμπλέγματα καὶ τὰς ἀρρωστημένας καταστάσεις, αἱ ὁποῖαι πιθανὸν καὶ διὰ εἶον νὰ λυμαινῶνται τὸν ἄνθρωπον*. Οἰδιπόδειον σύμπλεγμα παρατείνόμενον, σύμπλεγμα τοῦ Κάϊν, τοῦ ἀπογαλακτισμοῦ, τοῦ εὐνουχισμοῦ (θάσεις αὐτοτιμωρίας ἐκ τοῦ sexus ὀρμώμεναι), σύμπλεγμα ὀπισθοδρομήσεως εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν (ἄκαιρος παιδισμός), νεύρωσις ἀποτυχίας, εἰς τὴν ὁποῖαν καταλήγουν τὰ ὡς ἄνω χρονίζοντα συμπλέγματα.

Σημειωτέον ὅτι ἡ ἀποτυχία, οἰαδήποτε ἀποτυχία, μάλιστα τῆς νεότητος, ἀποτελεῖ ἕνα ἰσχυρὸν κίνητρον ροπῆς πρὸς τὸν ἠδονισμὸν, ἐξ οὗ καὶ πᾶσα ἀγωγή ἐπὶ ἀνθρώπων μὲ ἰσχυρὸν τὸ ὑπόβαθρον τῆς ἀ-

ποτυχίας εις την προσπάθειάν των και έπομένως και ή γενετησία διαπαιδαγωγώγησις είναι άνενεργής. Χρειάζεται πρωτίστως άπαλλαγή από τó αίσθημα τής άποτυχίας, *έμπνευσις τής ανάγκης τού άγώνος*, ό όποίος άποτελεί θασικήν άνθρωπίνην ιδιότητα *και άναζήτησις στόχων ικανών νά προσφέρουν τó αίσθημα τής χαρής και τής δημιουργίας.*

Διά τούτο ό καλός παιδαγωγός άνοίγει τόν δρόμον και εις τó σημείον αυτό και άπαλλάσσει από άκάνθας και τριβόλους τής παιδικής και νεανικής πορείας. Άπαλλάσσει τά παιδιά:

α) *άπό τήν καταισχύνην* και τήν άυτοπεριφρόνησιν.

β) *Άπό τήν άγνοίαν.* Πολλοί νέοι νομίζουν, ότι γνωρίζουν πολλά, εις τήν σημερινήν έποχήν μάλιστα τής έκκλαϊκείσεως, επί τών σχετικών θεμάτων. Άλλά εις τās περισσοτέρας τών περιπτώσεων έχουν πλήρη άγνοίαν επί τής κανονικής γενετησίας ζωής τού άνθρώπου(*). Η παθολογία τού φαινομένου προβάλλεται ως φυσιολογία. Καί αυτό είναι ή θασική πλάνη.

γ) *Άπό αισθήματα ένοχής,* από τά όποία με μίαν κατάλληλον διαφώτισιν, θά άτηλλάσσετε έγκαίρως τά παιδί, διά νά μη άποτελέσουν κατόπιν τó υπόθετρον κατά τήν ώριμον ήλικίαν νευρωτικής συμπεριφοράς.

δ) *Άπό τήν άπομόνωσιν,* ή όποία είναι ό χειρότερος σύμβουλος τής παιδικής και νεανικής ήλικίας. Άλλά και μόνον αútης;

ε) *Άπό άνωμάλους έκδηλώσεις τής γενετησίας συμπεριφορής* και ιδιαιτέρως από τήν άυτοϊκανοποίησιν και τόν άναισθημόν. Χωρίς νά καταφεύγωμεν εις τήν κατατρομοκράτησιν τών παιδιών με τούς σωματικούς κινδύνους τής τοιαύτης, άτυχώς συνήθους, άυτοϊκανοποιήσεως, κινδύνους τούς όποίους συνήθως παραμορφώνομεν ή ύπερβάλλομεν, χωρίς και νά έλευθερώνομεν τά παιδιά από τó πάθος, τó όποιον κυρίως ύπονομεύει τόν ψυχικόν δυναμισμόν, θά χρησιμοποιήσωμεν τά μέσα τής άξιο-

ποιήσεως (Valorisation) και τής άνωτεροποιήσεως τού παιδιού, εις κατ' άτομον μάλιστα περίπτωσιν. Εις τρόπον ώστε με μίαν κατάλληλον διαφώτισιν τής συνειδησεως, κατά τήν όποίαν τονίζομεν τήν έννοιαν τής άποτυχίας και τής άλλαγής φυσιολογικής πορείας, ή όποία συμβαίνει εις τήν περίπτωσιν τού άναισθημού, άπαλλάσσομεν ύπομονητικά τά παιδιά από μίαν τοιαύτην έξιν. *Μόνον τó άνώτερον θά έκδιώξη τó κατώτερον.*

Έρμηνεία: Έδώ πρέπει νά είναι έτοιμος ό παιδαγωγός (και ό γονεύς και ό διδάσκαλος) νά έρμηνεύσουν εις τά παιδιά και ιδίως τά μεγάλα, εύκαιρίας δοθείσης, μερικά θέματα χρήζοντα έρμηνείας. Τοιαύτα θέματα είναι:

α) Έκ τής φυσιολογίας: ή έκοπερμάτισις και ή έμμηνορρυσία ως φυσικά φαινόμενα, τά όποία δεικνύουν τήν άνάπτυξιν τού όργανισμού και άντιμετωπίζονται πλέον με ιδιαιτέραν ύγιεινήν έπιμέλειαν και φροντίδα.

β) Πάσα γενετήσιος σχέσις μεταξύ νέων από τής έφηβικής ήλικας έχει τήν δυνατότητα νά όδηγήση εις κύησιν. Δέν δικαιολογείται άγνοία ή παραθεώρησις τού σημείου τούτου. Καί προβάλλεται μόν εις τούς νέους ή χρήσις τών ποικίλων άντισυλληπτικών μέσων, ως ασφάλεια εις τόν δραπέτην, άλλ' άσχετως τής συζητήσεως τού θέματος επί ήθικής και άνθρωπίνης θάσεως, καλόν είναι νά γνωρίζουν οί νέοι μας, ότι κατά τήν γνώμην τών διαπρεπεστερών συγχρόνων ειδικών Ιατρών, (Van de Velde) δέν ύπάρχει έκατόν τοίς έκατόν άπόλυτος ασφάλεια. Πρέπει έπομένως νά είναι σαφής εις τούς νέους ή έννοια τού θιασμού, ό όποίος «βιάζει» και έκθεμελιώνει, ξεριζώνει τήν άνθρωπίνην ύπαρξιν, έπειτα ή τύχη τής γυναικός με τά έξώγαμα τέκνα, έπειτα ή σημασία, διά τόν όλον όργανισμόν τής γυναικός, τής έκτροπώσεως, ως και τών φαινομένων τής έκτροπής και τών συνεπειών των εις τήν σεξουαλικήν σφαιραν. Δέν έπιτρέπεται νά παρουσιάζονται δακρύουσαι κορασίδες ως άγνοοῦσαι τάχα τās τοιαύτας συνεπειάς.

γ) *Τά άφροδίσια νοσήματα.* Ό κίνδυνος, παρά τήν χρήσιν τών άντιβιοτικών διά τήν

(*) Έπί τού γενικωτέρου θέματος «ή σεξουαλική σφαίρα και ό νέος άνθρωπος» έλπίζω νά δοθῆ ή εύκαιρία προσεχοῦς έκδόσεως εύρυτέρας μελέτης.

θεραπείαν των, και την πρόοδο εις τον τομέα της θεραπευτικής, εξακολουθεί κατά την γνώμη των ειδικών, να υπάρχει και ένιστε να είναι μέγας.

δ) *Ή όμοφυλοφιλία* είτε ως παροδική, είτε ως μόνιμος έκτροπή. Καί τὰ άγόρια και τὰ κορίτσια πρέπει να την γνωρίζουν και να προφυλάσσονται, πολλώ μάλλον διότι είναι ηύξημένη και εις τας ήμέρας μας.

ε) *Ή αυτοκυριαρχία* εις τον τομέα του «sexus» είναι εξαίρετον βοήθημα εις την υγιεινήν και προοδευτικήν πορείαν του βίου ανθρωπίνου οργανισμού. Τουτο διακηρύσσεται από τους άρμοδιωτέρους εκπροσώπους της έπιστημονικής έρεύνης, από του Forel μέχρι του Van de Velde και του καθηγητού J. H. Shultz. Έπομένως δέν έχουν να φοβούνται οι νέοι μας τίποτε εις τον άγώνα της αυτοκυριαρχίας προκειμένου να εξυπηρετήσουν μίαν ζωήν, την όποιαν, θά έμπνέη και έτι περισσότερο θά φλογίζη, τό ιδανικόν του ιδεολογικού των άγώνος (*). Τοιούτους ανθρώπους ζητεί ή σύγχρονος ανθρωπολογία ως τους καλύτερους, τους ευγενεστέρους και τους τελειότερους εκπροσώπους του ανθρωπίνου γένους. Αυτοί θά είναι εις θέσιν να έχουν και την πρέπουσαν ήθικην αντίστασιν εναντι ενός κοινωνικού περιβάλλοντος με τὰ ποικίλα μέσα από του κινηματογράφου μέχρι του σκανδαλιστικού έντύπου, μέχρι του έίρωνος φίλου, τὰ όποια ύπονομεύουν την άκεραιότητα της προσωπικότητος.

VII. *Θέματα διαφωτιστικής συζητήσεως εις τό σχολείον.*

Έκτός από την οικογένειαν, τό σχολείον είναι επίσης ένας κατάλληλος παιδαγωγικός παράγων, ό όποιος ήμπορεί να προσφέρει άνεκτίμητον ύπηρεσίαν εις την νέαν γενεάν από άπόψεως διαφώτισεως. Ίδιαιτέρως ό Έλλην εκπαιδευτικός προσέφερε και προσφέρει πολύτιμον βοήθειαν εις τὰ

(*) Βλ. περισσότερα έπ' αυτού εις τό κλασικόν και ύψιστον σπουδαιότητος διά τους νέους έργον του Σ. Παπακώστα: «Ήθική και Ύγεια».

Έλληνόπουλα. Προσοχή θά χρειασθή να άποφευχθούν αι άποτυχίαι, αι όποιαί έσημειώθησαν εις τό έξωτερικόν εις πολλές χώρας, από δημοσίας συζητήσεις μεταξύ νέων, χωρίς την κατάλληλον προπαρασκευήν, την κατάλληλον έκλογήν και τον χειρισμόν των θεμάτων από πρόσωπα κύρους, με παιδαγωγικάς ικανότητας και μελετημένα. Κατ' άρχήν πάντοτε είναι άναντικατάστατος ή κατ' άτομον διαφώτισις και συζητήσεις άναλόγως των προβλημάτων και των άναγκών του ένδιαφερομένου.

Άλλ' έάν θά ήθέλαμεν μίαν δημοσιωτέραν συζήτησιν με τους έφήβους μας, είτε άγόρια είτε κορίτσια, χωριστά, ύπό την προϋπόθεσιν της κατάλληλου άτμοσφαιρας, σοβαράς προπαρασκευής και μελετημένης συζητήσεως ύπό κατάλληλον έπιστήμονα-παιδαγωγόν, ίδου μία σειρά θεμάτων, τὰ όποια θά ήτο δυνατόν να είναι χρήσιμα διά συζητήσιν εις τὰ μεγάλα παιδια διά του Γυμνασίου.

Π ρ ώ τ η σ υ ζ ή τ η σ ι ς :

Τί είναι ή ζωή; Διαφορά μεταξύ νεκράς και ζωντανής ύλης. Άτελείς οργανισμοί. Φυτά, ζώα. Παρθενογένεσις. Τελειότεροι οργανισμοί. Ή γένεσις άμφισεξουαλικώς.

Δ ε υ τ έ ρ α σ υ ζ ή τ η σ ι ς :

Ό άνθρωπος και ό οργανισμός του. Δέν είναι μηχανή. Είναι μία σωματοψυχική ένότης, την όποίαν συντονίζει και οδηγεί ή προσωπικότης. Ή σεξουαλική σφαίρα εις τον άνθρωπον με την διάνοιαν, τό συναίσθημα, την βούλησιν και την συνείδησιν. "Ας κάμωμεν τὰ παιδια να προσέξουν τό θέμα της συνειδήσεως. Και μόνον αυτή θά είναι ή άκοίμητος λαμπάς και θά τὰ οδηγή διά θίου. Άποτελεί τό πρώτον και κύριον ανθρωπολογικόν γνώρισμα, ως τονίζει ό ψυχίατρος Η. Baruk εις τας μελέτας του.

Τ ρ ί τ η σ υ ζ ή τ η σ ι ς :

Ή ήθη και τὰ κύρια χαρακτηριστικά της. Περιγραφή και συνάρτησις των φυσικών και ψυχικών μεταβολών. Όλόκληρος ό σωματικός και ψυχικός οργανισμός έτοιμάζεται διά την είσοδον εις την ώριμότητα. Προσοχή: να ύπάρξη καλή έκκίνησις

διά τὸν ὑπόλοιπον βίον. Ἀνακάλυψις τῆς αὐτονομίας, κατὰ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν, τῶν ὀνείρων καὶ τῆς ἀποστολῆς ἑκάστου.

Τετάρτη συζήτηση:

Προπαρασκευὴ διὰ τὰ θέματα τοῦ γάμου καὶ τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς. Ἡ ψυχολογία τῶν δύο φύλων, τοῦ ἀνδρός, τῆς γυναικός. Ἡ ἔννοια τοῦ γάμου ὡς βασικοῦ ἀνθρωπίνου δεσμοῦ, τῆς ἐγγάμου συμβιώσεως τῆς οἰκογενείας, τῆς γεννήσεως καὶ ἀναπτύξεως παιδιῶν μὲ ἀνάγκας καὶ προβλήματα, τῶν ὁποίων ἡ λύσις ἀπαιτεῖ εὐτυχῆ οἰκογενειακὴν ζωὴν.

Ἐνα τοιοῦτον σχέδιον συζητήσεων προϋποθέτει θεβαίως σπουδὴν καὶ μελέτην. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἡμπορεῖ νὰ βοηθήσῃ τὴν νεότητα εἰς τὸν δρόμον τῆς προόδου.

Εἶναι δύσκολος ἡ γενετήσιος διαπαιδαγωγῆσις; Ἀλλὰ ποῖος πιστεύει ὅτι ἡ ἀγωγή εἶναι εὐκολον πρᾶγμα; Δὲν ὑπάρχει ἀγωγή παρὰ διὰ τῆς συνεχοῦς προσπαθείας, ἡ ὁποία θὰ ἀνυψώσῃ τὸν παιδαγωγούμενον, ἀλλὰ καὶ τὸν παιδαγωγούντα παραλλήλως εἰς τὰς κατακτήσεις τοῦ Πνεύματος μὲ πολλὴν καρτερίαν καὶ ἀγάπην.

Αὕτῃ ἡ ἀγωγή ζητεῖ μίαν γενετήσιον διαπαιδαγωγῆσιν ποιότητος, ἡ ὁποία θὰ προσφέρῃ εἰς τὰ παιδιά τὸ μεγάλο μάθημα τῆς ζωῆς: Νὰ μάθουν νὰ τοποθετοῦν τὴν πραγματικότητα τῆς γενετησίου ζωῆς μέσα εἰς τὸ σύνολον τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας ὡς ἐνόητος σῶματος ψυχῆς καὶ πνεύματος. Ἐκεῖνο ποῦ ἔχει πρὸ πάντων σημασίαν εἰς αὐτὸ τὸ πεδῖον, ὅπως καὶ εἰς ὅλα τὰ πεδία τῆς ἀγωγῆς, εἶναι νὰ σωθῇ ἡ ἀνθρωπίνη ἰδιότης. Μόνον τότε θὰ ἔχωμεν τὴν ἐλπίδα νὰ ἴδωμεν τοὺς νέους μας νὰ γίνωνται ἐργάται ἐνὸς ἀληθινοῦ Πολιτισμοῦ διὰ νὰ ἀναπτύξουν, νὰ γευθοῦν καὶ νὰ προσφέρουν τοὺς καρπούς τοῦ Πνεύματος. Μόνον τέτοιοι ἄνθρωποι θὰ

εἶναι οἱ δημιουργικοὶ συνεχισταὶ τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ.

ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗΣ

Βιβλιογραφία:

R. Allendy — Löbstein, Hella: «Sex Problems in School» London 1948. *R. Allers:* «Das Werden der sittlichen Person» Freiburg 1935. *G. W. Allport:* «Personality» London 1938. *H. Baruk:* «La désorganisation de la personnalité» Paris 1952. *André Berge:* «L' éducation sexuelle chez l' enfant», Paris 1952. *L. Binswanger:* «Grundformen und Erkenntnis menschlichen Daseins», Zurich 1942. *René Biot:* «Education de l' amour» μεταφρ. εἰς τὰ Ἑλληνικά ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἐρωτικὴ Ἀγωγή». *Pierre Chambre:* «La famille et l' école devant le problème de l' éducation sexuelle» Paris 1948. *M. Gaudetroy* κλπ. «Études de Sexologie», Paris 1965. *Viktor Frankl:* «The Doctor and the Soul» New York 1965. *S. Freud:* «Introduction à la Psychanalyse» Paris 1922. *Fr. Gust:* «En Marche vers l' amour», Paris 1958. *R. Hubert:* «Traité de Pédagogie Générale» Paris 1949. *K. Jaspers:* «Allgemeine Psychopathologie» 5η ἐκδ. Berlin 1948. *C. G. Jung:* «Psychologie und Erziehung» Zurich 1946. Σπ. Καλλιάρια: «Τὸ παιδαγωγικὸν πρόβλημα τῆς γενετησίου ὀρμῆς». *H. Eckhard—Müller:* «Grundlegen der Geschlechts — Erziehung» Stuttgart 1956. *Yvonne Rousseau:* «Sexologie infantile» Bruxelles 1947. *Kurt zierung» München 1955. J. H. Schultz:* «Geschlecht, Liebe, und Ehe» München 1951. *Th. Tucker,* «Parent's Problems *Seelmann:* «Kind. Sexualität und Er- and Sex Education», London 1948.

Η ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

Ἡ θρησκεία, σήμερα, κατηγορεῖται παντοῦ ὅτι δὲν εἶναι πλέον προσηρμοσμένη στὴ σύγχρονη ζωὴ. Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένος μιᾶς τοιαύτης κριτικῆς. Ὁ λόγος τοῦ Νίτσε «ὁ Θεὸς πέθανε» βρῖσκει ἀντίπαλους σὲ πολλὰ σημεία: στὴ σύγχρονη φιλολογία, στὸ θέατρο καὶ στὴν τέχνη ἀκόμη. Τὸ διακηρύττουν αὐτὸ ἐκεῖνοι ποὺ κυριεύθηκαν ξαφνικὰ ἀπὸ τὴν «θεολογία τοῦ νεκροῦ Θεοῦ». Πολυάριθμοι εἶναι οἱ σύγχρονοι φιλόσοφοι ποὺ θεωροῦν τὴ θρησκεία ὡς μιὰ αἰτία στασιμότητος γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ὡς ἓνα ἐμπόδιο ποὺ δὲν ἀφήνει τοὺς ἀνθρώπους νὰ πάρουν ἀποφάσεις προχωρώντας πρὸς τὰ ἐμπρός, διαλύοντας τὰ ψυχολογικὰ προβλήματα. Γι' αὐτοὺς δημιουργεῖ ἓνα φόβο ποὺ κυριαρχεῖ στὴν ψυχολογικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ σταματᾷ ἔτσι τὴν ἀληθινὴ καὶ πλήρη ὀλοκλήρωσί του. Σ' ὀλόκληρο τὸν κόσμο ὅπου κυριαρχεῖ μιὰ μαρξιστικὴ θεωρία τῆς ζωῆς, ἡ ἔκφρασις: «ἡ θρησκεία εἶναι τὸ ὄπιον τοῦ λαοῦ» ξαναθεωρεῖται μέσα στὰ ἐπίσημα συγγράμματα, ὅπως ἐπίσης σὲ μεγάλο βαθμὸ καὶ μέσα στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων.

Αὐτὴ ἡ κριτικὴ ποὺ γίνεται ἐναντίον τῆς προσαρμοστικότητος τῆς θρησκείας (ὅτι δηλαδὴ δὲν εἶναι προσηρμοσμένη στὴ σύγχρονη ζωὴ) δὲν εἶναι ἐντελῶς στερημένη βίας. Μέσα στὸν σημερινὸ κόσμο, οἱ πιστοὶ ὀφείλουν νὰ δείχνουν ὅτι οἱ θρησκευτικοὶ τρόποι ἐκφράσεως καὶ ἐνεργείας τῶν ἔχουν ἀληθινὰ μιὰ ζωντανὴ σημασία μέσα στὴν ἐξέλιξι τοῦ ἀνθρώπου, τόσο γιὰ τὴν προσωπικὴ του ζωὴ ὅσο καὶ γιὰ τὴν κοινωνικὴ του ὑπαρξί. Τὸ ἐρώτημα ποὺ τίθεται εἶναι τὸ ἐξῆς: μήπως οἱ

τρόποι τοῦ σκέπτεσθαι, οἱ θεμελιώδεις ἐκδηλώσεις καὶ ἡ συμπεριφορὰ ποὺ ἀρμόζει στοὺς χριστιανοὺς καὶ ποὺ εἶναι ἱκανὴ νὰ κἀνῃ τὸν ἀνθρώπο περισσότερο ἀνθρώπο, δίνει στὴν ὑπαρξί του μιὰν ἔννοια καὶ ἓνα σκοπὸ ἀκατάληπτα ἔξω ἀπὸ τὸ Χριστιανισμὸ;

Σύλληψις τοῦ νοήματος τῆς ζωῆς.

Ἡ κάθε μορφή πολιτισμοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ μιὰ διαφορετικὴ σύλληψι τοῦ νοήματος τῆς ζωῆς. Αὐτὸ εἶναι οὐσιαστικὰ ἀνθρωπολογία, ἀλλὰ μιὰ ἀνθρωπολογία, ἢ ὅποια εἶναι συγχρόνως τὸ κέντρον μιᾶς κοσμολογίας καὶ μιᾶς θεολογίας, δηλαδὴ μιὰ σύλληψις τοῦ ἀνθρώπου ποὺ εἶναι ὑπεύθυνος τῆς ὑπάρξεώς του μέσα στὸν κόσμον καὶ ἐξ αἰτίας τῆς φύσεώς του ἀνορθώνεται κατὰ κάποιον τρόπο ὑπεράνω αὐτοῦ τοῦ κόσμου πλησιάζοντας τὸν Θεό. Ἡ ἱστορία τῆς δυτικῆς σκέψεως δείχνει ὅτι ἡ καλλιέργεια τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ περὶ τοῦ κόσμου θεωρία προσδιορίζονται ἀπὸ τὸν διαφορετικὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον ἀντιλαμβάνεται ἐκάστοτε τὶς τρεῖς μεγάλες πραγματικότητες ποὺ εἶναι ὁ κόσμος, ὁ ἑαυτός μας καὶ ὁ Θεός. Πίσω ἀπὸ αὐτὴ τὴ διαπίστωσι κρύβεται τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ὑπαρξίς τοῦ ἀνθρώπου σὲ μιὰ ὁποιαδήποτε περίοδο τῆς ἱστορίας, ἐξαρτᾶται ριζικῶς ἀπὸ τὴν συγκατάθεσί του στὴν μία ἢ στὴν ἄλλη ἀπ' αὐτὲς τὶς βασικὲς πραγματικότητες ἢ ἀπὸ τὴν ἀποδοκιμασίαν του πρὸς αὐτὲς, ὅπως καὶ ἀπὸ τὴν σπουδαιότητα ποὺ τοὺς δίνει.

Ἐπὶ αὐτὴν τὴν ἄποψιν ὁ Χριστιανισμὸς δίδει μιὰ μοναδικὴν προοπτικὴν στὸν ἀνθρώπο, μιὰ ἀσύγκριτη καὶ παράδοξη διαίσθησι τῆς κατασκευῆς τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως καὶ τῆς ἐννοίας τῆς. Ἡ βασικὴ ἀλήθεια τοῦ Χριστιανισμοῦ γύρω ἀπὸ τὴν ὁποία τὰ πάντα περιστρέφονται εἶναι τὸ μυστήριον τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὴ εἶναι τὸ Εὐαγγέλιον, αὐτὴ εἶναι τὸ πρῶτον κήρυγμα ἀπὸ τὸ ὁποῖον προήλθε ἡ πρώτη χριστιανικὴ κοινότης, αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ ἀφετηρία τοῦ πλησιάζματός του πρὸς τὸν κόσμον καὶ τῆς προσπαθείας του νὰ τὸν φέρῃ στὸν Χριστιανισμὸ.

Ἐνα ἄτομον καὶ γενικὰ ἓνα πολιτιστι-

κό περιβάλλον μπορεί να θεωρηθῆ τὸν ἄνθρωπο σάν μοναδικά ἐστραμμένον πρὸς αὐτὸ τὸ ἀρνητικὸ γεγονός, πού εἶναι ὁ θάνατος. Ὁ κόσμος, τότε, εἶναι ἕνας γρίφος, ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος ἕνα αἰνίγμα καὶ ὁ Θεὸς ἕνας ἄγνωστος. Ἀλλὰ σύμφωνα μετὰ τὴν χριστιανικὴ ἀποκάλυψη, ὁ θάνατος δὲν εἶναι ἕνα ὄριον διὰ τὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ μᾶλλον μιὰ προτελευταία πραγματικότης, τὸ κατῶφλι τοῦ τελευταίου σταθμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, πού εἶναι ἡ ἀνάστασις. Ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ λάβῃ μέρος, δίνει στὴν ἀνέλξι τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας καὶ στὴν ἐξέλξι τοῦ κόσμου μιὰ διάστασι ἰδιαίτερη καὶ ἐσχατολογικὴ.

Ἡ ἀνθρωπότης εἶναι ἕνα σύνολον πορευόμενον πρὸς τὴν ὀλοκλήρωσίν του. Ὁ κόσμος θὰ λάβῃ μέρος μέσα σ' αὐτὴν τὴν ὀλοκλήρωσι τόσο, ὅσο ὁ ἄνθρωπος θὰ ξέρῃ νὰ τὸν χρησιμοποιήσῃ μέσα στὴν καθαρὴ πίστι του καὶ στὴν δημιουργικὴ σκέψι του. Ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ἕνα ὄν καθ' ὀλοκλήριον ἄγνωστο, ἔξω ἀπὸ τὴν ἱστορία καὶ τὴν δημιουργία. Ἐχει εἰσέλθει μέσα στὸ ρεῦμα τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας μετὰ τὸ μυστήριον τῆς ἐνσαρκώσεως. Ἡ ἐσχατολογία ὀδηγώντας τὴν θεολογικὴ ἐρμηνεία τῆς ἐξελέξεως τῆς δημιουργίας (ἐδῶ συμπεριλαμβάνεται καὶ ὁ ἄνθρωπος), ὄχι μόνον προέρχεται ἀπὸ τὸν ἀναστημένο Χριστό, ἀλλὰ ταυτίζεται πραγματικὰ μετὰ αὐτόν. Τὸ «ἐσχατον», μέσα στὴν καθαρὴ ἀνθρώπινη ὑπαρξι ζῆ τὸ τελευταῖον στάδιον τῆς ἱστορίας. Ἀλλὰ παραμένει παρὸν στὴν χριστιανικὴ κοινότητα καὶ δι' αὐτῆς σὲ ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα. Ἡ λυτρωτικὴ του ἀγάπη κατευθύνει βαθμιαίως τὴν ἀνθρωπίνην φυλὴ πρὸς αὐτὴ τὴν προσωπικὴ τελείωσι, σκοπὸ τῆς ἀτομικῆς καὶ συλλογικῆς τύχης τοῦ ἀνθρώπου.

Συνειδητοποίησις τῆς χριστιανικῆς προσωπικότητος.

Μποροῦμε ἀκόμη νὰ σημειώσωμε ὅτι ἡ χριστιανικὴ ἄποψις — ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ θεωρουμένη ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ — προσφέρει στὴν προσωπικότητα μιὰ ἀρχή (ἐννοία) καινούργια καὶ

πιὸ ριζικὴ. Αὐτὴ εἶναι μιὰ μαρτυρία θεολογικῆς σημασίας μέσα στὴν ὑπαρξι τοῦ ἀνθρώπου ἀτομικῶς καὶ κοινωνικῶς. Ἐνας ἄνθρωπος δὲν θὰ ἐγγίση ποτὲ τὴν προσωπικὴν του τελείωσι, ἢ ζωὴ θὰ εἶναι, γι' αὐτόν, ἀπογυμνωμένη παντὸς νοήματος καὶ θὰ εἶναι ὁ ἑαυτός του ἕνα μυστήριον, ἐὰν δὲν κατορθώσῃ νὰ ἐννοήσῃ τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, καὶ αὐτὸ θὰ τὸ ἐπιτύχῃ ὄχι μόνον ἀπὸ μὸδα πνευματικῶν ἀνακαλύψεων, ἀλλὰ αὐτοδημιουργούμενος μέσα στὴν ἰδέα αὐτῆ περὶ ἀνθρώπου. Μιὰ κοινωνία εἶναι ἀνίκητη νὰ δώσῃ στὰ μέλη της τὸ κατάλληλον κλίμα γιὰ τὴν ὀλοκλήρωσίν τους, ἐὰν δὲν μπορέσῃ νὰ τοὺς ἐξηγήσῃ αὐτὸ πού εἶναι.

Ὁ Χριστιανισμὸς δίδει ἀληθινὰ μιὰ καινούργια θάσι στὴν αὐτοσυνείδησι τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν διδάσκῃ τὴν συνεχῆ παρουσίαν τοῦ ἀναστημένου Χριστοῦ στοὺς κόλπους τῆς χριστιανικῆς κοινωνίας καὶ στὸν μυσταγωγικὸ πανηγυρισμὸ τοῦ Πάσχα· μέσα σ' αὐτὲς τὶς δυὸ πραγματικότητες θρῖσκουν οἱ χριστιανοὶ τὰ μέσα γιὰ νὰ ἔλθουν ἐμπειρικῶς σὲ ἐπαφὴ μετὰ τὸν ἀναστημένο Χριστό. Ὁ χριστιανὸς εἶναι αὐτὸς πού εἶναι, διότι ὁ Θεὸς πραγματικὰ ἐξωμοιώθηκε πρὸς αὐτόν διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐνσαρκώσεως, συχρόνως δὲ ἐξομοιώνει τὸν ἄνθρωπο πρὸς τὸν ἄνθρωπο Ἰησοῦ. Ὁ χριστιανὸς λαμβάνει συνείδησιν τῆς ἐξομοιώσεώς του μετὰ τὸν Χριστό ἀπὸ τὴν μόνιμη παρουσία αὐτοῦ μέσα στὰ μυστήρια, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ θάπτισμα, γιὰ νὰ συνεχίσῃ διὰ μέσου ὅλης τῆς μυστηριακῆς ζωῆς.

Τὸ νὰ εἶναι κανεὶς χριστιανὸς εἶναι ἐντελῶς διαφορετικὸ πρᾶγμα ἀπὸ τὸ νὰ φέρῃ αὐτὸν τὸν ἀπλό τίτλον ἢ νὰ στηρίζεται στὸ θρησκευτικὸ τυπικόν. Τὸ νὰ εἶναι κανεὶς χριστιανὸς θέλει νὰ πῆ ὅτι πρέπει νὰ εἶναι θαθεῖα ἐξομοιωμένος πρὸς αὐτόν τὸν ἄνθρωπον πού εἶναι ὁ Ἰησοῦς τῆς Ναζαρέτ, ὁ ὁποῖος κατέχοντας τώρα τὴν πληρότητα τῆς ζωῆς καὶ μένοντας μαζί μας θέλει νὰ μᾶς κἀνῃ νὰ θροῦμε κι' ἐμεῖς αὐτὴν τὴν πληρότητα. Ὅχι μόνον ὑπάρχει ἐξομοίωσις μετὰ αὐτὸ τὸ πρόσωπον πού εἶναι ὁ Χριστός, ἀλλὰ ἐπίσης μετὰ ὅλους αὐτοὺς πού μοιράζονται αὐτὴν τὴν ἴδια τὴν

πίστι μέσα στο μυστήριο του αναστημένου Χριστού. Αυτή η κοινωνία, διά του μυστηρίου της χάριτος, εκτείνεται στον Πατέρα, Πατέρα του Ίησου Χριστού και αυτών που είναι έξωμοιωμένοι με τον Χριστό, και επομένως τον Πατέρα όλων τους. Ο άνθρωπος πραγματοποιεί έτσι την προσωπικότητά του όχι μόνον ανάμεσα από τās μεταβολάς της Ιστορίας και τών ανθρωπίνων σχέσεων, αλλά μέσα στα αμετάβλητα πλαίσια τών τριών θείων προσώπων, τὰ ὁποῖα προσφέρονται στον ἄνθρωπο ἀπὸ μιὰ θεϊὰ καὶ προσωπικὴ φιλία.

Ἡ θάσις τῆς προσωπικότητος τῶν χριστιανῶν μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ὑπὸ τὸ ἐξῆς πρίσμα: τὸ θάπτισμά των τοὺς προσανατολίζει πρὸς ἓνα ἱστορικὸν ρόλο, πὸ ἀφορᾷ τὴν εισδοχὴν εἰς τὴν ἀπολύτρωσιν τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ, ἡ χριστιανικὴ κοινωνία, εἶναι ἓνας λαὸς ἱερέων, ἐπιφορτισμένος νὰ ἐκπληρώσῃ, σὲ μιὰ δεδομένη περίοδο τῆς ἱστορίας τὴν ἱερατικὴ καὶ λυτρωτικὴ ἀποστολὴ αὐτοῦ τοῦ ἰδιοῦ Χριστοῦ. Ἔτσι ἡ ἐμπειρία τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ σὸ χριστιανικὸ ἀποστολικὸ κήρυγμα θὰ ἔπρεπε νὰ δίνῃ ὄχι μόνον στον χριστιανὸ ἀτομικὰ, ἀλλὰ σ' ὀλόκληρην τὴν κοινωνία ἓνα συναίσθημα τελειότητος, τὴν ἔννοια τοῦ ἀκολουθητέου σκοποῦ καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ τοὺς καταχωρῆ μέσα στὴν ἱστορικὴ ἀνέλιξι τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἐνα ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς μοντέρνας ζωῆς εἶναι ἡ προσοχὴ πὸ δίνουμε εἰς τὴν ἱστορικὴν ἔννοια. Ἡ ἐξέλιξις τῆς πραγματικότητος μᾶς περιπλέκει, καὶ προσπαθοῦμε νὰ ἐξηγήσωμε αὐτὸ πὸ προηγήθη. Ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ἐντελῶς σύμφωνος μὲ αὐτὴν τὴν πορεία τοῦ πνεύματος, διότι, μεταξύ ὄλων τῶν θρησκείων, χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ του θεώρησι. Ἐὰν δέχεται κανεὶς τὶς πραγματικότητες τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ἡ ἱστορία παρουσιάζει ἓνα σαφὲς ἰδανικόν, ὅπου ὁ καθένας μπορεῖ νὰ θρῆ τὴν θέσιν του. Ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ ἐδῶ κάτω δὲν εἶναι ἓνα ἀπλὸ θῆμα χωρὶς φανερό σκοπὸ. Ἡ ἀνθρωπίνη ἱστορία εἶναι τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ τοποθετημένο εἰς τὸ κέντρον τοῦ μυστηρίου τοῦ Χριστοῦ καὶ στὶς συνέπειες τούτου γιὰ

τὴν ζωὴ τῆς ἀνθρωπότητος.

Ὁ χριστιανὸς σάν ἄτομο μέσα στὴν Ἐκκλησίαν, σὲ μιὰ ὁποιαδήποτε ἐποχῇ, συλλαμβάνει ὅτι τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ εὐρίσκεται εἰς τὴν τελικὴν φάσιν τῆς ἀναπτύξεως, φάσιν πὸ ὀφείλει αὐτὴ ἡ ἴδια ν' ἀνοίξῃ τὸν δρόμο στὶς μέλλουσες γενεές τῶν χριστιανῶν ἐξηγώντας πάντα πὸ τέλει τὸ μυστήριον τῆς σωτηρίας ἐν τῷ Χριστῷ. Γιὰ ἓναν χριστιανόν, κατὰ συνέπειαν, ἡ ζωὴ ἔχει νόημα ἀναλόγως τῶν προσωπικῶν σχέσεων μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, μέσα σὸ παρελθόν, παρόν καὶ μέλλον μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας. Μπορεῖ νὰ ἀνακαλύψῃ τὸν ἑαυτόν του μέσα στὴν ἔνωσί του μὲ τὸν Χριστό, εἰς τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ ἐκφρασμένο κατὰ τρόπον μοναδικόν σὲ κάθε χριστιανόν. Μπορεῖ νὰ ἀποκαλυφθῆ υἱὸς τοῦ Θεοῦ μέσα στὶς σχέσεις του μὲ αὐτόν πὸ εἶναι συγχρόνως ἔσχατον Τέλος καὶ πρώτη Αἰτία κάθε πραγματικότητος.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν πρακτικὴ ἀνθρώπινη ὑπαρξὴ ὁ Χριστιανισμὸς φαίνεται ἀσύγκριτος, ὄχι μόνον σὸ ἐπίπεδο τῆς ἐσωτερικῆς πίστεως, ἀλλὰ καὶ στὶς ἐξωτερικὰς μορφὰς τῆς, τὴν λειτουργίαν, τὴν κατήχησιν, τὸ κοινωνικὸν σῶμα. Παρουσιάζει μιὰ σύλληψιν ζωῆς πὸ δίδει ἓνα νόημα στὴν ὑπαρξιν, τὴν καθιστᾷ σαφῆ καὶ θέτει τὸν χριστιανόν σὲ μιὰ ψυχολογικὴ κατάστασι ἀσφαλείας. Ἔτσι, ὅσο ὁ χριστιανός, ἢ τὸ σύνολον τῶν χριστιανῶν, θὰ εἶναι σὲ θέσιν νὰ συλλάβῃ τὸ νόημα τῆς ζωῆς καὶ τῆς ὑπαρξεώς του καὶ ν' ἀποκτήσῃ πλουσίαν χριστιανικὴν πείραν, τόσο θὰ γίνῃ πὸ τέλει ὁ ἄνθρωπος καὶ πὸ ἐπιδέξιος νὰ μεταφράξῃ τὰ θάθη τῆς προσωπικότητός του μέσα σὸ σύνολον τῆς ζωῆς του.

Ἄνοιγμά στὴν σφαῖρα τῆς ἀγάπης.

Ἄλλὰ ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἀνθρώπινον πρόσωπο δὲν εἶναι μόνον ὑπόθεσις νοητικῆ. Ὁ σύγχρονος κόσμος μᾶς καθιστᾷ ὄλο καὶ περισσότερο προσεκτικὸς στὴν ἀναγκαϊότητα νὰ εἴμαστε ἐξωστρεφεῖς πρὸς τοὺς ἄλλους. Αὐτὸ ἀξίζει ἐξ ἰσοῦ γιὰ τὰ ἄτομα ὅσο καὶ γιὰ τὶς κοινωνίες. Ἐνα ἀπὸ τὰ πὸ σοβαρὰ προβλήματα τῆς παρουσίας

ώρας είναι ο χωρισμός μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, ἡ ἀδιαφορία μεταξύ τῶν λαῶν, ἡ συνεχῶς ἀυξάνουσα ἀνωθυμία μεταξύ τῶν συμπλεγμάτων τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ. Παράλληλα, ἕνας ἐπαυξάνων φόβος καταλαμβάνει τὸν ἄνθρωπο μπροστὰ στὶς ἀπειλὲς ποὺ τὸν προσβάλλουν· αὐτὲς τείνουν μὲ τὴν σειρά τους νὰ ἀπομονώσουν τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο.

Ὡς πρὸς αὐτὸ τὸ θέμα, ἡ θρησκεία, καὶ εἰδικῶς ἡ θρησκεία μέσα στοὺς θεσμούς της, δὲν φαίνεται νὰ προσφέρῃ ἀξιόλογον βοήθειαν. Στὴν πραγματικότητα, οἱ θρησκείες, ἔτσι ὅπως ἐκφράζονται μέσα στὰ καθιδρύματά τους στὴν δυτικὴ Εὐρώπη καὶ στὴν Ἀμερικὴ, μοιάζουν νὰ θάζουν ἕνα φράγμα ἀπὸ τὰ πιὸ στερεὰ ἐμπρὸς στὴν ἐνότητα τῶν λαῶν. Παρὰ τὴν πρόοδον τοῦ οἰκουμενικοῦ κινήματος σήμερα, εἴμαστε θεαταὶ ἀνταγωνισμῶν καὶ ἀντιθέσεων. Πολλὰ πρόσωπα διερωτῶνται: «Δὲν θὰ ἦταν καλύτερα γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα νὰ μὴν ὑπῆρχαν θρησκευτικὰ πλαίσια καὶ οἱ ἄνθρωποι νὰ μπορούσαν νὰ πλησιάζουν τὸν Θεὸ μόνο μὲ τὴν πίστι τους καὶ μὲ τὴν γενναϊόδωρη ἀμοιβαία ἀφοσίωσί τους;» Φαίνεται καλὰ ὅτι ὑπάρχει ἐδῶ μιὰ ἐπιπολαία ἀπάντησις, ποὺ λίγο σχετίζεται μὲ τὶς πραγματικὲς ἐκτάσεις τοῦ προβλήματος.

Ὁ Χριστιανισμὸς μᾶς θεβαιώνει ὅτι χάρις στὸ μυστήριον τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ, ὁ ἄνθρωπος ἐπιτυγχάνει τὴν πληρότητα του καὶ εἶναι ἱκανὸς νὰ ἀνοιχθῇ σὲ ἀνθρώπινες σχέσεις καὶ νὰ ἀναπτυχθῇ αὐτὸς ὁ ἴδιος. Τὰ ἀνθρώπινα ὄντα ἀναπτύσσονται ἔτσι, ὥστε εἶναι ἀνοιχτὰ στὸ μυστήριον τῆς φιλίας, τῆς ἀγάπης καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἀμοιχαιοτήτων χάρις στὴν παρουσία τῶν ἄλλων ἀνθρώπων μέσα στὴν ζωὴ καὶ ἐμπειρία των. Ἀλλὰ τὰ πρῶτα πρόσωπα ποὺ γνωρίζουν οἱ χριστιανοὶ εἶναι ὁ Πατήρ, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ἡ παρουσία των, ἡ ὑπαρξίς των γιὰ μᾶς, μὴπως πρέπει νὰ μᾶς κἀνῃ νὰ ἀναπτύξωμε τὸ ψυχολογικὸ ὑπόβαθρον τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας καὶ νὰ ἀνοιχθοῦμε σὲ μιὰ προσωπικὴ ὑπαρξί ἐντελῶς καινούργια;

Αὐτὸ τὸ ἀνοιγμα τοῦ ἀνθρώπου σὲ μιὰ

προσωπικὴ ὑπαρξί μὲ τὴν ἀγαπῶσα παρουσία τοῦ Θεοῦ δὲν γίνεται μέσα στὸ σκότος. Ὅφειλε νὰ γίνεται διὰ τῆς συνειδητοποιήσεως τοῦ μυστηρίου τῆς θείας παρουσίας. Μὲ ἄλλα λόγια, τὸ δῶρον τοῦ Θεοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀποδοχὴ ποὺ ὀὰ τὸν κἀνῃ ὁ ἄνθρωπος μέσα στὴν πίστι του. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ποὺ εἶναι λόγος ζωῆς, δὲν μπορεῖ νὰ δώσῃ τὴν ζωὴ παρὰ μονάχα ὑπὸ τὸν ὄρον ποὺ ὁ ἄνθρωπος θὰ συγκατατεθῇ νὰ τὸν δεχθῇ.

Ἔτσι ὀλοκληρῆ ἡ ἐπιτροπὴ τῆς μεταμορφώσεως παρουσίας τοῦ Θεοῦ ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸν χριστιανὸ μιὰ ἀκριβῆ συνειδησι αὐτῆς τῆς παρουσίας. Ἀλλὰ γιὰ νὰ εἶναι κανεὶς ἀληθῆς, τοῦ χρειάζονται οἱ ἀμετάβλητοι κανόνες ποὺ χορηγοῦνται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ οἱ ὁποῖοι τοῦ λένε σὲ τί συνίσταται αὐτὴ ἡ παρουσία. Ἔτσι ἡ πίστις του θὰ εἶναι ἀντικειμενικὴ καὶ δὲν θὰ στηρίζεται ὀλοκληρωτικὰ σὲ ὑποκειμενικὲς διαθέσεις. Ἐπὶ πλέον ἐὰν οἱ ἄνθρωποι πρέπη νὰ γνωρίσουν ἀπὸ κοινοῦ τὸν Θεὸ, εἶναι φυσικὸν ὅτι αὐτὸ τοὺς εἶναι δυνατόν. Ἐὰν ἡ ἐμπειρία τοῦ Θεοῦ μέσα στὴν πίστι δὲν εἶναι περιωρισμένη στὴν διατύπωσι ἐνὸς πί σ τ ε ὑ ω, ἐὰν δὲν περιορίζεται ἀκόμη περισσότερο στὶς στιγμὲς τῆς λειτουργικῆς πράξεως, ἀπομένει — καὶ ἡ ἱστορία τὸ δείχνει — ὅτι τὰ κριτήρια τῆς πίστεως ἔχουν κεφαλαίωδη σημασίαν μέσα στὴν ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου.

Πεῖρα κοινοτικῆ.

Ἐνα ἄλλο ζωτικὸ στοιχεῖο τῆς εἰσφορᾶς τοῦ Χριστιανισμοῦ στὴν ἀνθρωπότητα εἶναι ἡ πεῖρα μιᾶς κοινῆς ζωῆς. Αὐτὴ ἡ πεῖρα τοποθετημένη πιὸ εἰδικὰ στὴν λειτουργικὴ πράξι, ἀλλὰ ὄχι μοναδικὰ ἐπάνω σ' αὐτήν, ἐκτείνεται σὲ ὄλες τὶς σφαῖρες τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ὅπου οἱ χριστιανοὶ μοιράζονται τὸν ἴδιο σκοπὸ καὶ παρόμοια ἐνδιαφέροντα. Ἐν τούτοις γιὰ νὰ εἶναι πραγματικὰ ζωτικὴ καὶ ἱκανὴ νὰ μεταμορφώσῃ τὸ ἄτομον καὶ τὴν κοινωνίαν, πρέπει νὰ γίνεται συνειδητὴ καὶ νὰ καλλιεργῆται. Μόνον μιὰ ἐκουσία ἀντιμετώπισις τοῦ μυστηρίου τοῦ Χριστοῦ, δημιουργεῖ τὸ κλίμα τῆς ἀληθινῆς πίστεως καὶ

καθιστᾷ συγχρόνως ὄρατό γιὰ τὴν χριστιανικὴ κωνότητα μέσα στο φῶς τοῦ ἀναστημένου Χριστοῦ τὸ σύμπαν καὶ τὴν ἱστορία του. Ἄκωμη, διὰ νὰ ἐπιβληθῆ μιά γνωριμία διεισδυτικὴ κα μιά πείρα λογικὴ καὶ σημαντικὴ, πρέπει, μέσα σ' ἕνα κύκλο διαλεγμένο, οἱ χριστιανοὶ νὰ ἔχουν ἀναπτύξει τὴν στοργὴν των, τὴν λογικὴν των, τὴν θέλησίν των.

Αὐτὸ φαίνεται νὰ ἀπαιτῆ ὠρισμένες μορφές θρησκευτικῆς ἐκφράσεως, σχήματα καὶ θεσμοὺς. Μὲ εὐλογισίαν ἀσφαλῶς. Ἡ ἀποψις τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς θεσμοῦ ὀφείλει πάντοτε νὰ στηρίζεται ἐπάνω στὸ μυστήριον τῆς μετανοίας καὶ τῆς ἀνακαίνισεως. Ἄλλὰ αὐτὸ δὲν ἀποκλείει σὲ τίποτα τὴν ἀναγκαιότητα τῶν ἐξωτερικῶν μορφῶν, ἐκφράσεως καὶ ἐνεργείας· εἶναι κεφαλαιώδους σημασίας γιὰ τὸν σχηματισμὸ τῆς θαθειᾶς συνειδήσεως καὶ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ ψυχολογία ἔχει πολὺ συντελέσει νὰ ξυπνήσῃ στὸν σύγχρονο ἄνθρωπο τὴν γνωριμία τοῦ ἑαυτοῦ του. Χάρις σ' αὐτὴν τὰ ἄτομα καὶ οἱ κοινωνίες μποροῦν ὅλο καὶ περισσότερο νὰ γνωρίσουν τὰ ἐλατήριά των, τὶς ἐνεργείες των καὶ τὴν δραστηριότητά των. Ἐπίσης αὐτὴ ἡ αὐξάνουσα γνωριμία τῆς θαθειᾶς ζωῆς του ἔχει πολλὰς φορὲς ὀδηγήσει τὸν ἄνθρωπο νὰ ἀνησυχῆ γιὰ τὶς ψυχολογικὲς του ἀνάγκες καὶ νὰ κλείνεται εἰς τὸν ἑαυτὸν του μὲ τρόπο ἀρρωστημένο. Πολλοὶ νέοι ἰδιαίτερος ἔχουν τὴν ἔμμονη ἰδέα τῆς ἀναπτύξεως των χωρὶς νὰ λογαριάζουν ὅτι αὐτὴ δὲν πραγματοποιεῖται παρὰ μόνον μέσα στὸ δόσιμο τοῦ ἑαυτοῦ των. Ἐχει σημασίαν ὅτι τὸ χριστιανικὸ μυστήριον τοῦ δόσιματος τοῦ ἑαυτοῦ μας προφυλάσσει τὴν κοινωνία ἀπὸ μιά ναρκισσιστικὴ ἐνδοστρέφεια. Δημιουργῶντας οἱ Χριστιανοὶ ἕνα εὐνοϊκὸ κλίμα μὲ μιά ἀνταλλαγὴ ἀληθινῆς ἀγάπης προσφέρουν κάτι πολὺ ἀξιόλογο εἰς τὴν σημερινὴ ἀνθρωπότητα.

Μάχη ἐναντίον τοῦ κακοῦ.

Ἡ χριστιανικὴ ἀποκάλυψι μᾶς παρουσιάζει τὸ πολὺπλοκον τῆς ἀνθρωπίνης ἐμπειρίας μέσα στὴν διαλεκτικὴ τῶν δυνάμε-

ων τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Ἐκτὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ δὲν ὑπάρχει ἐμπειρία ἱκανὴ νὰ μᾶς χύσῃ φῶς ἐπάνω στὸ μυστήριον τῆς ἁμαρτίας, τῆς ἐπιρροῆς τῆς ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ἐλευθερώσεως ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐπιρροήν. Ἐν τούτοις ἡ ἐμπειρία τῆς ἀνθρωπότητος δείχνει μιά ὠρισμένη ἔντασι μεταξύ τῶν στοιχείων τῆς τάξεως καὶ τοῦ χάους. Οἱ ἀρχαῖοι εἶχαν συνειδησιν αὐτῆς τῆς ἐντάσεως καὶ προσεπάθουν νὰ τὴν ἐλαττώσουν μὲ μύθους καὶ θρησκευτικὰς τελετουργίας. Ἡ ἀποκάλυψις τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης τοποθετεῖ τὴν ρίζα μέσα στὴν κατάχρησι πού ἔκανε ὁ ἄνθρωπος τῆς ἰδίας του ἐλευθερίας, κατάχρησι ἀπὸ ὅπου ἀπορρέουν ἡ ἀταξία καὶ ἡ διεφθαρμένη ἐνεργητικότης, χαρακτηριστικὰ τῆς ἀνθρωπότητος διὰ μέσου τῶν αἰῶνων. Ἐπάρχει ἕνα μυστήριον τοῦ κακοῦ πού δὲν ὑπάρχει μόνον ἐκεῖ πού ἀρχίζει ἡ συνειδήσις νὰ λειτουργῆ, δηλαδή νὰ παίρῃ καὶ νὰ πραγματοποιηθῆ ἀποφάσεις, ἀλλὰ σὲ ὅλες τὶς στιγμὲς τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως· μεταφράζεται ἀπὸ αὐτὲς τὶς συμφορὲς πού θέλουν νὰ ἐλαττώσουν τὴν ἀνθρωπίνη προσωπικότητα, νὰ τὴν κυριαρχήσουν καὶ ἀκόμη νὰ τὴν καταστρέψουν.

Ὁ ἄνθρωπος θρίσκειται θυθισμένος μέσα στὸ μυστήριον τοῦ κακοῦ ἐξ αἰτίας τῆς χρησιμοθηρικῆς στάσεώς του. Ἐὰν ἡ ρίζα τοῦ προβλήματος τοῦ κακοῦ θρίσκειται μέσα στὴν κατάχρησι πού κάνει ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐλευθερίας του, τότε ἡ λύσις πρέπει νὰ θρίσκειται σὲ μιά αὐθεντικὴ χρῆσι τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ αἰσθήματος τῆς ἀνθρωπίνης ὑπευθυνότητος. Ἐκεῖ εὐρίσκειται ἡ ἐπικρατοῦσα κοινὴ ἀντίληψις τῶν συγχρόνων ρευμάτων τῆς σκέψεως πού συγγενεύουν μὲ τὸν περσοναλισμὸ καὶ τὸν ὑπαρξισμὸ τοῦ 20οῦ αἰῶνος. Ὁ Χριστιανισμὸς ὑπόσχεται μιά ἐμβάθυνσι σ' αὐτὴ τὴν ἔννοια: ἐὰν δὲν μπορῆ νὰ ἀπαντήσῃ ἀκριβῶς στὸ πρόβλημα τῆς ἐλευθερίας, τῆς εὐθύνης, τῆς προσωπικῆς στάσεως, δίνει, τοῦλάχιστον, ἕνα ἐσχατολογικὸ προσανατολισμὸ κατάλληλο νὰ ὀδηγήσῃ τὸν ἄνθρωπο στὸ ἀνοιγμα αὐτοῦ τοῦ ἴδιου τοῦ ἑαυτοῦ του. Εἰς ἕνα ὠρισμένο στάδιο τῆς ἀνθρωπότητος, ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ κα-

θίσταται υπεύθυνος, άλλως ή ανθρωπίνη αποστολή δέν θά πραγματοποιηθῆ ποτέ.

Μία χριστιανική μόρφωση πιστή στον έαυτόν της προϋποθέτει μία συνειδητή έλευθερία. Όλη ή πορεία τῆς άποκαλύψεως, τόσοσν στην Παλαιά όσο και στην Καινή Διαθήκη, συνυπάρχει με την έννοια μίας αυξανομένης έλευθερίας του άτόμου και του κοινωνικού ανθρώπου. Μία τοιαύτη έλευθερία δέν θά έκκολαφθῆ παρά όταν τα μέλη αὐτῆς τῆς κοινωνίας φθάσουν εις τό σημείον νά κατανοώνται άτομικά και νά διακρίνουν τόν ρόλον τους μέσα εις τόν ρούν τῆς Ιστορίας. Δέν είναι μία έκπαιδευσις άπλως άκαδημαϊκή, ή όποία θά έξασφαλίση αὐτήν την μόρφωσιν. Άπαιτεῖ μίαν έκπαιδευσιν είτε άμεση είτε έμμεση και επίσης την έμβάθυνσι πού χαρίζει ή λειτουργική ζωή, όπως και αἱ υπευθυνότητες μέσα στην κοινωνική ζωή. Η θρησκευτική καλλιέργεια γίνεται τότε στοιχείον θάσεως στην έπίδιωξι του σκοπού πού προτείνει ο Χριστιανισμός εις τό άτομον και εις την κοινωνίαν. Χωρίς αὐτήν, ο Χριστιανισμός (υπό την ανθρωπίνη άποψιν) μένει σε μεγάλο μέρος έπιφανειακός χωρίς νά διδῆ μαρτυρίαν ούτε για τόν έαυτόν του ούτε για την παρουσία του Θεού μέσα στον κόσμο.

Η έλευθερία, ή όποία άρμόζει στους χριστιανούς, έπιβάλλει την άπελευθέρωσι από αὐτούς τους φόβους πού δημιουργούνται εις τά άτομα και εις τάς κοινωνίας, πού γίνονται έμπόδια στην αλήθεια έμποδίζοντας τά άτομα νά προσεγγίσουν αὐτούς τους σκοπούς τῆς ανθρωπίνης ύπάρξεως. Η άπολύτρωσις γίνεται έλευθερώτρια από παρομοίους φόβους δια μίας ψυχολογικής ασφαλείας προερχομένης από την θεία και ανθρωπίνη πραγματικότητα πού θά θρῆ ή χριστιανός μέσα στην θρησκευτική του κοινότητα. Αὐτή ή άπελευθέρωσι από τόν φόβο, αὐτός ο προσανατολισμός πρὸς μίαν έλευθέραν άπόφασιν ζητούν, για νά εἴμαστε σταθεροί, την ευστάθεια τῶν κοινοτικῶν θεσμών έπάνω στους όποιους θά σηριζώμεθα και εις τους όποιους θά άναφερώμεθα για νά σκεπτώμεθα και νά ενεργοῦμε.

Έτσι, για νά προσεγγίσωμε την άτομι-

κή έλευθερία, οἱ έξωτερικές άπόψεις τῶν θρησκευτικῶν θεσμών φαίνονται νά έχουν μία μεγάλη σπουδαιότητα.

Όπως κι' αν έχουν τά πράγματα, ο χριστιανικός δυναμισμός δέν είναι έγωκεντρικός. Ο λαός του Θεού δέν ύφίσταται για τόν έαυτόν του, αλλά για νά μαρτυρήσῃ την λυτρωτική παρουσία του Χριστού πού πρέπει νά μεταβάλλῃ όλη την ανθρωπίνη ζωή. Η πίστις λοιπόν τῶν χριστιανῶν, έτσι όπως έκφράζεται από τους θεσμούς τῆς, έχει νά παίξῃ ένα ρόλον πρὸς όλη την ανθρωπότητα σε όποιαδήποτε περίοδο τῆς Ιστορίας κι' αν πρόκειται. Ο Χριστιανισμός έπιβάλλει άναμφιβόλως σαν καθήκον εις τους χριστιανούς νά θελιώσουν τίς κοινωνίες όπου ζοῦν. Έτσι τό ένστικτο τῆς έπιθετικότητας μπορεί σ' αὐτούς νά έξαγνισθῆ κατά τρόπον αυθεντικό και άλτρουϊστικό. Οἱ χριστιανοί συνειδητοποιούνται όχι δια μίας έγωϊστικής άναδιπλώσεως, αλλά έργαζόμενοι για νά θελιώσουν την κατάστασι ολοκλήρου τῆς ανθρωπότητας.

Ο άνθρωπος οφείλει νά ζῆ στην κοινωνία οφείλει νά συνειδητοποιήσῃ μέσα του αὐτήν την πείρα, αὐτό τό όραμα, αὐτή την έκπλήρωσι πού ονομάζομε «καλλιέργεια» (culture). Ο χριστιανός οφείλει νά κρατῆ την θέσι του μέσα στην συνεχή προσπάθεια πού είναι ή έξέλιξις, ή πρόοδος τῆς ανθρωπότητας. Ο Χριστιανισμός του δέν πρέπει νά τόν άποκόπη από την κοινωνία, αλλά νά τόν θυθίξῃ σ' αὐτήν κάνοντάς τον νά έπικοινωνῆ με τους ανθρώπους και μεταβάλλοντάς τους. Κάνοντας αὐτό, θά δείξῃ ότι ή θρησκεία, χωρίς νά είναι ένας παράγων στασιμότητας, είναι μία δραστική δύναμις εις την ύπηρεσίαν τῆς ανθρωπότητας. Μία αλήθινή έννοια του Θεού, όπως φανερώνεται μέσα στο μυστήριον του άναστημένου Χριστού, δέν έχει καμμία σχέση με τόν «νεκρό Θεό», αλλά, μπορεί νά γίνῃ μία ενεργός δύναμις πού έργάζεται για την πρόοδο τῆς ανθρωπότητας.

BERNARD COOKE

Καθηγητής του Πανεπιστημίου
Marquette (H. Π. Α.)

Μετάφρασις Λ. Χ. Δ.

Ω Ρ Α Ι Ο Τ Η Σ

Τὰ ἐγκυκλοπαιδικὰ λεξικά δὲν περιέχουν ὀρισμὸν τῆς ὠραιότητος, ἢ ἂν περιέχουν, ὄχι ἀρκούντως εὐρύν. Παρὰ ταῦτα δὲν φαίνεται ἀσκοπον, ὅπως ἐπιχειρηθῆ διατύπωσις τοιοῦτου ὀρισμοῦ. Ἡ ἀποφίς ὅτι κάθε φυλὴ, κάθε λαός, κάθε ἄνθρωπος ἔχει κατ' ἀνάγκην ἰδίαν περὶ ὠραιότητος ἀντίληψιν, ἀπλῶς ὑπογραμμίζει τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ἔννοια τῆς ὠραιότητος εἶναι συνδεδεμένη καὶ συνδυασμένη μὲ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν ἀτομικὴν, ἢ ὁμαδικὴν, τοποθέτησιν τούτου. Πέραν τούτου ἀσφαλῶς ὑπάρχει ὠραιότης ἐν τῇ φύσει, ἄσχετος οὖσα πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν τοποθέτησιν αὐτοῦ.

Ἐπιχειροῦμεν δύο ὀρισμούς, ἀκολουθουμένους ὑπὸ σειρᾶς ἐτέρων ὀρισμῶν πρὸς πλαισίωσιν καὶ ἀποσαφήνισιν τοῦ πρώτου.

Καὶ οἱ δύο ὀρισμοὶ στηρίζονται εἰς τὸ στοιχεῖον τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος, τοῦ ὁποίου ἡ πολυμορφία ἀπέκλειεν φαινομενικῶς ὀρισμὸν ἰσχύοντα ἐπὶ «ἀπολύτου» ἢ ἔστω πολὺ μεγάλου πλάτους. Ὁ ἀνθρώπινος παράγων ἐν τούτοις περιορίζει τὸν ὀρισμὸν τῆς ὠραιότητος εἰς τὴν «ἀνθρωπίνην» ἰδιότητα τῆς ὠραιότητος, καθ' ὅσον οὐδὲν δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ εἴπῃ ἢ νὰ κρίνῃ, ὡς πρὸς τὴν τυχὸν ὑπάρχουσαν ἀπόλυτον ἢ θεῖαν ὠραιότητα, τὴν μὴ εἰς αὐτὸν προσιτήν.

Πᾶσα ἔννοια ὠραιότητος ἐκτείνεται μόνον εἰς τόσον θάθος καὶ πλάτος, ὅσον τοῦτο εἶναι προσιτὸν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην νόησιν (ἢ διαίσθησιν), δι' ὃ καὶ ὁ ὀρισμὸς αὐτὴν καὶ μόνην ἀντικρίζει καὶ περιγράφει, ἥτοι τὴν ἀνθρώποις προσιτήν.

ἽΟρισμὸς πρῶτος:

ἽΟ ρ α ι ὀ τ η ς εἶναι ἡ ἰδιότης φυσικῆς ἢ ἰδανικῆς μορφῆς ἢ προκαλοῦσα ἀνάτασιν.

Ἵ Α ν ἄ τ α σ ι ς εἶναι σωματικὴ ἔξαρσις, ἐντεινούσα τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος ἔναντι τοῦ σωματικοῦ καὶ ἐπιτρέπουσα τὴν μετὰ χαρᾶς συνειδητοποίησιν τοῦ γεγονότος αὐτοῦ.

Ἵ Α ν θ η σ ι ς λέγεται ἡ ἡρεμοῦσα ἐπὶ τὴ διάστημα στατικῆ μορφῆ τῆς ἽΑνατάσεως.

Χ α ρ ἄ εἶναι ἀκτινοβολία τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος δημιουργοῦσα αἴσθημα σωματικῆς εὐεξίας.

Κ α λ λ ι τ ἔ χ ν η μ α εἶναι δημιουργημα φυσικὸν ἢ ἰδανικὸν ἔχον ὠραιότητα, ὁπότε καὶ εἶναι θετικόν, ἢ ἔχον περιγραφικὴν μορφήν συμπετυκνωμένην καὶ χαρακτηρισμένην, ὁπότε εἶναι ἀρνητικόν.

Τὸ θετικόν εἶναι προῖον ἐμπνεύσεως καὶ ἔχει χαρακτήρα ἐνεργητικόν

Τὸ ἀρνητικόν εἶναι προῖον παρατηρήσεως καὶ ἔχει χαρακτήρα παθητικόν.

Τὸ θετικόν προκαλεῖ χαρὰν, τὸ ἀρνητικόν δέος (ἢ σεβασμὸν).

ἽΟρισμὸς δεύτερος:

ἽΩ ρ α ῖ α εἶναι πᾶσα ἐκδήλωσις θελτινῶν τὴν προσαρμογὴν ψυχῆς καὶ σώματος.

ἽΩ ρ α ῖ ο τ η ς ἡ ἰκανότης δημιουργήματος τινος πρὸς θελτίωσιν τῆς προσαρμογῆς ψυχῆς καὶ σώματος.

Ἐνάτασις ἢ διὰ κινητοποιήσεως τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος βελτίωσις τῆς ἀρμονίας ψυχῆς καὶ σώματος.

Χαρά = κῦμα ἀρμονίας ψυχῆς καὶ σώματος.

Πόνος = σθῦμα ἀρμονίας ψυχῆς καὶ σώματος.

Λύπη = ἔλλειψις συγκυματισμοῦ ἀρμονικοῦ ψυχῆς καὶ σώματος μετὰ αὐξήσεως τῆς ἀποστάσεως αὐτῶν.

Ὁ δεῦτερος ὀρισμὸς διαφέρει τοῦ πρώτου κυρίως διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ στοιχείου τῆς ἀρμονίας. Εἶναι συζητητέον, ἐάν τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖον. Ἐγκαταλειπομένου τοῦ στοιχείου τῆς ἀρμονίας ἐπαρκεῖ ὁ πρῶτος ὀρισμὸς, τὸν ὁποῖον ὁ δεῦτερος ἀπλῶς φωτίζει.

Ἡ ἐν τῇ φύσει ὠραιότης προκαλεῖ ἀνά-

τασιν εἰς τὰ ζῶντα ὄντα, ἢ ἐνίσχυσιν τοῦ παράγοντος τῆς ἐνεργείας ἔναντι τῆς ὕλης. Ἡ ἐπέκτασις ἐν τούτοις τοῦ ὀρισμοῦ τῆς ὠραιότητος ἐπὶ τῆς ἐνεργείας ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι πᾶσα ἐνέργεια εἶναι καὶ ὠραία, δύναται νὰ θεωρηθῇ ἰσχύουσα μόνον διὰ τὴν ἐνέργειαν τὴν περιλαμβά-
ν ο υ σ α ν τὴν ὕλην κατὰ τὴν ἐξί-
σωσιν ὅτι τελικῶς: πᾶσα ὕλη ἔστιν ἐ-
νέργεια καὶ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ἡ
ἐξίσωσις δὲν περιλαμβάνει συντελεστήν
(ἦτοι $E=Y$). Ἐφ' ὅσον ὁ συντελεστής
(v) εἶναι τελικῶς καὶ οὗτος ἐνέργεια,
ἦτοι ἡ ὕλη εἶναι ἀπλῶς μεταβλητὴ τῆς
ἐνεργείας κατάστασις, ἰσχύει πλήρως ὁ
ὀρισμὸς τῆς ὠραιότητος καὶ διὰ πᾶσαν
ἐνέργειαν φυσικῆς μορφῆς.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΕΡΟΥΛΑΝΟΣ

Ὁ χριστιανικὸς πολιτισμὸς, ὡς πολιτισμὸς, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ περιλάθῃ μέσα του καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ ὠραίου. Τὸ ὠραῖο στὴ φύσιν ἔκανε πάντοτε τὴν χριστιανικὴν καρδιὰ νὰ σκιρτᾷ. Μὲ συγκίνησι ὁ πιστὸς ἐπαναλαμβάνει στὴ λατρεία (τὴν ὀρθόδοξον ἰδίως) τὸν ῥυθμὸν καὶ κάθε φοράν δοξάζει τὸν Θεόν, ὅταν «καταμανθάνῃ τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει» ὅπως τοῦ ἔδειξε ὁ Κύριος (Ματθ. στ' 28). «Ὁμως ἡ φυσικὴ ὀμορφιά, ἀλλὰ κι' ἡ ὀμορφιά ὡς Τέχνη, στέκει μέσα στὸν χριστιανικὸν πολιτισμὸν ὡς ἀξία αἰσθητικῆς, ὡς ἀνθρώπινη δημιουργία.

Ἐπειτα ἀπὸ τέτοια ἔνταξις τῆς αἰσθητικῆς ἀξίας, τῆς ἀξίας τοῦ ὠραίου ποῦ εἶναι ἀνθρώπινη δημιουργία, τῆς τέχνης, μέσα στὸν χριστιανικὸν πολιτισμὸν, ὁ πολιτισμὸς αὐτὸς γίνεται καὶ πεδίο καλλιτεχνικῆς δημιουργίας, κάτι παρὰ πᾶν, δίνει στὴν καλλιτεχνίαν δημιουργικὴν δύναμι.

Π. ΜΕΛΙΤΗΣ

ΨΑΛΜΟΣ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ

*Ἡ ἐπιτυχία τῆς αὔριον θὰ στηριχθῆ ἐπάνω
εἰς τὴν ὁμολογία τῆς ἀποτυχίας τῆς χθὲς
καὶ τῆς σήμερον.*

ΔΙΑΚΗΡΥΞΙΣ Χ.Ε.Ε

Αναρχε Θεέ! Φλόγα Φωτιᾶς, Αὔρα γλυκύτατη..

Μακαριότητα καὶ Θύελλα.

Ακατάληπτε στοὺς διαλογισμοὺς καὶ στὰ προστάγματά Σου.

Ρῆσαί μας ἐξ αἱμάτων, ὁ Θεός, ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μας!

Τούτη ἡ μέρα μὲ τὴν ανάμνηση τῶν δωρεῶν Σου, εἶναι φοβερὴ γιὰ μᾶς.

Ηχος ἀπὸ χαλκὸ καὶ κύμβαλο ἀλαλάζον γίναν τὰ λόγια μας.

Στοὺς πιστοὺς Σου γίναμε καταγέλαστοι.

Αθετήσαμε τὴν ὑπόσχεση ποὺ δώσαμε στὸ Λαὸ καὶ στὸν ἑαυτὸ μας.

Μείναμε νὰ χαϊρώμαστε τὴν ψευδαἰσθηση τῆς ἀρετῆς μας.

Εγκαταλείψαμε μόνο καὶ ἀβοήθητο τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο μέσα στὸ ἄγχος
καὶ τὴν ἀβεβαιότητα.

★

Κάποτε γράψαμε γιὰ τὸ Λαὸ μας: "Ἄν ἐπιζητήσῃ νὰ θεμελιώσῃ — ὕστερα ἀπὸ τὰ ἐρείπια ποὺ εἶχε φέρεῖ ἢ ἄρνηση — τὴν ἀνοικοδόμηση τῆς ζωῆς του πάνω στὶς ἀξίες ποὺ θάβηρο τους ἔχουν τὸν Χριστιανισμό, τότε τὸ Ἑλληνικὸ Ἔθνος θὰ μπορέσῃ νὰ ἐπιζῆσῃ, γιατί θὰ ἔχει τὴ δύναμη ἐκείνη ποὺ ἀξιοποιεῖ τὴ γαλήνη καὶ ὑπερνικᾷ τὶς θύελλες...

Υστερα συμπληρώσαμε: Τὸ μέλλον καὶ τῆς ἀνθρωπότητας ἀλλὰ καὶ τῆς Χώρας μας εἰδικώτερα, ἐξαρτᾶται κατὰ πρῶτο λόγο ἀπὸ τὴν ὀρθὴ καὶ ἀκλόνητη πνευματικὴ θεμελίωση τῆς ζωῆς τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου, ποὺ μ' αὐτὴ καὶ μόνο εἶναι δυνατὸ νὰ ὑπάρξει ἀληθινὸς πολιτισμὸς...

Ρωμαντικός δὲν ἦταν τοῦτος ὁ λόγος. Ἦταν λόγος πίστεως. Γι' αὐτὸ καὶ τὸν ὑπογράψαμε ἀδίστακτα. Καὶ τὸν στείλαμε στὰ πέρατα τῆς Γῆς. Κι' οἱ ἄνθρωποι τὸν δέχτηκαν καλόγνωμα. Τὸν κάμαν ὁδηγὸ τους καὶ σκέψη τους. Καὶ γιὰ νὰ βεβαιώσουν τὴν πίστη τους, θάλαν κι' αὐτοὶ τὴν ὑπογραφή τους.

Ιδέες θγαλμένες μέσα ἀπὸ τὸ καμίνι τῆς ἀλήθειας! Μέσα ἀπὸ τὴ θυσία ἐνὸς Θεοῦ. Ἄπὸ τῆ θυσία τῆ δικῆ Σου. Ὅχι ἀπὸ τὸ λογικὸ. Ἄλλὰ ἀπὸ τὴν καρδιά. Ἰδέες ποὺ δὲν μπόρεσε νὰ τις ἀντικρούσει ἡ δύναμη τοῦ λογικοῦ. Οὔτε νὰ τις μεταθέσει αὐτὸ ποὺ λέγεται Ἐπιστήμη.

Εμεῖς, ὅμως, δὲν κατωρθώσαμε νὰ ἀξιοποιήσουμε τὴ γαλήνη. Οὔτε νὰ ὑπερ- νικήσουμε τὶς θύελλες, ποὺ φέρνει ὁ πειρασμὸς τῆς αὐτάρκειας. Ποθήσαμε νὰ γευτοῦμε καὶ πάλι τὸν καρπὸ τῆς ἄθειας γνώσης. Πιστέψαμε στὴ φωνὴ τῆς Κίρκης, ποὺ μᾶς φώναζε: «ἦ ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, διανοιχθήσουν- ται ὤμων οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ἔσεσθε ὡς θεοί, γινώσκοντες καλὸν καὶ πονηρὸν».

Εγευτήκαμε ἀσυλλόγιστα τὸν καρπὸ τῆς πνευματικῆς αὐτάρκειας!...

Νομίσαμε, πὼς φτάνει ἡ τυπικὴ τήρηση τοῦ Νόμου Σου καὶ τῶν Ἐντολῶν Σου.

Ω, Κύριε! Σθήσαμε μέσα μας τὴν πείνα καὶ τὴ δίψα τῆς ζωντανῆς παρουσίας Σου.

Πετάξαμε στὰ σκυλιὰ τὸ σταρένιο καρβέλι τῆς Ἀγάπης, ποὺ μᾶς ἔδωσες νὰ τραφοῦμε.

Ιδοῦ, διηνοιχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ μας. Καὶ ἔγνωσαν οἱ δούλοι Σου,

Οτι γυμνοὶ ἦσαν, καὶ ἔρραψαν φύλλα συκῆς καὶ ἐποίησαν ἑαυτοῖς περιζώματα.

Ντυμένοι, τώρα, τὰ κουρέλια τῆς ἐγωπάθειας καὶ τῆς πνευματικῆς ὀκνηρίας περιφέρομε τὴν ψευδαίσθηση τῆς ἀρετῆς μας...

Σοὶ μόνω ἡμάρτομεν καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν Σου ἐποιήσαμεν. Κύριε, ἐλέησέ μας!

Οτι τὴν ἀνομίαν μας γινώσκομεν, καὶ ἡ ἁμαρτία μας ἐνώπιόν μας ἐστὶ δια- παντός.

Υιὲ Δαυῖδ, ἀγάθυνον ἐν τῇ εὐδοκίᾳ Σου τὴ Νέα Σιών!...

ΝΙΚΟΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΔΡΑΝΕΙΑ

Ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆ χοϊκῆ, τῆ γήινη, ἢ μακαριότης φαίνεται καλύτερη ἀπὸ τὴν πνευματικὴ ἀνησυχία. Ὁ μεγάλος ὕπνος, πού ποθοῦν πολλοὶ νέοι λέγεται ἀδράνεια. «Δὲν μὲ μέλει ἐμένα», «δὲν μὲ ἐνδιαφέρει ἡ πνευματικὴ ἀνοδος», «δὲν ἀσχολοῦμαι μὲ ψυχικὲς πτήσεις», μὲ «καλλιτέρευσι τοῦ ἑαυτοῦ μου», μὲ «ἀγῶνα πνευματικό». «Εἶμαι ἱκανοποιημένος ἐδῶ πού εἶμαι».

Αὐτὴ ἡ αὐτοϊκανοποιήσις εἶναι ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ κακοῦ. Ἡ ἀδράνεια, πού εἶναι ἡ κόρη τῆς αὐτοϊκανοποιήσεως, εἶναι κατὰ τὴν ὠραία διατύπωσι τοῦ Χέρμαν Κάυζερλιγκ, ἀμάρτημα κατὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Νὰ γιατί οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ τόσο πολὺ «ἐξώργιζαν» τὸν Ἰησοῦ, πού εἶχε «ἀξιώσεις ὑπεράνθρωπες ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, ἀξιώσεις δηλαδὴ πού ἔσπρωχναν τὸν ἄνθρωπο νὰ ξεπεράσῃ τὸν ἑαυτό του καὶ τὴ χοϊκῆ, τὴν ὕλομανοῦσα, εὐτυχία του». Νὰ γιατί ὁ ἀδρανῆς, ὁ δκηρὸς στὴν ψυχῆ, στὸ πνεῦμα, εἶναι ὁ μόνος τύπος νέου ἀνθρώπου ἀνάξιος γιὰ τὸν τίτλο: ἄνθρωπος.

Ὁ κάθε νέος ἄνθρωπος γιὰ νὰ εἶναι ἀξιός καὶ νὰ ἀνταποκρίνεται στὶς εὐθύνες του, πρέπει νὰ τεῖνῃ συνεχῶς νὰ ξεπεράσῃ τὸν ἑαυτό του. Νὰ ξέρῃ νὰ λήῃ ὄχι στὸν ἑαυτό του, στὴν κατάστασί του, νὰ τὴν ἀρνήται, εἶναι τὸ Α καὶ τὸ Ω τῆς οὐσιαστικῆς προόδου. Καὶ νὰ ποθῆ — καὶ νὰ ἀγωνίζεται ὁ πόθος νὰ γίνῃ πραγματικότης — νὰ ἀνεβῆ στὴ ζωὴ τῆς ἀρετῆς ἕνα σκαλοπάτι πιὸ πάνω.

Μιά τέτοια πορεία ζωῆς εἶναι κοπιαστικὴ στὴν ἐποχὴ μας ἰδιαίτερα. Γιατί εἶναι μιὰ ἐποχὴ, πού τὴν χαρακτηρίζει ἡ ἔλλειψις ἐγρηγόρσεως, τὸ ἀνίδεο μεταφυσικῶν ἀναγκῶν καὶ ἡ πνευματικὴ ἀδράνεια. «Ὅλα αὐτὰ τὰ συστατικὰ συνθέτουν τὸ βαρὺ σύννεφο τῆς πνευματι-

κῆς δκηρίας πού δυναστεύει τὸν καιρὸ μας». Τὸ σύννεφο αὐτὸ θρίσκεται παντοῦ, πλακώνει τὰ πάντα καὶ μάλιστα τὶς νεανικὲς καρδιές, πού δύσκολα μποροῦν νὰ τὸ διώξουν.

Κι' ὅμως εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ διώξουν, ἂν θέλουν κάτι νὰ προσφέρουν στὴν ἐποχὴ μας. Ἄν θέλουν τὸ διάβα τους ἀπὸ τὸν καιρὸ μας, νὰ ἀφήσῃ κάποιο ἴχνος. Τότε πρέπει ν' ἀρχίσουν ἀπὸ τὴν ἀποτίναξι τῆς πνευματικῆς ἀδράνειας. Εἶναι ἕνας ἀγῶνας πού γίνεται στὸ ἐσωτερικὸ κόσμο τοῦ νέου. Ἕνας ἀγῶνας ἀγνωστος στοὺς γύρω μας, γνωστὸς μόνον στὸν Θεό.

Εἶναι εὐκόλο νὰ συνηκολογῆς μὲ τὶς ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς, εὐκόλο νὰ ζῆς σύμφωνα μὲ τὰ γούστα τοῦ «κόσμου», μὰ μεγάλος λογιζεται ἐκεῖνος πού ἀνεβαίνει πάνω ἀπὸ τὴ ροῆ τῆς ἐποχῆς του καὶ καλλιεργεῖ τὸν ἑαυτό του καὶ προσπαθεῖ νὰ ζῆ συνειδητὰ τὸν θεῖο νόμο τῆς ἠθικῆς, τῆς δικαιοσύνης, τῆς τιμιότητος, τῆς εὐλικρινείας καὶ μὲ ἐνθουσιασμό ἐργάζεται στὰ ἔργα τῆς ἀγάπης. Εἶναι ὁ ἄνθρωπος τῶν ἔργων, ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀλήθειας, ὁ ἀκέραιος, ὁ τίμιος, μὲ μιὰ λέξι βιβλικὴ ὁ «ἀρτίος».

Ἀπαραίτητη γιὰ μιὰ τέτοια πνευματικὴ πορεία εἶναι ἡ ἀντοχή στὴν ἀντίδρασι, πού θὰ ἔρθῃ, ἴσως, μὲ τὸ χαμόγελο τῆς εἰρωνείας, ἄλλωτε μὲ τὴν ἀνοικτὴ πολεμικὴ, μὲ τὸν διασυρμό. «Ἐκεῖνος πού πιστεύει ὅτι κάνει τὸ σωστό, δὲν πρέπει νὰ περιμένῃ ὅτι οἱ ἄνθρωποι θὰ τοῦ καθαρίσουν τὸ δρόμο ἀπὸ τὶς πέτρες. Πρέπει τούναντίον νὰ περιμένῃ ὅτι θὰ τοῦ ρίξουν κι' ἄλλες πέτρες στὸ πέρασμά του. Ἡ ψυχὴ πού δυναμώνει μπρὸς στὰ ἐμπόδια, αὐτὴ μονάχα μπορεῖ νὰ τὰ ξεπεράσῃ».

Ἰ. Γ. Ἀλεξίου

Επιστολὴ

H BIBLOS EIS THN ROUMANIAN

Κύριε Διευθυντά,

Ἐνῶ εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἑνωσὶν καὶ τὶς ἄλλες χώρες τοῦ κομμουνιστικοῦ μπλόκ ἐωρτάζοντο πρὸ 4 μηνῶν μεγαλοπρεπῶς τὰ πενήντα χρόνια τῆς «Ὀχτωβριανῆς Ἐπανάστασης» (1917-1967), μὲ ἰδιαιτέραν ἔξαρσιν τοῦ πολέμου κατὰ τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ἀθεϊσμοῦ, μία παρήγορος εἰδήσις μᾶς ἦλθε ἀπὸ τὴν Λαϊκὴν Δημοκρατίαν τῆς Ρουμανίας. Τὴν δημοσιεύει τὸ ἔγκριτον ἑβδομαδιαῖον ἀγγλικὸν περιοδικὸν *The Bookseller* (ὁ βιβλιοπώλης) εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 3235 φύλλον τοῦ τῆς 23-12-1967. Τὴν παραθέτω αὐτοῦσιαν.

Μία ἀπὸ τὶς πλέον περιεργες ἱστορίες σχετικὰ μὲ τὸ βιβλίον κατὰ τὸν χρόνον ποῦ λήγει, μᾶς ἦλθεν αὐτὴν τὴν ἑβδομάδα ἀπὸ τὴν «Βρετανικὴν καὶ Ξένην Βιβλικὴν Ἐταιρείαν». Ἡ εἰδήσις ἀφορᾷ τὴν ὑπὸ τῆς «Ἐταιρείας» ἀποστολὴν εἰς τὴν Ρουμανίαν τυπογραφικῶν χάρτων καὶ τυπογραφικῆς μελάνης διὰ τὴν ἐκτύπωσιν εἰς αὐτὴν τὴν κομμουνιστικὴν χώραν 100.000 ἀντιτύπων τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Ὁ αἰδεσιμώτατος B. J. Tidball, γραμματεὺς τῆς «Ἐταιρείας» διὰ τὴν εὐρωπαϊκὴν ἡπειρον, μόλις ἐπέστρεψεν εἰς τὸ Λονδίνον, ἀφοῦ ἔκαμε τὰς ἀνάγκαιας διευθετήσεις εἰς τὴν Ρουμανίαν.

«Παντοῦ ὅπου ἐπῆγα» εἶπεν ὁ αἰδεσιμώτατος, «συνήντησα μεγάλον ἐνθουσιασμὸν καὶ εὐγνωμοσύνην διὰ τὴν προσφορὰν αὐτὴν τῆς «Βιβλικῆς Ἐταιρείας». Τὸ σχέδιον προβλέπει τὴν διανομὴν τῶν 100.000 αὐτῶν ἀντιτύπων τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἰς

10.000 ἐνορίας τῆς Ὁρθοδόξου Ρουμανικῆς Ἐκκλησίας».

Μεταξὺ τῶν προσώπων μὲ τὰ ὅποια ἠλθεν εἰς ἐπαφὴν ὁ αἰδεσιμώτατος κ. Tidball στὴν Ρουμανίαν, ἦτο καὶ ὁ καθηγητῆς Dogaru, ἐπικεφαλῆς τῆς Διευθύνσεως Πολιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος καὶ ἀνέπτυξεν ὡς ἐξῆς τὴν ἐπίσημον ἀποψιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος:

«Δὲν ὑπῆρχεν προκατάληψις ἐναντι τῆς Βίβλου», ἐδήλωσεν ὁ κ. Dogaru, «ἀλλὰ κάθε βιβλίον μὴ δηλοῦμενον εἰς τὰ τελεωμεῖα τῆς χώρας κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν του ὑπόκειται εἰς κατάσχεσιν».

Τὸ δημοσίευμα τοῦ Ἀγγλικῆς περιοδικοῦ ὀμιλεῖ ἀρκετὰ εὐγλῶτως.

Εἶναι ἀξιέπαινος θεσθίως ὁ ἐλιγμὸς τῆς «Ἀγγλικῆς καὶ Ξένης Βιβλικῆς Ἐταιρείας» νὰ εἰσαγάγῃ στὴν Ρουμανίαν ἀντὶ ἐτοιμῶν ἀντιτύπων τῆς Ἁγίας Γραφῆς «ὑποκειμένων εἰς κατάσχεσιν εἰς τὰ τελεωμεῖα», τυπογραφικὸν χάρτην καὶ μελάνην πρὸς ἐκτύπωσιν τῶν ἐπιτοπιῶν.

Δὲν νομίζετε ὅμως ὅτι πλέον ἀξιοθαύμαστος εἶναι ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη μὲ τὰ ὅποια ἔγινε δεκτὸς «παντοῦ ὅπου πῆγε» ὁ ἐκπρόσωπος τῆς Ἐταιρείας διὰ τὴν προσφορὰν αὐτὴν τῶν 100.000 ἀντιτύπων τῆς Βίβλου;

Εἶναι φανερόν ὅτι τὰ 20 χρόνια κομμουνιστικοῦ καθεστώτος καὶ ἀθεϊστικῆς παραγάνδας δὲν ἠμπόρουν νὰ ξεριζώσουν τὴν πίστιν ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ Ρουμανικοῦ λαοῦ, ὥστε καὶ αὐτὴ ἡ κυβέρνησις νὰ μὴν ἠμπορῇ νὰ ἀγνοήσῃ τὰ αἰσθηματα αὐτὰ διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ «Αἰωνίου Βιβλίου» καὶ νὰ ἐπιτρέπῃ τὴν εἰς τὴν χώραν ἐκτύπωσιν καὶ διανομὴν του εἰς τὰς ὀρθοδόξους ἐνορίας τῆς.

«Σ κληρὸν πρὸς κέντρα λακτίζειν».

Μετὰ τιμῆς

ΕΤΕΟΚΛΗΣ Ι. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ

H ΑΛΛΗ ΕΥΡΩΠΗ

Πῶς ἠμποροῦμε νὰ ἐξηγήσωμε τὸ ὅτι ἡ Εὐρώπη, ἡ ὁποία περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον ἤκουσε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, τόσον ὀλίγον κατῶρθωσε νὰ ἐκφράσῃ τὴν πρακτικὴν σημασίαν τοῦ Εὐαγγελίου; Ἄς μὴ ἐπιχειρήσωμε νὰ ἐξηγήσωμε. Ἄς ὁμολογήσωμε μόνον τὸ κοινὸν ἀμάρτημά μας καὶ ἃς δείξωμε τοὺς καρπούς τῆς μετανοίας μας.

Ἡμποροῦμε ὅμως νὰ προσθέσωμε ὅτι εἰς τὴν ζωὴν τῆς Εὐρώπης δὲν ὑπῆρξε μόνον μία παράδοσις καταδυναστεύσεως καὶ πόνου κυριαρχίας. Ὑπῆρξε καὶ μία παράδοσις διακονίας καὶ συνδιαλλαγῆς. Ὑπάρχει ἕνα ἄλλο πρόσωπον τῆς Εὐρώπης. Ὑπάρχει ἕνα νέφος μαρτύρων τοῦ Χριστοῦ, ταπεινῶν καὶ ταπεινωμένων, ποῦ ἐκπληρῶνει τὴν προφητείαν τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ. Ὑπάρχει ὁ ἅγιος Φραγκίσκος καὶ

ἡ πτωχεία του, ὁ Πασκάλ καὶ ἡ κατανόησις τοῦ σκανδάλου τοῦ σταυροῦ, ὁ Ρέμπραντ, καὶ τὸ πορτραῖτο του τοῦ κενωθέντος Ἰησοῦ, ὁ Κίρκεγκααρντ καὶ ἡ ἀφάνειά του, ὁ Μπονχόφερ ποῦ ἐκήρυξε καὶ ἐπλήρωσε τὴν τιμὴν τῆς ὑπακοῆς, ἡ Σιμμὸν Βέλ πού θέλησε νὰ μοιρασθῇ τὸν πόνον τοῦ Χριστοῦ... Εἶναι κι' αὐτὰ Εὐρώπη. Εἶναι μία εὐρωπαϊκὴ παράδοσις ὀλιγώτερον θεαματικῆς, ποῦ ὀφείλομεν τώρα νὰ ἀναγνωρίσωμεν ὡς τὴν ἀληθινὴν *raison d'être* τῆς Εὐρώπης. Ἡ κλίσις καὶ ἡ ἀποστολὴ τῆς Εὐρώπης εἶναι νὰ διακηρύσῃ μεταξὺ τῶν λαῶν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐδιόλεξε νὰ βασιλεύῃ ἐπάνω ἀπὸ ἕνα σταυρὸν.

W. Visser 't' Hooft

τ. Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Franz Weyergans: «Ένας γιατρός στο Βιετνάμ (Τόμ Ντούλεϋ)» Μετ. Άννυς Στεφανίδου. Έκδόσεις «Η ΕΛΛΑΦΟΣ».

Ο Τόμ Ντούλεϋ είναι σήμερα γνωστός σ' όλο τον κόσμο. Τιμήθηκε πολύ στην πατρίδα του την Αμερική. Και είναι αυτό για όλους μας μια άκτινα παρήγορη, μια και βλέπουμε πώς δεν κάνει θόρυβο μόνο το κακό. Νά ένας νέος γιατρός, πέθανε 34 ετών, που θάβισε στα ίχνη ενός Σβάιτσερ, θυσιάζοντας νειάτα, χρήμα και τη ζωή του στην ύπηρεσία των συνανθρώπων του, συγκινεί το εύρύ κοινό και τους νέους, όπου γίνεται γνωστό το έργο του. Και πιστεύω ότι θα συγκινήσει και τὰ ἑλληνικά νειάτα, τώρα που οί ἐκδόσεις «ΕΛΛΑΦΟΣ» μάς δίνουν την θιογραφία του στη θαυμάσια ἀπόδοσι τῆς κ. Άννυς Στεφανίδου.

Εἶπε μιά μέρα ὁ γιατρός Τόμ Ντούλεϋ σ' ἕνα μαγνητοφωνημένο του μήνυμα: «Σκεφθῆτε τί θέλουν τὰ μικρά παιδάκια, σκεφθῆτε τὴν μοναξιά καὶ τὴν ἀδυναμία τῶν ἡλικιωμένων, πάψτε ν' ἀναρωτιέστε πόσο φίλοι σᾶς σκέπτονται καὶ συλλογισθῆτε πόσο σκέπετσε σεις γιὰ τοὺς φίλους σας, θάλτε μέσα τὴν καρδιά σας τὸν πόνο που οί ἄλλοι ἔχουν στό στόμα τους, σηκώστε τὴ λάμπα σας τόσο ψηλά, ὥστε νὰ δὴν περισσότερο φῶς καὶ λιγώτερο καπνὸ καὶ νὰ ρίχνη πίσω τῆς τὴν σκιά... Ξέρουμε ὅτι τὰ νέα ἀσιατικά ἔθνη ἐργάζονται γιὰ νὰ πάρουν μιά θέσι στὸν κόσμο. Ἐφαγα μαζί με τοὺς πρίγκηπες τους καὶ με τοὺς βουνίσσιους χωρικούς τους. Μπόρεσα ν' ἀγγίξω με τὸ δάκτυλο τὶς πίκρες, τὶς ἀπαιτήσεις, τὶς ἔχθρες τους...»

Δούλεψε σκληρὰ κοντὰ στοὺς ἀνθρώπους τῆς Νοτίου Ἀσίας, ἐκεῖ που οί ἀρρώστεις, οί ἐπιδημίες, ἡ φτώχεια, ἡ ἀμάθεια δέρνουν τοὺς ἀνθρώπους. Μέσα στὴ μιζέρια καὶ στὶς προκαταλήψεις ὁ Ντούλεϋ με τοὺς συνεργάτας του, ἀψηφώντας κάθε κίνδυνο — καὶ πέρασαν πολλοὺς κινδύνους — πολλὰς φορές με σφιγγμένη τὴν καρδιά, συχνὰ χωρὶς βοήθεια καὶ συμπαράστασι, ἐφρόντιζε ἀσθενεῖς, παρέδιδε μαθήματα, ἴδρυε κλινικὲς καὶ ἰατρικοὺς σταθμούς, ἔδινε διαλέξεις, ἔγραφε βιβλία. Κι' ὅλα αὐτὰ συχνὰ κάτω ἀπὸ συνθήκες πρωτόγονες, σκαρφαλώνοντας σὲ βουά,

ταξιδεύοντας με πιρόγες, ἀντιμετωπίζοντας τοὺς μάγους. Παρ' ὅλα ὅμως τὰ ἐμπόδια, οὔτε στιγμὴ δὲν δέλιασε. «Τὸν Τόμ τὸν κυνηγοῦσε αὐτὴ ἡ μόνη σκέψι: νὰ δώσῃ εἰρήνη στὸν κόσμο δείχνοντας τὸ πρόσωπο τῆς ἀγάπης».

Θυσιάζοντας τὸ πᾶν στὸ ἔργο τῆς ἀγάπης εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ πῆ στοὺς συνἀδελφούς του: «Μάθετε πὼς αὐτὴ ἡ ἀστατη ἐποχὴ που ζοῦμε θὰ μάς ζητήσει πολλά. Θὰ εἶναι ἀσπλαγχνὴ γιὰ τοὺς ἀδύνατους, ἀλλὰ θὰ ἐμπνεύσει τοὺς τολμηροὺς... Ἀχ! τὸ ἰδανικό σας νὰ μὴν θρίσκειται στὴ στάθμη τῆς καλοπέρασης καὶ τοῦ ὑπολογισμοῦ. Θὰ σᾶς λυπόμουν ἂν γιὰ ἰδανικό σας δὲν ἔχετε παρὰ τὴν ἐξοχικὴ βίλλα καὶ τὰ δυὸ αὐτοκίνητα μέσα στὸ γκαράζ. Ζητήστε νὰ καταλάβετε τὶς μεγάλες ἀνησυχίες τοῦ σημερινοῦ κόσμου καὶ μόλις θὰ τὶς ἔχετε καταλάβει, ἀσχοληθῆτε με θάρρος γιὰ τὴν ἀντιμετώπισί τους... Καλὸ εἶναι νὰ ὑπάρχει, ἀλλὰ νὰ ζῆ εἶναι ἄλλο πράγμα. Καλὸ εἶναι νὰ πιστεύσει, ἀλλὰ τὸ νὰ ἐνσαρκῶνῃ τὴν πίστι σου σὲ ἕνα ἔργο εἶναι τὸ ἀληθινὸ σημάδι τῆς δύναμης...».

Αὐτὴ τὴν δύναμι ἔδειξε ὁ Ντούλεϋ κι' ὅταν ἀρρώστησε βαρεια καὶ κατάλαβε ὅτι δὲν ἐπρόκειτο νὰ ζῆση πολὺ. «Πιστεύω, ἔλεγε, ὅτι δὲν ἔχουν ἀξία τὰ χρόνια τῆς ζωῆς μας, ἀλλὰ ὁ τρόπος που θὰ ἔχουμε ζῆσει τὴν κάθε στιγμὴ». Καὶ ἔζησε γεμάτα τὴ κάθε στιγμὴ τῆς ζωῆς του, δινώντας τὴν στὸ Θεὸ καὶ στοὺς συνανθρώπους του, ὥστε λίγο πρὶν πεθάνῃ νὰ μπορῆ νὰ λῆ: «Πιστεύω πὼς ἡ τελευταία προσευχὴ ἐνὸς ἀρρώστου εἶναι τόσο εὐπρόσδεκτη στὸ Θεὸ ὅσο κι' ἐνὸς νέου φοιτητῆ μπρὸς στὸ παρεκκλήσι τοῦ κολεγίου του». Πέθανε στὶς 18 Ἰανουαρίου 1961.

«Ένας γιατρός στο Βιετνάμ», εἶναι ἕνα ἀξιοπρόσεκτο βιβλίον, που μάς φέρνει μιά πνοὴ ἀγάπης στὴν τόσο ἀτομιστικὴ ἐποχὴ μας. Κλείνοντας το ψιθυρίζουμε: Καὶ στὸν πιὸ δυνατό θοριά, ἡ ἀγάπη θερμαίνει ψυχές: νέων, σπουδασμένων, που θυσιάζουν ὅλα γιὰ τὴν ἱεραποστολή. Εἶναι τὸ μήνυμά του, μήνυμα τόσο χρήσιμο στὴν ἐποχὴ μας καὶ σ' ὅλους μας.

I. Γ. ΑΛΕΞΙΟΥ

Μηνιαῖον Περιοδικὸν «ΑΚΤΙΝΕΣ». Ἐκδόσεις Χριστιανικῆς Ἐνώσεως «Ἀκτίνες», Γραφεῖα: ὁδὸς Ἀκαδημίας 45, Ἀθῆναι 135 (Τηλ. 624-233)—Θεσσαλονικῆς: Ἀγίας Σοφίας 39.—Υπεύθυνος: Γ. Δ. Ἰατρίδης, κατοικία Μισοραλιώτου 13 Ἀθῆναι (402) Ἐτησίᾳ συνδρομὴ δεχ. 70, ἔξωτ. \$ 5. Χειρόγραφα, δημοσιευόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.